

**Dinyɛɲi sìɲkanni sémeɲi pi
maha u pyi Zhenɛzi
Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
sémeɲi funɲɔ jwumpe e ke**

Nge sémeɲi u nyɛ Kile Jwumpe Sémpii puni nɲɲyɲi. U mɛge nyɛ Zhenɛzi, kuru mɛge ɲwɔhɔ ku nyɛ: «tasìge». Uru sémeɲi mɛg'à le tasìge, ɲaha na ye u na yu dinyɛɲi tasìge ná sùpyaɲi nɲɲyɲi ná *Izirayeli shiinbii sìɲkanni kyaa na.

Uru sémeɲi na yu kabwɔhii shuunni kyaa na. Mà lwó kuni 1 na mà sà nɔ 11 wuuni na, kuru cyage na yu dinyɛɲi ná u funɲɔ yaayi puni sìɲkanni kyaa na, mu à jwo sùpyaɲi nɲɲyɲi kani ná kapiini jyenɲkanni dinyɛɲi i. Sùpyire kapegigii nyahaɲi kurugo, Kile à jwo na uru sí múnayaayi puni shi bò ná lùbwɔh'e. Nka u à Nuhu shwɔ lire lùbwooni kakyaare na, ɲaha na ye u mpyi a tíi.

Mà lwó kuni 12 wuuni na mà sà nɔ sémeɲi takwòge na, kuru cyage na yu *Ibirayima ná u tùluge shiinbii kyaa na, ná pire pi nyɛ Izirayeli shiinbii, pire mpiimu cye kurugo, Kile à jwo na uru sí jwó le ɲɲke sùpyishiɲi pun'à ke. Uru sémeɲi mú à li cyêe na Kile u nyɛ Kafoonji, u nyii wuuni li nyɛ sùpyire shiɲi puni si dá uru na Ibirayima fige. U à dá Kile na, ka Kile si u pyi u cevoò maa tunmbyaara le ná u ná u tùluge e.

TUNMBYAARE na nyɛ mu à jwo kàaga, ti maha jà a pyi kànyi shuunni, lire nyɛ mɛ cevee shuunni shwɔhɔl'e; yii maha ɲkâa yiy'á na yii à pyi cìnmpyii,

lire nyε mε shinnuu, na yii wà s̀̀ kapii pyi u sanŋi na mε, fo kacεnŋkii kanni.

Kile diŋyε yaanŋkanni

¹ Diŋyε tas̀̀ige e, Kile à ǹ̀nyin̄i ná ǹ̀n̄ke dá. ² Ǹ̀n̄ke yyaha baa woge ǹ̀n̄gage ku mpyi. L̀̀bw̄h̄o ná numpini mpyi ku cyeyi puni i. *Kile Munaani sí mpyi na mpéele kuru l̀̀bw̄he ǹ̀nyin̄i na.

³ Ka Kile si jwo: «B̀̀εn̄mpe pu fworō» ka b̀̀εn̄mpe si fworō. ⁴ Kile à b̀̀εn̄mpe n̄ya p'̀̀à n̄w̄, ka u u pu ná numpini láha yiye na. ⁵ Maa b̀̀εn̄mpe mεge le can̄ke, maa numpini mεge le numpilage. Ka numpilage si wẁ̀, ka n̄ỳ̀εge si múgo, ka kuru si mpyi can̄cyiige.

⁶ N̄yε ka Kile si ǹ̀r'a jwo: «Lw̄he ku táa, laaga ku pyi ku shw̄h̄l'e.» ⁷ Maa kuru laage yaa, mà t̀̀g'a ǹ̀n̄ke lw̄he ná ǹ̀nyin̄i lw̄he láha yiye na. Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na. ⁸ Ka Kile si kuru laage mεge le ǹ̀nyin̄i. Ka numpilage si wẁ̀, ka n̄ỳ̀εge si múgo, ka kuru si mpyi canzh̄n̄woge.

⁹ N̄yε ka Kile si ǹ̀r'a jwo: «Ǹ̀nyin̄i n̄w̄h̄o lw̄he ku b̀̀nni cyaga n̄n̄kin i, cyage san̄ke ku pyi tawaga.» Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na. ¹⁰ Ka u u tawage mεge le ǹ̀n̄ke, lw̄h'̀̀à b̀̀nni cyage n̄kemu i ke, maa kuru mεge le suumpe lw̄he. Maa lire n̄ya l'̀̀à n̄w̄.

¹¹ N̄yε ka Kile si jwo na yaayi shin̄i puni yi fỳ̀n̄ ǹ̀n̄ke na, s̀̀man̄i ná cire, yi i yasεε pyi yi tàanna ná yi shin̄i i. Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na. ¹² Ka yaayi shin̄i puni si fỳ̀n̄ ǹ̀n̄ke na, s̀̀man̄i ná cire, maa yasεε pyi mà tàanna ná yi shin̄i i. Ka Kile si

lire nya l'à jwɔ. ¹³ Ka numpilage si wwɔ, ka nyège si múgo, ka kuru si mpyi canntanrawoge.

¹⁴ Nyɛ ka Kile si núr'a jwo na bɛɛnmpe yaayi yi pyi nɛnyɛni na, yi i canŋke ná numpilage tɛɛni láha. Yire yi pyi tàafyee mpiimu pi sí raa katáangii ná canyi ná yyeegii cyêre ke. ¹⁵ Yire yaayi yi pyi nɛnyɛni na, yi raa bɛɛnmpe tírige nɛke na. Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na. ¹⁶ Ka Kile si bɛɛnmpe yaaya nimbwoyo shuunni yaa. Maa yi puni nimbwɔhe yaha canŋke nùŋɔ na, maa nimbileni yaha numpilage nùŋɔ na. Maa wɔrigii mú yaa. ¹⁷ Kile à yire yaayi yaha nɛnyɛni na, bà yi si mpyi s'a bɛɛnmpe kaan nɛke na mɛ. ¹⁸ Maa yi tɛɛ canŋke ná numpilage nùŋɔ na, bà yi si mpyi si numpini ná bɛɛnmpe tɛɛni láha yiye na mɛ. Ka Kile si lire nya l'à jwɔ. ¹⁹ Ka numpilage si wwɔ, ka nyège si múgo, ka kuru si mpyi cansicyere woge.

²⁰ Nyɛ ka Kile si núr'a jwo: «Nyii yaayi yi nyaha teetee lwɔhe e, saŋcyɛɛnre mú ti yíri t'a mpéele njaampe e.» ²¹ Maa lwɔhe nyii yaayi nimbwoyi ná lwɔhe nyii yaayi shɛni sanŋi puni yaa teetee, maa yi pyi yi nyaha yi tàanna ná yi shɛni puni i. Maa saŋcyɛɛnre yaa mú mà tàanna ná ti shɛni i. Maa lire nya l'à jwɔ. ²² Kile à jwó le y'á, maa jwo yi si teetee yi i suumpe lwɔhe nɛ. Maa jwo na saŋcyɛɛnre mú ti nyaha nɛke na. ²³ Ka numpilage si wwɔ, ka nyège si múgo, ka kuru si mpyi canŋkanjuro woge.

²⁴ Nyɛ ka Kile si núr'a jwo nɛke ku nɛ nyii yaayi shɛni puni na, mu à jwo yatɔɔre, nɛke yafiliyi, ná sige yaare, yi puni ná yi shɛni. Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na. ²⁵ Ka Kile si sige yaare yaa ti

shinŋi puni, maa yatɔɔre yaa ti shinŋi puni, maa n̄n̄ke yafiliyi yaa yi shinŋi puni mú. Ka u u lire n̄ya l'à n̄wɔ.

²⁶ Cyire puni n̄wɔhɔ na, Kile à jwo: «N̄ye numε, wuu s̄ɔpyaŋi yaa wuye fiige, u u mpyi wuu málwɔrɔ. Bà u si mpyi si mpyi fyaabii puni n̄n̄hɔ na, si mpyi saŋcyεenre n̄n̄hɔ na, si mpyi yatɔɔre n̄n̄hɔ na, si mpyi n̄n̄ke ná ku n̄n̄hɔ yafiliyi puni n̄n̄hɔ na mε.»

²⁷ Ka Kile si s̄ɔpyaŋi yaa uye málwɔrɔ.

U à u yaa u yabiliŋi fiige.

Maa u yaa nò ná ceewe.

²⁸ Ka Kile si jwó le pi na, maa jwo: «Yii si, yii n̄n̄ke n̄i, yii i nt̄ɛen ku n̄n̄hɔ na. Yii i mpyi fyaabii ná saŋcyεenre ná n̄yii yaaga maha n̄yii yaaga ku n̄ye n̄n̄ke na ke, yire n̄n̄hɔ na.»

²⁹ N̄ye ka Kile si n̄úr'a jwo: «Yii wíi. Mii à n̄n̄ke s̄umaŋi shinŋi puni ná cire shinŋi puni yasεere kan yii á, yi pyi yii yalyíre. ³⁰ Mii à n̄yεpuruge (n̄yapuruge)* ná wyempuruyi puni kan sige yaare ná yatɔɔre ná saŋcεenr'á, yire si mpyi ti yalyíre.» Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na. ³¹ Ka Kile si li n̄ya na uru kapyiin̄kii pun'à n̄wɔ s̄èe s̄èl'e. Ka numpilage si wwɔ, ka n̄yège si múgo, ka kuru si mpyi canbaani woge.

2

¹ N̄ye n̄n̄yiŋi ná n̄n̄ke ná yi funn̄hɔ yaayi pun'à yal'a kwɔ amuni. ² Kile à kwɔ u báaraŋi puni na ke, ka u u n̄hɔ can̄ke baashɔnwoge e. ³ Puru n̄ɔmpe kurugo, u à báraga le can̄ke baashɔnwoge e, maa kuru pyi u wogo, ka kuru can̄ke si kuye wwú canyi saŋnyi i.

⁴ N̄ye n̄n̄yiŋi ná n̄n̄ke yaan̄kanni l'à pyi lire.

Adama ná Awa kani

Nye tēni i Kafoonji Kile à nìnyinji ná jìhke yaa ke, ⁵ cige mpyi na sàha ñkwò a fyîn jìhke na me, sùma mú mpyi na sàha ñkwò a fyîn me, jaha na ye Kafoonji Kile mpyi na sàha zànha cyán me. Sùpya mú mpyi jìhke na si ñkwò raa ku fàa me. ⁶ Kàñkurañ* mpyi maha fwore jìhke e, maha mpyi lwòhò na ku puni lwúu.

⁷ Ka Kafoonji Kile si jìhke pwoore tà lwó mà tég'a nòñi* cyeere yaa. Lire kàntugo, ka u u shìñi kafεεge fwò a le u múnawyiini i, ka tire cyeere si mpyi jyi i yaaga.

⁸ Ka Kafoonji Kile si cikòogò yaa Edeni k̀ini canja fworompe e, nàñi u à yaa ke, maa uru yaha wani.

⁹ Maa ciyi shìñi puni pyi y'à fyîn jìhke na, cire nisinate ntemu yasεεre t'à táan ke. Maa shìñi cige yaha cire puni ñhke e, ná cige ñkemu ku maha sùpyañi pyi u à kacenni cè a wwú kapiini i ke.

¹⁰ Banji wà lwòhò mpyi na fwu na fwore Edeni k̀ini i, kuru ku mpyi na fwu cire jwòh'i, wani u mpyi a táa banjenyi sicyεεre. ¹¹ Banjenke ñjncyiige mege jye Pishon, kuru na fwu na ntùuli Kyav-ila k̀ini puni funñke e. Sεεñji na jye lire k̀ini i. ¹² Uru sεεñji jye sεεñji yabili bilinji. Sìnmε nùguntanga wumò mú na ntaa wani, pu mege jye bideliyomu, ná lulushinji wà, u mege jye onikisi. ¹³ Banjenke shonwoge mege jye Gikyon, kuru na fwu na ntùuli Kushi k̀ini puni funñke e. ¹⁴ Banjenke tanrawoge mege jye Tigiri. Kuru na fwu Asiri k̀ini canjafyinmpe e. Sicyεrewoge mege jye Efrati.

¹⁵ Nye ka Kafoonji Kile si sùpyañi yaha Edeni cikòoge e, ur'à ku fàa, u s'a ku kàanmucaa. ¹⁶ Maa yi jwo u á: «Mu sí n-jà raa nte cire puni yasεεre

lyî, ¹⁷ ηka mu aha bú kapiini ná kacenni ηcèηi cige yasεere tà lyî canηke ηkemu i ke, mu sí n-sìi n-kwû.»

¹⁸ Nyε lire kàntugo, ka Kafoonji Kile si jwo: «Nàηi u kwôro uye nin̄kin, lire ηyε a ηwɔ mε. Mii sí tεγεfoo yaa u á ηgemu u sí n-yaa ná u e ke.» ¹⁹ Kafoonji Kile mpyi a pwoore tà lwó mà tég'a sige yaare ná san̄cyεenre puni yaa, ηyε, maa ti puni yaha sùpyan̄i taan, maa u kàanmucya, pyin̄kanni na u sí ti m̄eyi le ke, mεγε maha mεγε u à le ti mú nin̄kin nin̄kin na ke, yire m̄eyi y'à pyi ti m̄eyi. ²⁰ Nàηi mpyi a m̄eyi le yatɔore puni na, maa m̄eyi le san̄cyεenre puni na, maa m̄eyi le sige yaare puni na, mà li ta yire yaayi puni i u mpyi a tεγεfoo ta uye na, ηgemu u sí n-yaa ná u e mε.

²¹ Nyε ka Kafoonji Kile si nàηi ηón'a cùnno. Mà u yaha puru ηɔɔmpe na, ka u u u bèηcibileni là nin̄kin wwû, maa kyambyimpe pà tég'a lire wyiini tò. ²² Lire bèηcibileni, Kafoonji Kile à yaa ceewe, mà kan nàη'á. ²³ Tèni i nàη'à ceen̄i ηya ke, ka u funntangawun̄i si jwo

«Anhaan, numε sa, mii shin̄i u ηge.

U kaciiy'à fworu mii kaciiyi i.

U cyeer'à fworu mii cyeere e.

U mεge sí n-le ceewe,

Naha na ye u à fworu nòηi i*.»

²⁴ Lire kurugo nòηi sí u tun̄i ná u nun̄i yaha si mpwɔ u cwon̄i na, pi mú shuunni si mpyi shin

* **2:23** *Eburubii shεenre e, nòηi ná ceen̄i jwuηkanni mpyi na ηko si mpyi nin̄kin.

niŋkin†. ²⁵ Nàŋi ná ceenŋi cípyire wuu pi mpyi. Nka wà nyε a mpyi a cwônɾɔ ná w'e mε.

3

Nàŋi ná u cwonŋ'à Kile n̄wəmɛeni yaha

¹ Nyε Kafoonŋi Kile mpyi a sige yaare ntemu yaa ke, wwòŋi u mpyi a cyĩge tire puni na. Canŋka, ka wwòŋi si jwo ceenŋ'a: «Sèe wi na Kile à jwo, yii àha ŋkwò cikəoge cire yasεere tà lyî mà?» ² Ka ceenŋi si jwo: «Wuu sí n-jà cikəoge cire yasεere lyî yoo!» ³ Nka cige ku nyε cikəoge niŋke e ke, Kile à jwo wuu àha kuru woore lyî mε, na wuu bá ká n-sii n-bwòn ti na mε, na lire ká mpyi, wuu sí n-kwû!» ⁴ Ka wwòŋi si jwo ceenŋ'a: «Sèe bà mε, yii sì n-sii n-kwû mε! ⁵ Kile à yire jwo, naha na yε u à cèe yii aha kure cige yasεere tà lyî canŋke ŋkemu i ke, yii sí n-pyi uru Kile yabiliŋi fiige, yii nyiigii sí múgo, yii sí kacenni cè n-wwû kapiini i.»

⁶ Nyε ka ceenŋi si li nya na ŋke cige yasεere sí n-táan sèl'e, ti lem'à n̄wə, ti mú sí n-jà sùpya yákili múgo, si mu pyi kacèŋε. Ka u u tà kwòn a lyî, maa tà kan u poonŋ'a, u à lyî, uru na mpyi wani ná u e. ⁷ Pi à tire lyî ke, ka pi i piye pyiŋkanni nya, maa n̄cè na pire cípyire wuu pi nyε. Ka pi i ntashan cige weŋyi yà kwòn a tutu mà le piye na.

Kile à laŋaŋke ŋkemu cyán nàŋi ná u cwonŋi ná wwòŋi na ke

⁸ Nyε yàkonŋke, nàŋi ná ceenŋ'a Kafoonŋi Kile t̄nmpε lógo, u u uye naare cikəoge e ke, ka pi i fê

† 2:24 P̄i maha jwo: Lire kurugo nàŋi ná u cwonŋi sí n-wwò si mpyi shin niŋkin, nàŋi ná u cwonŋi shwəhəŋ'à yaa u n̄wə mà tòro nàŋi ná u sifeebii wunŋi na.

a ηwəhə u yyaha na cire shwəhəl'e. ⁹ Ka Kafoonji Kile si nànjì yyere: «Taa mu de?» ¹⁰ Ka u u Kile pyi: «Mii à mu tùnmpé lógo cikəoge funŋke e ke, ka mii i fyá, nahà na ye mii cípyire wu u nyε, lire l'à mii pyi mii à ηwəhə.» ¹¹ Ka Kile si jwo: «Jofoo u à mu pyi na mu cípyire wunji u nyε ye? Mii à mu sige cige ηkemu yasεere na ke, tire tà bà mu à lyî mà?» ¹² Ka nànjì si jwo: «Ceenji mu à kan mii á ke, uru u à tà kan mii à lyî de!»

¹³ Ka Kafoonji Kile si ceenji yíbe: «Naha shi mu à pyi amε ye?» Ka ceenji si jwo: «Wwòŋ'à mii ηwəfaanŋa, ka mii i tà lyî.»

¹⁴ Ka Kafoonji Kile si jwo wwòŋ'á:
«Ná mu s'à ηen'a lire pyi,
mii à mu lánja
yatəore ná sige yaare sannte puni shwəhəl'e,
mu sí raa filili ma yaceni na
s'a nticyenŋi mûre
ma shìŋi canmpyaagii puni i.

¹⁵ Mii sí pege le mu ná ceenji shwəhəl'e,
si kuru pege ninuge le mu yasege ná ceenji woge
shwəhəl'e.

U aha mu ta, u sí mu ηùŋke bwə̀n n-jya,
mu mú ká u ta, maa u nɔ nintaani na.»

¹⁶ Maa jwo ceen'á
«Mii sí là bàre mu laani ηjyàŋi na.
Mu lahigii ziji sí n-waha sèl'e.
Mu la si mpyi si ma poonji jà,
ηka uru u sí n-pyi mu ηùŋɔ na.»

¹⁷ Maa jwo nàŋ'á
«Mu à ηen'a taha ma cwonji ηwəmεeni fye e,
mii à yi jwo mu á ma hà cige ηkemu yasεere lyî mε,
tire mu à lyî.

Nye ñìŋk'á kèege mu kurugo,
mu sí raa ñkànre sèl'e s'a ma ñwolyiñi taa ñìŋke e
ma shìŋi canmpyaagii puni funŋke e.

¹⁸ Ngure ná ñyepege sí n-fyîn ñìŋke na,
mu ñjyñi sí raa fwororo mu yafaanyi i.

¹⁹ Mu sí raa lyî ma byeni fùnmpé e,
fo zà mu nùruŋo ñìŋke e,
ñaha na ye pworo ti ñye mu,
mu sí nùru n-pa n-pyi tire pwoore ninure.»

Kile à Adama ná Awa kàr'a yige cikooŋe e

²⁰ Nye cyire karigii puni kàntugo, Adama à u
cwoñi mege le Awa, ñaha na ye uru u à pyi sùpyire
puni nuñi. (Awa mege ñwòhe ku ñye shìŋi.)

²¹ Ka Kafoonji Kile si yatòre tà seeyi pyi vàanya
mà le Adama ná u cwoñi na. ²² Maa jwo «Numé,
sùpyaŋi ñye wuu fiige, u à kacenni ná kapiini cè
a wwû yiye e. Wuu u sige u àha ñkwò shìŋi cige
yasere tà kwòn ñjyî si ñkwôro shì na fo tèekwombaa
mè.» ²³ Amuni l'à pyi, ka Kafoonji Kile si u kàr'a yige
Edeni kini cikooŋe e, maa u pyi u sà a ñìŋke fàa, Kile
à u yaa ná ñìŋke ñkemu pwoore e ke.

²⁴ Nye amuni Kile à Adama ná Awa kàrò. Maa
sherubenbii* pìi yaha cikooŋe canña fworompe e
pi a ku kàanmucaa. Maa ñwòtòŋgo nawogo yaha ku
u fyinge, maa sùpyire tegele kwòn shìŋi cige na.

4

Kaŋe ná Abeli à sàrayi wwû Kile á

* **3:24** Sherubenbii na ñye Kile melekεebii shiñi wà, fukanyi maha
mpyi pi na, pi maha mpyi Kile ñwò kurugo.

¹ Nye Adama à wwò ná u cwonji Awa e, ka u u laa lwó maa Kane si, maa jwo: «Ei! Mii à pùnambile si Kafoonji Kile barag'e.» ² Lire jwòhò na, ka u u núr'a laa lwó, maa Kane còonji *Abeli si. Ka Abeli si mpa mpyi mpàbyi, ka Kane si mpa mpyi faapyi.

³ Tèni là à tòro ke, ka Kane si u kerεge yasεere tà pyi sáraga Kafoonji á. ⁴ Ka Abeli mú si u mpàbilini là cù mpàpyire njncyiire e mà bò, maa li sìnmpε kyaare pyi sáraga Kafoonji á. Ka Abeli ná u sárage kyaa si ntáan Kafoonji á. ⁵ Nka Kane ná u woge kyaa nyε a mpyi a táan u á mε. Ka lire si Kane lùuni yîrige sèl'e, ka u u yyaha tanha.

⁶ Nye ka Kafoonji si Kane yîbe: «Naha k'à mu lùuni yîrige fo mu à yyahe tanha amε ye? ⁷ Mu kapyiin̄kii ká jwò, tá mu jùnjke sì n-yîrige mii yyaha taan mà? Nka mu kapyiin̄kii ká mpi, kapiini mpyin̄ji lage sí n-pyi mu na bà nan̄iyaaga maha mpyi ná kyaare lage e, maa yatòoge per'a sige si ku ta j̄cù mε. Nka mu s'à yaa mu u j̄cù maye na.»

⁸ Nye can̄jka, ka Kane si u còonji pyi na pi shà sige e. Mà pi yaha wani, ka Kane si j̄cwò u còonji Abeli na a bò.

⁹ Lire kàntugo, ka Kafoonji si Kane yîbe: «Taa mu còonji, Abeli nyε ke?» Ka Kane si u pyi: «Mii à cè la? Taha mii u nyε na còonji sāncwònsigin̄ji la?» ¹⁰ Ka Kafoonji si jwo: «Naha kafiile mu à pyi amε ye? Mu à ma còonji bò ke? Mii à u sìshange nya j̄njke na ke, l'à pyi mu à jwo u na ηkwúuli na mii u uru ηkoon̄ji wwú. ¹¹ Nye j̄njke k'à mu còonji sìshange bya mu cye kurugo ke, kur'à mu lán̄a. ¹² Mà lwó numε na, mu aha núr'a j̄njke fàa, mu saha sì raa nta pyi k'e mε. Mu sí raa fahafaha raa ntùuli j̄njke na.»

13 Ka Kaŋe si jwo Kafoonŋi á: «Mu à mii lùbyage pyi wεεge lwòhò, mii sì n-jà ku bya mε. 14 Nye mu à mii kàr'a yîrige faanŋi tapyige e. Mii sí n-sà ŋwòhò mu yyaha na tatòonge e, s'a fahafaha raa ntùuli ñŋke na. Shin maha shin u à mii ta ke, uru sí mii bò.» 15 Ka Kafoonŋi si jwo Kaŋe á: «Lire mpyi ñye mε, shin maha shin u à mu bò ke, lire kapiini fwooni sí n-tò urufoo na fo tooyi baashuunni.» Ka u u fyè bwòn Kaŋe na, shin maha shin u á círe ná u e ke, urufoo kà ŋkwò u bò mε. 16 Ka Kaŋe si yîri Kafoonŋi taan, maa ŋkàr'a sà ntèen Nòdi kini i Eðeni canŋa fworompe e. *

Kaŋe tùluge kani

17 Lire ñwòhò na, ka Kaŋe si ceewe lèŋe, maa pùnambile si u na, maa li mege le Enòki. Ka u u kànha faanra maa u jyanŋi Enòki mege le kuru na. 18 Nye Enòki à Iradi si, ka Iradi si Mεkwuyayeli si, ka Mεkwuyayeli si Mεtushayeli si, ka uru si Lemeki si.

19 Lemeki mpyi ná cyee shuunni i. Wà mege na mpyi Ada, u saanŋi woge sí mpyi Zila. 20 Ada à pùnambile si, lire mege ñye Yabali. Uru tùluge shiinbii pi na yatòore byíi, marii ñaare na ntùuli. 21 Yabali còonŋi u mpyi Yubali, uru u mpyi ŋkònòbwònbii ná tìmpirewyiibii tulyage. 22 Zila mú a pùnambile si, lire mege mpyi Tubali Kaŋe. Ur'à pyi tunntun. U mpyi maha dànyanŋi ná tóontire yaayi yaa. Tubali Kaŋe còonŋi mpyi pùceebile, u mege mpyi Naama.

23 Canŋka, Lemeki à jwo u cyeebil'á:

* **4:16** Nòdi mege ñwòhe ku ñye: «tukanha baa», Eðeni woge sí ñye: «kìre nisinaŋa».

«Ada ná Zila, yii lógo na jwɔ na.

Yii ninɣyiigii múgo.

Nò maha nò cyεge ká nɔ mii na ke, mii sí n-sìi urufoo bò.

Nànjiibile maha nànjiibile l'à kampee tìri mii na ke, mii sí n-sìi urufoo bò.»

²⁴ L'à cyêe na Kaɲε mbòɲi fwooni sí n-tò urufoo na fo tooyi baashuunni.

Ŋka, mii, Lemεki, mii mbòɲi fwooni sí n-tò urufoo na fo tooyi beetaanre ná ke ná baashuunni.»

²⁵ Nyε ka Adama si núr'a pùnambile si u cwɔɲi na maa lire mεge le Seti. Ka Awa si jwɔ: «Kaɲε à *Abɛli bò. Lire e, Kile à pùnambilini labεε kan mii á Abɛli cyaga.» ²⁶ Nyε ka Seti mú si pùnambile si, maa li mεge le Enɔshi.

Lire tɛni i, ka sùpyire si nta a li jwɔ cù na Kile pêre maa u pyi Kafoonj Kile.

5

Adama tùluge

¹ Adama tùluge shiinbii mεyi yi nyε nje.

Canjke Kile à sùpyanji yaa ke, u à u yaa uye fiige.

² U à u yaa nò ná ceewe, maa jwó le pi á, maa pi mεge le sùpya.

³ Adama à yyee ηkuu ná benjaaga ná ke ta, maa pùnambile si uye málwɔɔ. Maa u mεge le Seti.

⁴ Seti siɲkwooni jwɔhɔ na, Adama à yyee ηkwuu baataanre pyi sahanji. Cyire funjke e u à pyìibii piiberii si. ⁵ U shìɲi canmpyaagil'à pyi yyee ηkwuu baaricyεere ná benjaaga ná ke, ka u u ηkwû.

⁶ Seti à yyee ηkuu ná kanjkuro ta maa Enɔsi si.

⁷ Enɔsi siɲkwooni kàntugo na, Seti à yyee ηkwuu

baataanre ná yye baashuunni ta. Cyire funŋke e u à pyìibii piiberii si. ⁸ Sɛti shìŋi canmpyaagii pun'à pyi yye ñkwuu baaricyɛɛre ná yye ke ná shuunni, ka u u ñkwû.

⁹ Enəsi à yye beecyɛɛre ná ke ta, maa u jyaŋi Kena si. ¹⁰ Kena siŋkwooni kàntugo na, Enəsi à yye ñkwuu baataanre ná ke ná kaŋkuro ta. Cyire funŋke e u à pyìibii piiberii si. ¹¹ Enəsi shìŋi canmpyaagil'à pyi yye ñkwuu baaricyɛɛre ná kaŋkuro, ka u u ñkwû.

¹² Kena à yye beetaanre ná ke ta, maa u jyaŋi Malalɛli si. ¹³ Malalɛli siŋkwooni kàntugo na, Kena à yye ñkwuu baataanre ná beeshuunni ta. Cyire funŋke e, u à pyìibii piiberii si. ¹⁴ Kena shìŋi canmpyaagil'à pyi yye ñkwuu baaricyɛɛre ná ke, ka u u ñkwû.

¹⁵ Malalɛli à yye beetaanre ná kaŋkuro ta, maa u jyaŋi Yɛɛdi si. ¹⁶ Yɛɛdi siŋkwooni kàntugo, Malalɛli à yye ñkwuu baataanre ná bejaaga ná ke ta. Cyire funŋke e u à pyìibii piiberii si. ¹⁷ Malalɛli shìŋi canmpyaagil'à pyi yye ñkwuu baataanre ná yye beecyɛɛre ná yye ke ná kaŋkuro, ka u u ñkwû.

¹⁸ Zherɛdi à yye ñkwuu ná beetaanre ná shuunni ta, maa u jyaŋi Enəki si. ¹⁹ Enəki siŋkwooni kàntugo na, Zherɛdi à yye ñkwuu baataanre ta. Cyire funŋke e u à pùnampyire ná pùceepyire si. ²⁰ Zherɛdi shìŋi canmpyaagil'à pyi yye ñkwuu baaricyɛɛre ná yye beetaanre ná shuunni, ka u u ñkwû.

²¹ Enəki à yye beetaanre ná kaŋkuro ta, maa u jyaŋi Mɛtushala si. ²² Mɛtushala siŋkwooni kàntugo, Enəki à jaare Kile kuni i yye ñkwuu taanre funŋ'i. Cyire funŋke e u à pyìibii piiberii si. ²³ Enəki shìŋi

canmpyaagil'à pyi yyee ηkwuu taanre ná yyee beetaanre ná yyee kaηkuro. ²⁴ Enōki à u shìjì puni pyi Kile kuni i. Lire kàntugo, u saha jye a kwôro naha dijyeyi i me, jaha na ye Kile à u lwó a kàr'a sà yaha uyé taan.

²⁵ Metushala à yyee ηkuu ná beecyeyere ná baashuunni ta, maa u jyanj Lemeki si. ²⁶ Lemeki sinjwooni kàntugo na, Metushala à yyee ηkwuu baashuunni ná beecyeyere ná shuunni pyi. Cyire funjke e u à pyibii piiberii si. ²⁷ Metushala shìjì canmpyaagil'à pyi yyee ηkwuu baaricyeyere ná beetaanre ná baaricyeyere, ka u u ηkwû.

²⁸ Tèni i Lemeki shìjì mpyi yyee ηkuu ná beecyeyere ná shuunni ke, u cwonj'à pùnambile si u á. ²⁹ U à li mege le Nuhu, maa jwo: «Kafoonj Kile à jìjke kèege, maa wuu yaha báarawayi njemu na ke, nge pyànjì u sí n-pa wuu funjyi jìjhe, si wuu yige tire kanhare e.»*

³⁰ Nuhu sinjwooni kàntugo na, Lemeki à yyee ηkwuu kaηkuro ná beecyeyere ná yyee ke ná yyee kaηkuro pyi. Cyire funjke e u à pyibii piiberii si. ³¹ Lemeki shìjì canmpyaagil'à pyi yyee ηkwuu baashuunni ná yyee beetaanre ná yyee ke ná yyee baashuunni, ka u u ηkwû.

³² Tèni i Nuhu shìjì mpyi yyee ηkwuu kaηkuro ke, u cwonj'à pùnampyire taanre si a taha tiye na. Tire ti jye Shemu ná Kyamu ná Zhafeti.

6

Kile à jwo na uru sí múnayaayi shi bò

* **5:29** Nuhu mege jwòhe ku jye: «funjìjhe».

1-2 Tèni i sùpyir'à li jwɔ cû na nyahage nj̄nke na ke, Kile à nyii yaayi njemu dá nj̄nyinj na ke, ka yire si li nya na pùceepyire t'à si nj̄nke na ke, tire lem'à jwɔ, maa tire tà cwɔɔnrɔ mà pyi pi cyee. ³ Lire e, Kafoonji Kile à jwo: «Mii sì j̄ε sùpyire ti kwôro shì na mε, jaha na ye pi à cyé mii jwumpe na*. Mii sí pi yaha pi yyee nj̄kuu ná benjaaga ta, si nta pi shi bò. ⁴ Mà lwó lire tèni i, yire Kile yaday'à wwò ná sùpyiibii pworibil'e, maa pyi si pi na, pire pyiibii na mpyi sùpyibwoyo nintɔnyo. Pire pi mpyi tècyiini nântefeebii, pi mεge mpyi a fworò sèl'e.

⁵ Nye Kafoonji à li nya na sùpyire peg'à pèl'a tòro nj̄nke na, na pi funjɔ sɔnjɔre j̄ye a sìi yaaga mε, fo kapiini kanni canja maha canja. ⁶ Lire kurugo, u à núr'a li ta sùpyire nj̄aambaanj'à pwóro ti nj̄aanji na. Ka u u yyaha tanha sèl'e. ⁷ Maa jwo: «Mii à sùpyire yaa, nj̄ka mii sí ti shi bò nj̄nke na, mà bâra yatɔre ná sige yaare ná yafiliyi ná sanjcyεenre na, jaha na ye numε mii nj̄yin'à fworò yi nj̄aambaanj na.» ⁸ Nj̄ka Nuhu wi ke, u kyaa mpyi a táan Kafoonji Kile á.

Kile à jwo uru sí Nuhu ná u pyεnge shiinbii shwɔ

⁹ Nuhu tanjaanj u j̄ye nj̄ge: Nuhu mpyi a tíi, t̄igire cyaga mpyi u na u t̄inj̄i sùpyire shwɔhɔl'e mε. Kile kuni kanni i u mpyi na jaare. ¹⁰ Pùnampyire taanrenji u à ta ke, pire pi j̄ye Shemu ná Kyamu ná Zhafeti.

¹¹ Lire tèni i, dj̄nyenj'à kèεge Kile nyii na. Sùpyire mpyi a pi tiye na, cyeyi puni i. ¹² Kile à pa li nya na dj̄nyenj'à kèεge, sùpyire puni kapyiin̄kil'à pyi kapegii, ¹³ kuru cyage e, ka Kile si jwo Nuhu á: «Ná

* **6:3** «pi à cyé mii na», lire j̄ye mε: «pi j̄ye kwùnj̄i t̄εenre e»

ŋìŋke kàmpanŋyi pun'à ŋî pege na, lire kurugo, mii à li yaha si sùpyire puni shi bò. Mii sí n-sii ti ná ŋìŋke kèège sŋncyàn. ¹⁴ Lire e, mu sí batobwòhò yaa ná cige shìwoḡe e ná ŋyεge e† maa u funŋke ná u kàntuge wòḡḡ ná mánalwòhe e.

¹⁵ U yaanŋkanni li nde, u tònmppe ŋyε mēterii ŋkuu ná beeshuunni ná ke, u yyeparampe ŋyε mēterii beŋjaaga ná kanŋkuro, u yerempe ŋyε mēterii ke ná kanŋkuro. ¹⁶ Yapwòḡḡ yaa u na, maa mētere taaga yaha yapwòḡḡ ná batonŋi ŋkèrenŋkii shwòhòl'e. Maa tajyìḡe yaa u ŋkère na, maa u yaa sankazuu: ŋwòhòbaga, niŋibaga ná niŋibaga.

¹⁷ Mii wi ke, mii sí n-pa zànbwòhò cyán ŋìŋke na, yaaga maha yaaga ku na ḡòni ke, si yire puni shi bò. Yafyin sì n-kwòro ŋyii na mε. ¹⁸ Mii sí tunmbyaara‡ le ná mu i. Jyè batonŋi i ná ma jyaabii ná ma cwonŋi ná ma napworibil'e.

¹⁹⁻²⁰ ŋyii yaayi shiŋi puni sí n-pa mu á, saŋcyεenre ná yatòre ná sige yaare ná yafiliyi, bà yire si mpyi si ŋkwòro ŋyii na mε. Ma a yi shiŋi puni shuunni shuunni nò ná ceewe le bakwòḡḡ e. ²¹ Ma a yalyîre shiŋi puni lwó a le k'e, yii ná yir'á.»

²² ŋyε lire Nuhu à pyi. Kile à kyaa maha kyaa jwo u á ke, u à lire pyi.

7

Nuhu à jyè batonŋi i

† **6:14** «ná ŋyεge e» lire ŋyε mε «maa bakwòḡḡe táa táa bapyya fiige»

‡ **6:18** TUNMBYAARE na ŋyε mu à jwo kàaga, ti maha jà a pyi kànyi shuunni, lire ŋyε mε cevee shuunni shwòhòl'e;

¹ Lire kàntugo, ka Kafoonŋi Kile si yi jwo Nuhu á: «Numε, yii jyè uru batonŋi i, mu ná ma pyenge shiinbii, naha na ye mii à lí nya mu kanni u à tíi mii yyahe taan sùpyire puni shwəhəl'e. ² Múnayaayi shiŋi puni yi sí n-jà n-kan sáraga Kile á ke, mu sí yire nàmbaa baashuunni ná cyee baashuunni lèŋε batonŋi i. Múnayaayi shiŋi puni yi nyε yi sì n-jà n-kan sáraga Kile á mε, ma a yire nò niŋkin ná ceewe niŋkin lèŋε. ³ Ma a saŋcyεenre shiŋi puni nàmbaa baashuunni ná cyee baashuunni lèŋε, bà ti shiŋi si mpyi t'àha mpîni mε. ⁴ Naha na ye ku sanŋa nyε cibilaaga niŋkin, mii sí zànhe cyán jìŋke na, si nta canmpyaa beeshuunni ná numpiliyi beeshuunni. Mii à múnayaaga maha múnayaaga yaa ke, mii sí yire puni shi bô jìŋke na.»

⁵ Kafoonŋi à kyaa maha kyaa jwo Nuhu á ke, u à lire pyi.

⁶ Nyε canŋke zànbwəh'à pa jìŋke na ke, lir'à pyi mà Nuhu shìŋi ta yyeε ŋkwuu baani. ⁷ Ka Nuhu ná u jyaabii ná u cwonŋi ná u napworibii si jyè batonŋi i, si shwə zànbwəhe na. ⁸⁻⁹ Múnayaayi yi sí n-jà n-pyi sáraga Kile á, ná nje yi nyε yi sì n-jà n-pyi sáraga Kile á mε, ná saŋcyεenre ná jìŋke yafiliyi pun'à pa jyè Nuhu fye e batonŋi i, shuunni shuunni, nò ná ceewe, bà Kile yabiliŋi mpyi a yi jwo Nuhu á mε.

¹⁰ Cibilaaga à tòro ke, ka zànbwəhə si jcwə jìŋke na.

Lubwooni kani

¹¹ Lir'à pyi mà Nuhu shìŋi ta yyeε ŋkwuu baani. Lire yyeeni yiŋke shənwoge, canmbilini ke ná baashənwuuni, kuru canŋke jìŋke lùbilibii ná

nìnyinŋi wuubii pun'à múgo, ka lwəhe si fworó mà nìŋke cū.

¹² Nye ka zànhe si ncwo nìŋke na, canmpyaa beeshuunni ná numpiliyi beeshuunni. ¹³ Kuru canŋke yabiliŋi, Nuhu ná u cwoŋi ná u napworibii ná u jyaabii taanreŋi, Shemu, Kyamu, ná Zhafeti à jyè batonŋi i, ¹⁴ ná sige yaare ná yatəore shiŋi puni, ná nìŋke nyiiaare puni ná saŋcyεenre shiŋi puni. ¹⁵ Yire múnayaayi pun'à jyè batonŋi i Nuhu fye e, yaaga maha yaaga ku na nən̄ni ke, yire puni shuunni shuunn'à jyè. ¹⁶ Múnayaayi puni, yi puni shuunni shuunn'à jyè batonŋi i, nò ná ceewe, mu à jwo bà Kile à yi jwo Nuhu á mε. Lire kàntugo, ka Kafoonŋi si ku n̄wəge tò.

¹⁷ Nye zànbwəh'à cwo nìŋke na, maa mpa canmpyaa beeshuunni. Lwəh'à nyaha fo mà batonŋi yîrig'a taha, marii ŋkèεge ná u e. ¹⁸ Lwəh'à pa nyaha mà dùgo sèl'e nìŋke nìnyinŋi na, ka batonŋi si yîr'a taha. ¹⁹ Ka lwəhe si wá na nyahage fo mà n̄nyii nintəonyi puni n̄n̄jò jò. ²⁰ Lwəh'à n̄nyii tò, mà dùg'a nò m̄eterii baashuunni na. ²¹ Múnayaayi puni yi mpyi nìŋke na ke, yire pun'à kwû: saŋcyεenre ná yatəore ná sige yaare ná yafliyi ná sùpyire. ²² Múnayaaga maha múnayaaga ku mpyi nìŋke na ke, yire pun'à kwû, lwəhe wuyi kanni y'à kwôro nyii na. ²³ Kile à yi puni shi tò, mà lwó sùpyire na mà kàre yatəore na, mà sà nò yafliyi ná saŋcyεenre na. Nuhu ná múnayaayi yi mpyi ná u e batonŋi i ke, yire kanni y'à kwôro nyii na.

²⁴ Ka lwəhe si nìŋke n̄n̄jò jò mà ta canmpyaa ŋkuu ná beeshuunni ná kε.

8

Kile à zànbwòhe yyéŋɛ

¹ Nka Kile nyɛ a funŋɔ wwò Nuhu ná sige yaare ná yatòore na batonɔi funŋke e mɛ. U à kafɛɛge pyi ku u fwu ñɪŋke na, ka lwòhe si wá na ntíre. ² Ka ñɪŋke lùbilibii ná ñɪnyɪŋi zàhe wyigigii si ntò, ka ku u yyére. ³ Ka lwòhe si wá na fwu na ñkèɛge, canmpyaa ñkuu ná beeshuunni ná keŋ'á ta cyi tòro ke, ka lwòhe fàhe si ñcyère.

⁴ Yiŋke baashɔnwoge, canmpyike ná baashɔnwuuni, ka batonɔi si ntíg'a tɛɛn Arara kɪni ñaŋke kà ñuŋ'i. ⁵ Ka lwòhe si ñkwòro na ntíre fo mà sà nò yiŋke ke woge na, kuru canmpyicyiini ñaŋyi ñùŋy'á fworò.

⁶ Canmpyaa beeshuunni kàntugo, Nuhu mpyi a ñwòge ñkemu yaa batonɔi na ke, ka u u ku múgo. ⁷ Ka u u fwɔnrògɔ yaha a fworò, ka kuru si wá na sì, marii ma, fo ka ñɪŋke lwòh'á sà ñkwò. ⁸ Ka u u mpánmpòrògɔ yaha k'á fworò, ku sà wíi kampyi lwòh'á kwò. ⁹ Nka mpánmpòròg'á fworò ke, ku nyɛ a tatɛnge ta mɛ, lwòhe mpyi ñɪŋke cyeyi puni i, ka ku u núr'a kàre Nuhu yyére. Ka u u cyɛge yige mà tèg'a ku cù a lèŋɛ batonɔi i.

¹⁰ Maa canmpyaa baashuunni yaha cyi à tòro, maa núr'a mpánmpòròge yaha k'á fworò. ¹¹ Yàkòŋke, ka mpánmpòròge si láha a jyè batonɔi i ná olive cige wyempurug'e ñwòge e. Lire e, Nuhu à cè na pà a fworò lwòhe e sèl'e. ¹² Maa canmpyaa baashuunni yaha cyi à tòro sahaŋki, maa núr'a mpánmpòròge yige. K'á fworò kuru tòoge e ke, ku saha nyɛ a núr'a pa u yyére mɛ.

13 Yyeeni Nuhu shìŋ'á pyi yye ɲkwuu baani ná yye niŋkin ke, lire yyeeni canmpyicyiini, ñŋke mpyi a li ɲwə cù na lwəhe byii. Ka Nuhu si batonji ññŋwəge múgo maa wíi, maa li ɲya na lwəhe mpyi na ɲkwùu ñŋke na. 14 Lire yyeeni yizhwənwoge canmpyibeeŋjaaga ná baashwənwuuni, lwəh'á kwò ñŋke na feefeefee.

15 Lire tènì i, ka Kile si jwo Nuhu á 16 «Fworo batonji i, mu ná ma cwonji, ná ma jyaabii ná ma napworibii. 17 Sige yaare ná yatə̀re ti ɲye ná mu i ke, ti shiŋi puni ná ñŋke yafiliyi ná saŋcyɛɛnre, yi puni yige, yi raa sì ñŋke cyeyi puni i, yi raa sini yi raa ɲyahage.»

18 ɲye Nuhu à fworo batonji i ná u jyaabii ná u cwonji ná u napworibil'e. 19 Sige yaare ná yatə̀re ná ñŋke yafiliyi ná saŋcyɛɛnre pun'à fworo batonji i, yi shiŋi pun'à fworo yiye niŋkin niŋkin.

20 Ka Nuhu si sáraya tawwûgo yaa Kafoonji Kile mege na. Sige yaare ná yatə̀re ná saŋcyɛɛnre ti sí n-jà n-kan sáraga Kile á ke, u à tire tà pyi sáraya nizógoyo Kile á. 21 Ka yire *sárayi nùgutaangawuyi si Kafoonji Kile lùuni bò. Ka u u jwo uye funŋ'i: «Mii saha sì ɲɛ ñŋke kèɛge sùpyire kurugo mɛ, sùpyaŋi múnaani méɛ ká ntaha kapegigii mpyiŋi na, fo u nimbilere wuŋi. Mii saha sì ɲɛ múnayaayi puni shi bò, bà mii à li pyi mɛ.

22 Mà ñŋke yaha wani,
 ɲɛmpe ná sùmakwəngigii sì n-kwò mɛ,
 wyeere ná kafwuge sì n-kwò mɛ,
 nùŋwəhe ná bènge sì n-kwò mɛ,
 numpilage ná canŋke mú sì n-kwò mɛ.»

9

Kile à tunmbyara le ná Nuhu i

¹ Nyɛ Kile à jwó le Nuhu ná u jyaabil'á, maa jwo pi á: «Sege ku táan yii na, yii pyi niŋyahamii si, yii i ñiŋke ñi.» ² Yii sí n-sì n-pyi fyagara yaaga ñiŋke múnyaaayi pun'á, sige yaare ná yatɔɔre ná saŋcyɛɛnre ná ñiŋke yafilyi ná fyaabii. Mii sí yi yaha yire puni ñiŋɔ na. ³ Mii sí yire múnyaaayi puni kan yii á yi pyi kyara, bà mii à fyâha a sùmaŋi kan yii á mɛ.

⁴ Ŋka yii àha múnyaaage kà pyi kyara si ku múnaani yaha k'e mɛ, lire ñwɔhɔ ku nyɛ, yii àha ku sishange yaha k'e si ku pyi kyara mɛ. ⁵ Yii sishange ku nyɛ yii múnaani ke, yaaga maha yaaga k'à ku pyi k'à wu ke, mii sí yibige pyi ku kyaa na. Nanjyaaga ká sùpya bò, mii sí uru múnaani kyaa yíbe kuru nanjyaag'á, sùpya ká u supyiŋɛɛ bò, mii sí uru múnaani kyaa yíbe urufol'á.

⁶ Kile à sùpyaŋi yaa uye málwɔɔ.

Lire e, sùpya ká u supyiŋɛɛ múnaani kwɔn, urufoo wun'à yaa li kwɔn sùpya cye kurugo mú.

⁷ Nyɛ yii pi ke, sege ku táan yii na, yii pyi niŋyahamii si, yii tɛg'a ñiŋke ñi.»

⁸ Lire kántugo, Kile à núr'a jwo Nuhu ná u pyibil'á ⁹ «Numɛ, mii yabiliŋi sí *tunmbyara le mii ná yii shwɔhɔl'e si ti le ná yii tɔluge e, ¹⁰ si ti le ná múnyaaayi puni i, mu à jwo saŋcyɛɛnre, yatɔɔre, sige yaare ná yaaga maha yaaga k'á fwordo batonji i ná yii e ke. ¹¹ Tire tunmbyaare ti nyɛ: zànbwɔhɔ saha sì múnyaaayi shi tò ñiŋke na mɛ, zànbwɔhɔ saha sì ñiŋke kɛɛge mɛ.

12-13 Nyɛ mii à zànhanɔwɔɔge yaa. Kuru ku sí n-pyi mii ná yii ná múnayaayi puni tunmbyaare tafyɛɲi. Tire tunmbyaare sí n-kwôro n-yaha fo mu tûluge tɛgɛni. 14 Mii aha nahanyi bínni ñɲke ñɲyiɲi na, zànhanɔwɔɔge sí n-fworo. 15 Lire tɛni i, tunmbyaare mii à le mii ná yii ná múnayaayi puni shwɔhɔl'e ke, tire sí n-kwôro mii funɲ'i. Mii saha si zànbwɔhɔ cyán ku kwɔ a múnayaayi puni shi tò mɛ. 16 Zànhanɔwɔɔge sí raa n-fworo nahanyi i. Mii aha kuru nya tère o tère e ke, mii funɲɔ sí n-cwo na tunmbyaare na, nte mii Kile à le mii ná ñɲke múnayaayi puni shwɔhɔl'e ke.»

17 Nyɛ lire pyɲkanni na, tunmbyaare Kile à le ná ñɲke múnayaayi puni i ke, Kile à jwo Nuhu á na tire tafyɛɲi u nyɛ zànhanɔwɔɔge.

Nuhu ná u jyaabii

18 Nyɛ Nuhu jyaabii pi nyɛ Shɛmu ná Kyamu ná Zhafɛti, u ná pire pi à fworo batonɲi i. Kyamu u nyɛ *Kana tunɲi. 19 Pire pi nyɛ Nuhu jyaabii taanrenɲi. Ñɲke sùpyishiɲi pun'à fworo pire tûluyi i.

20 Nyɛ Nuhu na mpyi faapyi. Uru u nyɛ shincyi-iwe mà *ɛɛɛɛɲɲi fàa. 21 Canɲka, Nuhu à ɛɛɛɛɲɲi sinmpe pà bya, ka pu u u cyán, ka u u ɲkàr'a sà sínni vâanɲke bage e u cípyire wunɲi i. 22 Nyɛ Kana tunɲi Kyamu, ur'à kàr'a sà u tunɲi Nuhu cípyire wunɲi ta u à sínni. Ka u u fwor'a kàr'a sà yi jwo u sìɲɛbii sanmpii shuunniɲ'á, cyínni na. 23 Ka Shɛmu ná Zhafɛti si vâanntinmbwɔhe kà lwɔ a yaha pi fukanyi na, maa jyè kàntugo mà sà pi tunɲi cípyire wunɲi tò. Pi à kàntugo wà pi tunɲ'á, lire e pi nyɛ a u vâanɲyibaawunɲi nya mɛ. 24 Sinmp'à pa Nuhu

yaha ke, ka u yyahe si ꞑcwo, nde u pyìbii puni kàntugowuŋ' à pyi ke, ka u u lire cè. ²⁵ Maa jwo «Mii à Kana láŋa, u pyi u sìŋɛbii bilibii kàntugowuŋi.»

²⁶ Maa núr'a jwo

«Mii à Kafoonŋi Kile metanga yyere, uru u nyɛ Shɛmu u Kilenŋi.

Kana u pyi Shɛmu biliwe.

²⁷ Kile u Zhafeti cyeyaayi nyaha, u u u yaha u sà ntèen u sìŋɛɛŋi Shɛmu yyére.

U u Kana yaha u pyi pi bilinŋi.»

²⁸ Nyɛ zànbwàhe paŋkwooni kàntugo, Nuhu à yyee ŋkwuu taanre ná beeshuunni ná ke pyi sahanŋi. ²⁹ U à kwû mà u shinŋi yaha yyee ŋkwuu baaricyɛere ná beeshuunni ná ke.

10

Nuhu pyìbii tùluge.

¹ Nyɛ zànbwàhe toronŋkwooni kàntugo na, Nuhu pùnampyire taanrenŋi, Shɛmu, Kyamu ná Zhafeti, pir' à pùnampyire tà ta. Pire tùluge ku nyɛ ŋke.

² Zhafeti u pùnampyire ti nyɛ, Gomɛri, ná Magɔgi, ná Madayi, ná Yavani, ná Tubali, ná Mɛshɛki, ná Tirasi. ³ Nyɛ Asikɛnazi, ná Irifati, ná Togarama tùluy' à fworɔ Gomɛri i. ⁴ Elisiya, ná Tarisisi, ná Kitimu, ná Dodanimu tùluyi s' à fworɔ Zhavani i.

⁵ Pire pi à kàr'a sà ntèen suumpe lwàhe ꞑwàge taare e, pimu ná pi cyaga, pimu ná pi shɛɛnrɛ, pimu ná pi tubaya, pimu ná pi shi.

⁶ Kyamu u pùnampyire ti nyɛ Kushi, ná Misir-ayimu, ná Puti, ná Kana. ⁷ Kushi u pùnampyire ti nyɛ Seba, ná Kyavila, ná Sabita, ná Arayema,

ná Sabiteka. Nye Sheba ná Dedan tùluy'à fworó Arayema e.

⁸ Kushi u pyàŋi wà mú u nye Nimiròdu. Uru u à pyi shincyiiwe ñhke na mà fànhe pyi. ⁹ Maa mpyi lùuzupege. Lire kurugo, pi mpyi maha ŋko na mucyiin'à pyi lùuzupege Nimiròdu fiige. ¹⁰ Nimiròdu à fyànha a tèn fànhe na Shiniyari k̀ni k̀nyi ñuŋ'i, yire yi nye: Babeli ná Ereki ná Akadi ná Kaline. ¹¹ U à pa ỳri lire k̀ni i, mà k̀re Asiri wuuni i, maa k̀nya ñnyahaya faanra wani: Ninive ná Erobati Iri ná Kalaka ¹² ná Ereseni, Ninive k̀nhe ná Kalaka k̀nbwòhe shwòhòŋi i.

¹³ Misirayimu, u à pyi Ludi shiinbii, ná Anami shiinbii, ná Lehabi shiinbii, ná Nafitu shiinbii, ¹⁴ ná Paturusi shiinbii, ná Kasiluki shiinbii, ná Kafitori shiinbii tuŋi. Nye Filisiti shiinbil'à fworó Kasiluhi shiinbil'e.

¹⁵ Kana à Sidon ta u pyàŋi ñjcyiini. Lire k̀ntugo, u à Kyeti ta. ¹⁶ Yebusi shiinbii, ná Amari shiinbii, ná Girigashi shiinbii mú à fworó Kana e, ¹⁷ ná Kyivi shiinbii, ná Ariki shiinbii, ná Sini shiinbii, ¹⁸ ná Arivadi shiinbii, ná Zimari shiinbii, ná Kyamati shiinbii. Nye lire k̀ntugo, Kana bagashiinbil'à caala. ¹⁹ Kana shiinbii k̀n'à s̀i Sidon na, mà k̀re Gerari k̀nmpañke na, Gaza taan, maa ñk̀re Sòdòmu k̀nmpañke na, ná Gòmari, ná Adima, ná Zeboyimu, mà sà nò fo Lesha na.

²⁰ Nye Kyamu tùluyi yi mpyi wani, yi puni ná yi tubaya, ná yi sheenre, ná yi cyaga, ná yi shi.

²¹ Shemu mú à p̀nampyire si. Uru Shemu u à pyi Eberi shiinbii tulyage. Zhafeti yyahawuŋi u mpyi u wi. ²² Shemu p̀nampyire t'à pyi Elamu, ná

Ashuri, ná Arifasadi, ná Ludi, ná Aramu. ²³ Aramu pùnampyire t'à pyi, Uzi, ná Uli, ná Geteri, ná Masi.

²⁴ Arifasadi, ur'à Shelaki si, ka Shelaki si Eberí si. ²⁵ Eberí à pùnampyire shuunni si. Wà mege na mpyi Pelegi* naha kurugo ye uru tìinji i nìnk'à táa. U sìneenji mege na mpyi Yokitan. ²⁶ Ur'à Alimòdadi si, ná Shelefu, ná Kyazamaweti, ná Yeraki, ²⁷ ná Adoramu, ná Uzali, ná Dikila, ²⁸ ná Obali, ná Abimayeli, ná Seba, ²⁹ ná Ofiri, ná Kyavila, ná Yobabu. Nyε pire puni pi nyε Yokitan tùluyi. ³⁰ Pi mpyi a tèn Masha ná Sefari nanji shwòhònji canja fworompe e.

³¹ Nyε Shemu tùluyi yi mpyi wani, yi ná yi tubaga, ná yi sheenre, ná yi cyaga, ná yi shi.

³² Nyε Nuhu pylibii bayi y'à pyi yire, yi mú ná yi tùluyo, ná yi shi. Sùpyire shinji u à caala cyeyi puni i nìnke na, zànbwòhe panjwooni kàntugo na ke, uru pun'à fworò Nuhu pylibil'e.

11

Babeli etazhinji kani

¹ Tèecyiini i, diɲyɛni sùpyire puni mpyi na sheenre ninjin yu, pi njirigii keɛnɲkanni mú mpyi ninjin. ² Pi à yiri canja fworompe e mà kàr'a sà kaceebwòhe kà ta Shiniyari kini i, maa ntèn kuru cyage e. ³ Canjka, pi à yi jwo piy'á: «Yii a wá, wuu làfa wu, wuu u u fwò a waha.» Uru làfanji u pyi bage kafaayi, mánalwòhe sí mpyi pwoore cyaga. ⁴ Ka pi i jwo: «Yii a ma, wuu u kànha faanra, wuu u etazhi faanra, nge u sí raa bwùn kilenji na ke. Lire

* **10:25** Pelegi mege njwòhe ku nyε: «k'à táa».

pyiŋkanni na, wuu mege sí n-pêe, wuu sí n-wwò, yaaga sì n-jà wuu caala ñiŋke na me.

⁵ Nyε ka Kafoonji Kile si ntíge mà pa kànhe ná etazhiŋi wíi, nje sùpyire mpyi na faanre ke. ⁶ Maa jwo: «Nyε yíi pi wíi, pi pun'à pyi mu à jwo kìre niŋkin sùpyire ti, pi puni na jwumò niŋkin yu mú. Numε, pi à báaraŋi sìi. Pi aha ŋkwôro amε, pi aha yíri si kyaa maha kyaa pyi ke, yaaga sì n-jà pi sige lire na me. ⁷ Wuu tíge, wuu u sà shεεnrε niŋyahara tírige bà pi si mpyi pi àha raa piye jwumpe núru me.» ⁸ Lire Kafoonji à pyi, maa pi caala a láha piye na, mà tùugo ñiŋke cyeyi puni i. Ka pi i kànhe vāanreŋi ñwò yyéreŋε.

⁹ Lire kurugo, kuru cyage meg'a le Babeli, naha na ye wani Kafoonji à diŋyeŋi sùpyire puni jwumpe wùrugo, wani Kile à sùpyire kòr'a caala ñiŋke cyeyi puni i. (Babeli ñwòge ku nyε nyàhaŋguruguŋi.)

Burama tulyeyi

¹⁰ Nyε Shemu tùluge ku nyε ŋke. Mà Shemu shìŋi yaha yyee ŋkuu, u à Arifasadi si. Zànbwòh'à tòro yyee shuunni ka lire si mpyi. ¹¹ Arifasadi zìŋi kàntugo, Shemu à yyee ŋkwuu kaŋkuro ta sahaŋki. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberε ta.

¹² Mà Arifasadi shìŋi yaha yyee benjaaga ná ke ná kaŋkuro, u à Shelaki si. ¹³ Shelaki zìŋi kàntugo, Arifasadi à núr'a yyee ŋkwuu sicyεere ná yyee taanre ta sahaŋki. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberε ta.

¹⁴ Mà Shelaki shìŋi yaha yyee benjaaga ná ke, u à Eberí si. ¹⁵ Eberí zìŋi kàntugo Shelaki à yyee ŋkwuu sicyεere ná yyee taanre pyi sahaŋki. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberε ta.

¹⁶ M̀à Eberì sh̀̀n̄jì yaha yyeè beŋjaaga ná k̀e ná sicyɛɛrɛ, u à Pɛlɛgì si. ¹⁷ Pɛlɛgì zìnjì k̀àntugo na, Eberì à yyeè ñkwuu sicyɛɛrɛ ná yyeè beŋjaaga ná k̀e pyi sahaŋki. Cyire funŋke e u à pyìbii piibɛrɛ ta.

¹⁸ M̀à Pɛlɛgì sh̀̀n̄jì yaha yyeè beŋjaaga ná k̀e, u à Erehu si. ¹⁹ Erehu zìnjì k̀àntugo Pɛlɛgì à yyeè ñkwuu shuunni ná baaricyɛɛrɛ pyi sahaŋki. Cyire funŋke e u à pyìbii piibɛrɛ ta.

²⁰ M̀à Erehu sh̀̀n̄jì yaha yyeè beŋjaaga ná k̀e ná shuunni, u à Serugì si. ²¹ Serugì zìnjì k̀àntugo, Erehu à yyeè ñkwuu shuunni ná baashuunni pyi sahaŋki. Cyire funŋke e u à pyìbii piibɛrɛ ta.

²² M̀à Serugì sh̀̀n̄jì yaha yyeè beŋjaaga ná k̀e, u à Nakẁari si. ²³ Nakẁari zìnjì k̀àntugo, Serugì à yyeè ñkwuu shuunni pyi sahaŋki. Cyire funŋke e u à pyìbii piibɛrɛ ta.

²⁴ M̀à Nakẁari sh̀̀n̄jì yaha yyeè beŋjaaga ná baaricyɛɛrɛ u à Teraka si. ²⁵ Teraka zìnjì k̀àntugo, Nakẁari à yyeè ñkuu ná yyeè k̀e ná baaricyɛɛrɛ pyi. Cyire funŋke e u à pyìbii piibɛrɛ ta.

²⁶ M̀à Teraka sh̀̀n̄jì yaha yyeè beetaanre ná k̀e, u à Burama ná Nakẁari ná Aran si.

Teraka ná Burama kani

²⁷ Teraka u t̀uluge ku ñye ñke. U à Burama ná Nakẁari ná Aran si, ka Aran si Loti si. ²⁸ Aran à kẁu mà tufoon̄jì yaha ñyii na. U mpyi a si Kalide k̀ini i, wani u mú à kẁu, Uri k̀anhe e. ²⁹ Burama ná Nakẁari, ka pire si cyee l̀ɛɛ. Burama cwon̄jì m̀ɛge mpyi Sarayi, Nakẁari wun̄jì m̀ɛge sí mpyi Milika, uru na mpyi Aran p̀woro. U p̀woroŋjì wabɛrɛ m̀ɛge na mpyi Yisika. ³⁰ Sarayi na mpyi cijirin̄jɛ, lire e ur'à pyi pyà baa.

³¹ Nyε ka Teraka si Burama, ná Loti, ná Burama cwoŋi, Sarayi lwó a fworó Uri kànhe e, Kalide k̀ini i. Burama na mpyi Teraka jya, Loti sí nyε u nampyige, Sarayi sí nyε u napworo. Ka pi i ỳiri na ηk̀εεge zà nt̀εen *Kana k̀ini i. Nka pi à nɔ Kyaran kànhe e ke, ka pi i ηkwôro wani. ³² Teraka sh̀ini canmpyaagil'à pyi yyeε ηkwuu shuunni ná kaŋkuro, maa ηkwû Kyaran kànhe e.

12

Kile à Burama yyere maa u pyi u a sì Kana k̀ini i

¹ Nyε Kafoonj Kile mpyi a jwo Burama á: «Burama, fworó ma tupyεnge e, fworó ma kànhe e, fworó ma k̀ini i; k̀ini mii sí n-cyêe mu na ke, ma a sà nt̀εen lire e.

² Mii sí mu pyi s̀upyishi niŋyahawa tu,

si jwó le mu á,

si mu mεge p̀ee,

si s̀upyire sannte pyi ti jwó ta mu cye kurugo.

³ Shin maha shin u à jwó le mu á ke,

mii sí jwó le urufol'á.

Nka shin maha shin u à mu c̀umɔ lemε pi ke,

mii sí urufoo láŋa.

Mii sí jwó le niŋke s̀upyishiŋi pun'á,

mu cye kurugo.»

⁴⁻⁵ Ka Burama si ηk̀are bà Kafoonj à yi jwo u á mε. U yyahafoonj jyaŋi Loti mú à k̀are ná u e. Burama à ỳiri Kyaran k̀ini i mà u sh̀ini ta yyeε beetaanre ná kε ná kaŋkuro, maa u cwoŋi Sarayi ná Loti ná pi cyeyaayi puni lwó, ná pi báarapyiibii puni, ná yaaga maha yaaga pi à ta Kyaran k̀ini i ke, maa fwor'a k̀are ná y'e *Kana k̀ini i.

⁶ Pi à nɔ Kana kɪni i ke, maa ŋkàre fo Sikɛmu kànhe e, fo Mɔri cibwəhe cyage e. Lire tɛni i, Kana shiinbii na mpyi kɪni i. ⁷ Ka Kafoonji si uye cyêe Burama na, maa yi jwo u á: «Mii sí nde kɪni kan mu tɔlug'á.» Ka Burama si sáraya tawwûgo yaa wani Kafoonji á, ŋge u à uye cyêe u na ke. ⁸ Maa yîri kuru cyage e mà kàre jànyɪ woge e, Beteli canŋafyinmpe e. Maa vaaŋŋa baya kwòro Beteli kànhe ná Ayi woge shwəhɔŋi i. Beteli à pyi canŋacwumpe e, Ayi sí jye canŋafyinmpe e. Ka u u núr'a sáraya tawwûgo yaa wani Kafoonji Kile á, maa u mege pêe. ⁹ Maa yîri kuru cyage e mà kàre yyaha na, na ntèn na wá Nɛgɛvi síwage kànmpañke na.

Burama à kàre Misira kɪni i

¹⁰ Jye lire tɛni i, katibwəh'à cwo kɪni na. Ka Burama si ŋkàre *Misira kɪni i, si sà tɛɛnlɛ pyi wani, jaha na ye katege mpyi a pêe kɪni i sèl'e. ¹¹ Pi niŋjyibii Misira e, ka Burama si jwo u cwonji Sarayi á: «Mii à cè na mu lem'à jwə sèl'e. ¹² Misira shiinbii ká mu jya, pi sí n-jwo na mii cwonji u jye mu, si mii bò, si mu yaha jyi na. ¹³ Lire e, mii na mu jáare, wuu aha nɔ wani, maa jwo na mu na jye mii cɔɔn, bà pi si mpyi si mii cùmɔ lemɛ jwə mu kurugo, pi àha bú ŋkwɔ na bò mɛ.»

¹⁴ Burama ná u cwonj'à nɔ Misira e ke, ka Misira shiinbii si li jya na u cwonji lem'à jwə sèl'e. ¹⁵ Misira saanji, Farɔn fyèjwəhəshiinbii mú à u jya, maa u kyaa jwo u á ke, ka pi i u lwó a kàre Farɔn bage e. ¹⁶ Lire e, ka Farɔn si Burama* cùmɔ lemɛ jwə Sarayi kurugo, maa mpàa ná sikyaa, ná

* **12:16** Farɔn: kuru mege na mpyi pèene mege ŋkemu ku mpyi na leni Misira kɪni saanbii puni na ke

n̄iyi, ná dùfaanya, ná bilinambaa, ná bilicyee, ná dùfan̄ncyee ná ñwòh̄nyya mú kan u á.

¹⁷ Ñka Kafoon̄i Kile à pa yampime wá Far̄on ná u pyenge shiinbii na, Burama cwoŋi Sarayi kurugo.

¹⁸ Far̄on à li ñya amuni ke, ka u u Burama yyere, maa yi jwo u á: «Naha mu à pyi mii na amε ye? Naha na mu ñye a s̄eŋi jwo mii á na mu cwoŋi wi mà ye?

¹⁹ Naha na mu à mii pyi na mu c̄oŋni wi ye, maa mii yaha mii à u lwó a pyi na cwo ye? Ma cwoŋi we, u lwó a ȳiri naha!»

²⁰ Maa u shiinbii pyi na pi Burama ná u cwoŋi yige Misira k̄ini i, pi ná pi cyeyaayi puni.

13

Pyin̄kanni na Loti ná Burama à t̄eŋ t̄eŋ piye piye ke

¹ Ka Burama si ȳiri *Misira k̄ini i maa nta a k̄are Nεgevi síwage e ná u cwoŋi ná u cyeyaayi puni i. Loti mú mpyi ná u e. ² Yat̄ore ná wyérefyinni ná seŋni mpyi a ñyaha Burama á. ³ Lire k̄antugo, ka u u ȳiri Nεgevi síwage e na nt̄en na ñk̄eεge fo Beteli k̄anmpañke na, fo cyage e u mpyi a fyânha a u v̄aan̄ke bayi kwòro ke, Beteli ná Ayi k̄anyi shwòh̄l'e. ⁴ Cyage e u mpyi a fyânha a *s̄arayi tawwúge yaa ke, u à n̄o wani ke, maa Kafoon̄i Kile m̄εge p̄e.

⁵ Loti u mpyi ná Burama e ke, u yatoore ná u pyenge shiinbii mpyi a ñyaha mú. ⁶ Lire na, tat̄eng'á cyéε pi mú shuunni i, ñaha na ye pi cyeyaayi mpyi a ñyaha s̄èl'e, pi mú shuunni mpyi na si n-jà n-kwú cyage nin̄kin i m̄ε. ⁷ Mà bâra lire na, *Kana shiinbii ná Perezi shiinbii mú na mpyi

kuru cyage e. Canŋka, ka yogo si mpa yîri Burama yatonahabii ná Loti wuubii shwəhəl'e, tatεenge kurugo.

⁸ Burama à lire ŋya ke, ka u u jwo Loti á: «Maye sanŋa yaha, Loti, wuu àha yogo yaha ku yîri mii ná mu shwəhəl'e mε, lire ŋyε mε mii yatonahabii ná mu wuubii shwəhəl'e mε, ŋaha na yε wuu na ŋyε cɪnmpyii. ⁹ Kìni'à pée. Nke puni ŋyε tatεengε mà? Ta wá wuu u ntèen tèn wuu mεgε cyeyi i. Kampyi kàmèni kànmpañke k'à mu táan, ta sì wani, mii sí raa sì kàniŋε woge na. Kàniŋε kànmpañke sí ká nta kuru k'à táan mu á, ta sì wani, mii sí raa sì kàmèni woge na.»

¹⁰ Ka Loti si ñùŋke yîrig'a Zhurudεn bafage wíi, lwəhe mpyi a ŋyaha kuru cyage e. Lire tèn i Kafoonji mpyi na sàha ŋkwò a Sədumu kànhe ná Gəməri kànhe jyà mε, kuru cyage lemε mpyi a ŋwə fo mà sà nɔ Zowari kànhe na. K'à pyi mu à jwo Kafoonji cikəge nisinaŋke ki, mu à jwo Misira k̀ini li. ¹¹ Loti à kuru ŋya ke, ka u u Zhurudεn bafage puni lwó a pyi u wogo, maa ŋkàr'a sà ntèen kuru cyage e Beteli canŋafyinmpe e. Lire pyiŋkanni na, Burama ná Loti à tèn tèn piye piye. ¹² Ka Burama si ntèen Kana k̀ini i. Ka Loti si ŋkàr'a sà ntèen kuru bafage k̀anyi yà shwəhəl'e, maa u vāanŋke bayi kwòro kwòro fo mà sà nɔ Sədumu kànhe byanhampe e, ¹³ Sədumu kànhe shiinbii mpyi shinmpii. Pi mpyi na kapegigii ñiŋyahagii pyi Kafoonji yyahe taan.

¹⁴ Loti ná Burama tεenŋkwooni k̀antugo piye, ka Kafoonji Kile si jwo Burama á: «Burama, ma ŋyiigii yîrige ñiŋyiŋi na, cyage e mu ŋyε ke, tèn wani ma a wíi suuməkulo ná wòrokulo yyére, canŋafyinmε ná

canɲacwumə yyére. ¹⁵ Mu nyii wá k̀ini ndemu na ke, mii sí lire kan mu ná ma t̀ulug'á t̀èekwòmbaa. ¹⁶ Mii sí mu t̀uluge nyaha bà ǹiŋke nticɛnɲi nyɛ mɛ. Kàmpyi s̀ùpya sí n-jà ǹiŋke nticɛnɲi t̀òrɔ, nyɛ, s̀ùpya mú sí n-jà mu t̀uluge s̀ùpyire t̀òrɔ. ¹⁷ Ỳiri ma a k̀ini ɲaare, ma a li t̀əɲnmpe ná li p̀eempe wíi, ɲaha na ye mu á mii sí li kan.»

¹⁸ Ka Burama si v̀aɲɲyi bayi k̀òɲgɔ, ma a sà nt̀ɛɛn Mamire cibwɔyi cyage e, kuru cyage na nyɛ Eburɔn taan. Ka u u ǹúr'a sáraya tawwùgo yaa wani Kafoonɲi mɛge na.

14

Burama à saanbii p̀i t̀ùn maa Loti shwɔ pi na

¹ Nyɛ lire t̀eni i, Amurafeli à pyi Shiniyari k̀ini saanɲi, ka Ariyɔki si mpyi Elasari k̀anhe saanɲi, ka Kidɔlamɛri si mpyi Elami k̀ini saanɲi, ka Tideli si mpyi Golimi k̀uligii saanɲi, ² pire saanbii shiin sicyɛɛrɛɲ'á wwɔ maa sà saanli kanɲkuro t̀ùn. Pire saanbii mɛyi yi nyɛ ɲje: Sɔdɔmu saanɲi Bera, ná Gɔmɔri saanɲi Birisa, ná Adima saanɲi Shineyabi, ná Zeboyimi saanɲi Shɛmɛbɛri, ná Bela k̀anhe saanɲi, Bela mɛge ku nyɛ Zowari ɲiɲjaa ke.

³⁻⁴ Kuru k̀ashige ǹiŋke ku mpyi: yyeɛ kɛ ná shu-
unni funɲ'i, saanɲi Kedolamɛri na mpyi pire saan-
bii kanɲkuruɲi ǹiŋɔ na. Ǹka yyeeni kɛ ná taanre
wuuni i, pi à ǹiŋɔ kyán u na, maa piye ta Sidimi
bafage e. (Suumpe Lwɔhe Nyii Yaaga Baa Woge ku
nyɛ kuru cyage e ɲiɲjaa.)

⁵ Lir'à pyi ke, yyeeni kɛ ná sicyɛɛre wuuni i,
ka Kedolamɛri ná u saanɲɛɛbii si ỳiri, maa sí ta
Arafayiti shiinbii na, lir'à pyi Asiterɔti Karinayimu

kàñhe e, maa sí ta Zuzi shiinbii na mú, lir'à pyi Amu kàñhe e, maa sí ta Emi shiinbii na mú, Shave Kiriyatamu kàñhe e. ⁶ Maa sí ta Kwori shiinbii na mú, pi ñanyí shwòhòl'e, na pi maha yire ñanyí pyi Seyiri; maa pi kòr'a sà nò fo *Eli Paran taan, síwage ñkèrè na. ⁷ Lire kàntugo, ka pi i mâhana a kàrè Enimishipati kàñhe e, pi maha kuru pyi Kadèshi mú, maa Amalèki shiinbii tùn mú, maa sí ta pi kùligii puni na, ná Amòri shiinbii, pire mpyi a tèn Kyazazòn Tamari kàñhe e.

⁸ Nyε Sòdòmu saanji, ná Gòmòri saanji, ná Adima saanji, ná Zeboyimu saanji, ná Bela kàñhe wuñi ná pi maha kuru kàñhe pyi Zowari ke; pire saanbil'à bégel'a pa yyére kàshige mεε na, Sidimi bafage e, ⁹ maa jwo na pire sí Elami saanji Kedolamèri, ná Goyimi saanji Tidèli, ná Shiniyari saanji Amurafèli, ná Elasarì saanji Ariyòki tùn. Ka pire saanbii sicyεerenji, ná pire saanbii kañkuruñi si ntùyi taha piye na kàshige e.

¹⁰ Nyε Sidimi bafage mpyi a ñî mána lwòhe kacyyewiyi na. Mà pi yaha kàshige na, ka Sòdòmu saanji ná Gòmòri wuñi si fê, maa ntíg'a ñwòhò yire kacyyewiyi i, ka pi sanmpii si fê a kàrè ñanyí ñuñ'i.

¹¹ Tèni i Kedolamèri ná u fyèñwòhòshiinbil'à jà pi na ke, ka pi i Sòdòmu ná Gòmòri shiinbii nàfuuñi ná pi ñwòlyiñi puni kul'a kàrè.

¹² Burama yyahawuñi jyañi, Loti u mpyi a tèn Sòdòmu kàñhe e ke, ka pi i uru ná u cyeyaayi puni kul'a kàrè piye cye e mú. ¹³ Ka nàñi wà si fê a shwò kàshige na, maa sà yire yyaha jwo Burama á. (Burama mpyi *Eburu shiñi nàñi wà.) Lir'à u ta u à tèn Mamire cire cyage e. Mamire à pyi

Aməri u tùluge shinŋi wà. Esikəli ná Anəri mpyi u s̀ŋɛɛ. Pire mpii ná Mamire mpyi Burama wwoŋɛɛ. ¹⁴Tèni i Burama à lógo na u c̀mpworonŋi Loti na nyɛ cye e ke, ka u u u nàmbaabii p̀i ŋkwuu taanre ná kɛ ná baataanre bégele kàshige mɛɛ na, mpii pi à si u yabilinŋi pyɛnge e ke. Ka pi i pire saanbii fyè t̀rɔ fo Dan k̀luni i. ¹⁵Ka u u u kàshikwəɔnbii t́a kuruyo kuruyo, maa pire saanbii t̀n numpilag'e, maa sí ta pi na, maa pi k̀r'a sà nɔ Kwoba k̀nhe na, kuru k̀nhe na nyɛ Damasi suumɔ k̀lo k̀nmpanŋke na. ¹⁶Maa mpa ná pire saanbii nàfuunŋi niŋkuunŋi i ná u c̀mpworonŋi Loti ná u cyeyaayi puni ná cyeebii ná s̀pyire puni pi mpyi a c̀u a k̀re ke.

Melikisedeki à jwó le Burama á

¹⁷Nyɛ Burama à k̀r'a sà Kedolameri ná u saanŋɛɛbii t̀n maa sí ta pi na ke, u nimpanŋi ka Sɔdɔmu saanŋi si fwor'a u j̀nɔ b̀ê Shava bafage e. Pi mpyi a kuru ŋke mɛge le Saanŋi Bafage.

¹⁸Nyɛ ka Salem saanŋi Melikisedeki si mpa ná bwúuru ná *ɛɛɛɛɛɛ sinm'e Burama á, uru ŋge sí na mpyi Kile ǹnyi wunŋi s̀ragawwunŋi wà. ¹⁹Ka u u jwó le Burama á, maa jwo

«Kile ǹnyi wunŋi

ná uru u nyɛ ǹnyiŋi ná j̀nke yaafoonŋi ke,

uru u jwó le mu á, Burama.

²⁰Kile ǹnyi wunŋi u k̀e,

ŋgemu u à mu z̀mpɛɛnbii le mu cye e ke.»

Ka Burama si u cyeyaayi puni yahanŋi wwú mà kan Melikisedeki á.

²¹Lire k̀ntugo, ka Sɔdɔmu saanŋi si jwo Burama á: «Nyɛ na shiinbii kan na á, ma a ŋkwôro ná na nàfuunŋi i.» ²²Ka Burama si u pyi: «Mii sí n-kâa

Kafoonji Kile na, Kile nìnyì wuŋi, nìnyìni ná nìŋke yaafoonji, ²³ na mii sì yafyin shwɔ mu na mɛ, ali ðìzi mɛɛ, lire nyɛ mɛ tanhaŋa mɛɛɛɛ, naha na yɛ ma hà bú ŋkwɔ̀ n̄jwo na mu à mii Burama pyi yaarafoo mɛ. ²⁴ Mii sì yafyin shwɔ mu na mɛ, mii nyɛ a jwo nànjiihil'á n̄jyìni ŋgemu lyî wani, ná mpìi pi à kàre ná mii i kàshige takwònge e ke, Anɛri, ná Ɖsikòli, ná Mamire, pire mpìi kòni sí pi nàzhanji lwó.

15

Kile à tunmbyaara le ná Burama e*

¹ Nyɛ n̄cyii karigii puni kàntugo na, ka Kafoonji Kile si uye cyêe Burama na, maa jwo u á: «Burama, ma hà vyá mɛ, mii u nyɛ mu sancwɔnsigiŋi, mii sí kacɛn̄n̄ii n̄jnyahagii pyi mu á.» ²⁻³ Ka Burama si u pyi: «Kafoonji, mii Kilenji, pyà nyɛ mii á mɛ. Naha mu sí n-sì n-jà n-kan mii á, ŋkemu ku sí n-jà là n̄wɔ̀ mii na yɛ? Mu nyɛ a tùlugo kan mii á mɛ. Mii bilinaŋi, Eliyezɛri, u à si mii pyɛnge e, ná u tunj'á yîri Damasi i ke, uru u sí n-pyi mii koolyini.» ⁴ Ka Kafoonji si Burama pyi: «Uru ŋge bà u sì n-pyi mu koolyini mɛ, mu yabilini sí pyàni ŋgemu si ke, uru u sí mu kɔɔge lyî.»

⁵ Lire kàntugo, ka Kile si Burama yige ntàani na, maa yi jwo u á: «Burama, ma nìŋke yîrige ma a wɔrigii tɔ̀rɔ̀ kàmpyi mu sí n-jà, naha na yɛ mu tùluge mú sí nyaha amuni.» ⁶ Nyɛ ka Burama si dá Kafoonji Kile n̄wɔ̀mugure na, ka Kafoonji Kile si jwo na u à tíi u dáníyanji cye kurugo.

* **15:** TUNMBYƉƉƉƉƉƉƉƉ na nyɛ mu à jwo kàaga, ti maha jà a pyi kànyi shuunni, lire nyɛ mɛ cevee shuunni shwòhòl'e;

⁷ Lire kàntugo ka Kafoonji si jwo u á sahaŋki: «Mii u nyε Kafoonji, nge u à mu yige Uri kànhe e, Kalide k̀ini i, maa nde k̀ini kan mu á ke.» ⁸ Ka Burama si u pyi: «Kafoonji, mii Kilenji, naha ku sí li cyêe mii na, si mii pyi mii u dá li na, na nde k̀ini sí n-pa n-pyi mii wuu ye?» ⁹ Ka u u jwo u á: «Yyee taanre nùcwɔ, ná yyee taanre sikacwo, ná yyee taanre mpàpoo c̀u, ná kuumpaana niŋkin ná mpánmpɔrɔgɔ niŋjaaga niŋkin.» ¹⁰ Ka Burama si yire yaayi puni c̀u maa yi puni niŋkin niŋkinŋi táa niŋke e, maa yi kwɔnyi yaha yaha yiye sicama na. Saŋcyεεnre ti ke, u nyε a tire kwɔn kwɔn mε. ¹¹ Saŋcyεεnre ti maha tiye n̄wɔ caa ná kyaare e ke, ka tire si wá na nt̄ire yatɔɔre nimbonte kurugo, ka Burama si wá na ti k̀ɔre.

¹² Nyε canŋanyiin'à pa a ŋk̀εge tacwuge e ke, ka Burama si ŋɔn'a c̀unnu. Ka numpini si u m̄ahana ka u u fyá s̀el'e. ¹³ Ka Kafoonji si jwo u á: «Burama, li c̀e na canŋka, mu t̀uluge sí n-k̀are k̀ini laber'e si sà mpyi n̄ampwuun. Pi sí n-pyi bilii lire k̀ini i, pi sí k̀anha fo si nɔ yyee ŋkwuu sicyεεre (400) na. ¹⁴ N̄ka k̀ini li sí pi le tire bilere e ke, lire k̀ini sí n-kyaala mii cye e, lire kàntugo, mu t̀uluge sí n-ȳiri lire k̀ini i ná n̄afuubwɔhe e. ¹⁵ Mu wi ke, mu sí n-kw̄u yyeŋiŋke e. Mu sí lyεge lage kw̄ɔ si nta ŋkw̄u. ¹⁶ Mu t̀uluge bage sicyεεre woge, ku sí n̄uru n-pa naha, naha na ye k̀ini s̀upyire ti nyε Am̄ori shiinbii ke, pi kapegigii ká nɔ t̄egeni na, mii sí pi k̀ɔrɔ.»

¹⁷ Nyε canŋa nyiin'à cwo mà numpini l̀εŋe t̀eni ndemu i ke, ka Kile si nan̄kyanhii pyi cyi i nan̄guruge yige marii n̄i na nt̀uuli yatɔɔre kyaare nint̄áare ná tiye shwɔhɔl'e. ¹⁸ Kuru canŋke yabiliŋi i, ka Kafoonji si tunmbyaara le ná Burama e, maa yi jwo

u á: «Mii sí nde k̀ini kan mu t̀lug'á, mà lwó *Misira banj na, mà k̀are babwəhe na, ná pi maha kuru pyi Efirati. ¹⁹ Keni shiinbii ná Kenizi shiinbii, ná Kadiməni shiinbii, ²⁰ ná Kyeti shiinbii, ná Perezi shiinbii, ná Arafayi shiinbii, ²¹ ná Aməri shiinbii, ná *Kana shiinbii, ná Girigashi shiinbii, ná Zhebusi shiinbii, pi à t̀en kuru cyage e.»

16

Sumayila zinj kani

¹⁻³ Nyε Burama à nɔ yyee ke na *Kana k̀ini i, mà u cwɔŋi Sarayi ta u sàha ŋkwò a pyà si u á mε. Nyε bilicwɔŋi wà na mpyi Sarayi á, u mεge mpyi Agari, *Misira shin u mpyi u wi. Ka Sarayi si jwo Burama á: «Wíi, Kafoonj Kile à mii pyi cijirinε. Maye sannj yaha, ma a wwò ná mii báarapyinj i, li sí n-jà n-ta uru sí pyà si mii á.» Ka u u jεε Sarayi jwumpe na. Nyε Sarayi à u báarapyinj Misira shinj lwó lire pyinj kanni na, mà kan u poonj Burama á, u pyi u cwo. ⁴ Ka Burama si wwò ná Agari e, ka u u yyére. Tèni i u à li ta na ur'à yyére ke, ka u u wá na yyejyeere pyi ná u k̀afejcwɔŋi i.

⁵ Sarayi à lire jya ke, ka u u yi jwo Burama á: «Nde Agari à pyi mii na numε ke, lir'à fworo mu i. Mii à na bilicwɔŋi kan mu á. U à uye jya u à yyére ke, ka u yyahe si jyè mii woge e. Nyε Kafoonj Kile u wuu láha wuye na!» ⁶ Ka Burama si Sarayi pyi: «Mu bilicwɔŋi na jye mu yahare e, nde l'à táan mu á ke, lire mu sí n-pyi u na.» Yir'à jwo ke, ka Sarayi si kyaayi shinj puni t̀εge Agari jɔŋ'i, fo ka u u fê a fworo pyenge e mà k̀are tatɔŋge e.

⁷ Ka Kafoonji Kile Mɛlɛkɛŋi si Agari nya síwage e lùbilingi wà taan, uru lùbilingi na nyɛ Shuri síwage kuni taan. ⁸ Maa jwo Agari á: «Agari, Sarayi bilicwonji, taa mu à yíri ke, taa mu si ke?» Ka u u jwo: «Mii na fĩ na kafɛncwonji Sarayi yyaha na.» ⁹ Ka Kafoonji Kile Mɛlɛkɛŋi si jwo: «Núru ma a sì ma kafɛncwonji yyére, ma a sà maye kan u á. ¹⁰ Mii sí mu tùluge nyaha, fo ku sì n-jà n-tòrɔ mɛ.

¹¹ Wíi, mu yacerewu u nyɛ,
mu sí n-si pùnambile,
ma a u mɛge le Sumayila*
ɲaha na yɛ Kafoonji à mu nàvunŋɔ parage lógo.

¹² Uru pyàŋi sí n-pyi sige dùfaanŋa fiige,
U sí n-pyi sùpyire puni kàshifoo,
sùpyire puni mú sí n-pyi u kàshifoo.
U sí n-láha u cìnmpyiibii na.»

¹³ Ka Agari si jwo: «Ei! Sèe wi na ŋge u nyɛ na mii ɲaa ke, mii à uru nya la?» Maa kuru mɛge le Kile na: «Kilenji u nyɛ na mii ɲaa ke». ¹⁴ Lire kurugo, Agari mpyi lùbilingi ŋgemu taan ke, uru mɛg'á le Lakyayi Ōrɔyi (kuru mɛge ɲwɔhe ku nyɛ: «Ŋgemu u nyɛ nyii na ke, uru na mii ɲaa.») Uru lùbilingi na nyɛ Kadɛshi kànhe ná Bɛɛɛdi kànhe shwɔhɔl'e.

¹⁵ Nyɛ puru ɲwɔhɔ na, Agari à pùnambile si Burama á. Ka u u li mɛge le Sumayila. ¹⁶ Agari à Sumayila si Burama á, mà Burama shìŋi yaha yyee beecyɛɛre ná baani.

17

Burama mɛg'á kɛɛnŋ'á pyi Ibirayima.

* **16:11** Sumayila mɛge ɲwɔhe ku nyɛ: «Kile à lógo»

¹ Nye mà Burama shìŋi yaha yyee beecyεεere ná ke ná baaricyεεere, ka Kafoonji Kile si núr'a uye cyêe u na, maa u pyi: «Mii u nye Kile síŋi puni foo. Ta mii nyii wogigii kanni pyi tigire cyaga baa. ² Lire e, mà tàanna ná wuu *tunmbyaare e, mii sí mu tùluge nyaha sèl'e.»

³ Burama à yire lógo ke, ka u u niŋkure sín, maa ñùŋke sôgo maa Kile pêe. Ka Kile si núr'a jwo u á sahaŋki ⁴ «Nye wíi, tunmbyaare mii à le ná mu i ke, tire ti nye nte: mu sí n-pyi sùpyishi niŋyahawa tu. ⁵ Mu mege saha sì n-pyi Burama me. Ku sí n-kêenŋe n-pyi *Ibirayima (Ibirayima mege ñwôhe ku nye sùpyishi niŋyahawa tu), naha na ye sùpyishi niŋyahawa sí n-fworo mu i. ⁶ Mii sí mu pyibii nyaha sèl'e. Mu pyibii sí n-pyi sùpyishiŋi niŋyahawa, saanlii niŋyahamii sí n-fworo mu tùluyi i. ⁷ Tire tunmbyaare sí n-kwôro mii ná mu shwôhól'e, ti sí n-pyi mii ná mu tùluyi shwôhól'e tèrigii puni i mú. Ti sì n-kwò me. Lire kurugo, mii sí n-pyi mu ná ma tùluyi u Kilenji. ⁸ *Kana kîni i mu nye niŋjaa nàmparantεenre ke, mii sí lire kan mu ná ma tùluy'á. Li sí n-pyi pi wuu tèrigii puni i, mii sí n-pyi pi Kilenji.»

Kile à pùnampyire ñkwòŋŋi shεenre jwo Ibirayima á

⁹ Ka Kile si núr'a jwo *Ibirayima á sahaŋki: «Mu ná ma tùluyi nimpay'à yaa yii yákili yaha mii *tunmbyaare na, mà tàanna ná pi lyeñwôyi i. ¹⁰ Nde yii à yaa yii pyi mà yyaha tíi ná tire tunmbyaare e ke, lire li nye nde: mu ná ma tùluyi nimpay'à yaa yii a pùnampyire puni kwùun. ¹¹ Yii

à yaa yii a ŋkwùun, lire li sí n-pyi mii ná yii tunmbyaare tafyeenji. ¹²⁻¹³ Pùnampyire pun'à yaa ti kwòn ti canzege canmpyibataanre wuuni na mà tàanna ná pi lyeŋwɔyi i. Bilibii pi à si mu pyenge e ná mpïi mu à shwɔ ke, pire pun'à yaa pi *kwòn. Lire e, tunmbyaare tafyeenji sí n-pyi yii sege na si li cyêe na ti sí n-pyi niŋkwombaara. ¹⁴ Pùnambilini ndemu ká mpyi li nyε a kwòn, maa uru fyèŋi yaha u sege na mε, ur'à yaa u kòr'a láha u kîni shiinbii na, naha na ye u nyε a yákili yaha mii tunmbyaare na mε.»

Kile à Ishaka ziji kyaa jwo

¹⁵ Nyε puru ŋwɔhɔ na, Kile à yi jwo *Ibirayima á sahaŋki: «Ma hà núru raa ma cwoŋi Sarayi yiri sahaŋki Sarayi mε. Numε u mεge sí n-kêenŋε n-pyi Sara* ¹⁶ Mii sí jwó le u á, si pyà kan u á mu á. Mii sí jwó le u á si u pyi sùpyishi niŋyahawa nu. Saanlii sí n-fworo u e mú.»

¹⁷ Ibirayima à puru lógo ke, ka u u niŋkure sín maa niŋke sôgo, maa Kile pêe. Maa ŋcyàha maa jwo uye funŋ'i: «Sùpyaŋi u à yyee ŋkuu ta ke, di uru sí pyà ta n-jwo ye? Sara shìŋi na nyε yyee beecyεere ná ke, di uru sí n-jà pyà ta n-jwo sahaŋki ye?» ¹⁸ Maa jwo Kile á: «Sumayila yaha u shì ta, ma a jwó le u á.» ¹⁹ Ka Kile si u pyi: «Mii à lógo mu ŋwɔ na, ŋka mu cwoŋi Sara sí n-si pùnambile si. Ma a li mεge le Ishaka. Mii sí n-kwôro na *tunmbyaare na ná u e, ná u tûluge e. Tire tunmbyaare si n-kwò mε. ²⁰ Sumayila wi ke, nde mu à náare u kyaa na ke, mii sí lire pyi mu á. Mii si jwó le á, si u pyibii nyaha, si u tûluge nyaha sèe sèl'e. U sí niŋufee ke ná shuunni si, mii sí u pyi tûlubwɔhɔ tu. ²¹ Ŋka

* **17:15** Sara mεge ku nyε saanŋi pworonji

nde li nyε mii tũnmbyεere e ke, pyànj Sara sí n-si mu á yyeela numε cyiin ke, tire sí n-pyi mii ná ure shwǎhǎl'e mú.»

Ibirayima nkwǎnɲi kani

²² Nyε Kile à puru jwumpe jwo a kwǎ *Ibirayima á ke, ka u u yĩri u taan maa dũgo nĩnyĩnj na.

²³ Nyε kuru canŋke, Ibirayima à Sumayila *kwǎn, bilibii pi à si u pyenge e ná mp̄ii u à shwǎ ke, maa pire kwǎn. Pũnambile maha pũnambile li nyε u pyenge e ke, Ibirayima à pire puni kwǎn, bà Kile à yi jwo u á mε. ²⁴ Ibirayima yabiliŋ'á kwǎn mà u shĩnj yaha yyeε beecyεere ná ke ná baaricyεere. ²⁵ U jyanj Sumayila à kwǎn mà u shĩnj yaha yyeε ke ná taanre. ²⁶ Nyε lire pyĩŋkanni na, Ibirayima ná u jyanj Sumayila à kwǎn cannugo. ²⁷ Bilinambaabii pi à si u pyenge e ná mp̄ii u à shwǎ ke, u à pire puni kwǎn mú.

18

Sarayi mpyi a dá na uru si pyà ta mε

¹ Ncyii karigii puni kǎntugo na, Kafoonj Kile à uye cyêe *Ibirayima na sahanjki Mamire cibwoyi taan. Pyĩŋkanni na u à uye cyêe Ibirayima na ke, lire li nyε nde. Canŋka, mà u nintεεnɲi yaha u vǎanŋke bage jwǎge na canvwuge tēni i, ² u à pa u nũŋke yĩrige, maa wíl'a nǎmbaa taanre nya pi à yyéere u yyetiimpe na. Tēni i u à pi nya ke; ka u u fê a pi nũŋǎ bē, maa niŋkure sín pi taan maa nũŋke sǎgo, maa pi shéere, ³ maa jwo pi wǎ niŋkin á: «Mii nũŋufoonj, kampyi mii kyal'á táan mu á, mii na mu jáare, mii u nyε mu bilinanj ke, ma hà ntòro na pyenge taan mε. ⁴ Yii yyéere, pi i mpa ná lwǎhe e, yii tooyi si jyé. Yii

i nɔ̀ naha ŋke cige ɲwɔ̀h'i. ⁵ Mii sí n-sà yalyîre cya mpa ŋkan yii á, bà yii si mpyi si fànha ta si nta yii kuni lwó mε. Naha kurugo ye yii à tòro yii bilinani yyére.» Ka pi i jwo: «Li pyi amuni.»

⁶ Ka Ibirayima si fyâl'a jyè Sara fye e u v àanŋke bage e, maa yi jwo u á: «Ta fyâa, maa mbyime yanŋeyi taanre súma, maa tàntεenŋye te.» ⁷ U à puru jwo ke, maa fê a kàre u kàcwøge na, maa u ninage sìnme woge kà cù mà kan u báarapyiŋi wà á. Ka u u kuru bò, maa ku yal'a shwɔ̀hɔ̀ fwɔ̀fwɔ̀. ⁸ Puru ɲwɔ̀hɔ̀ na, ka Ibirayima si mpa ná nùjirintanhaga ná nimpuruge e, ná nùkyaare nizhwɔ̀hɔ̀re e, mà pa yaha nàmbaabii taanrenŋi taan, maa yyére pi taan cige mbyimpe e, ɲjyìŋi ká ŋkùunŋɔ̀ si wà kan pi á. Ka pi taanrenŋi si wá na lyí.

⁹ Ka pi i Ibirayima yíbe: «Taa mu cwonŋi Sara ɲye ke?» Ka u u pi pyi: «U na ɲye naha v àanŋke bage e.»

¹⁰ Ka pi wà niŋkin si jwo: «Nàkaana ɲye mε, mii sí núru n-pa naha mu yyére yyeela numε cyiin. Lire sí mu cwonŋi ta u à pùnambile si.»

Sara mpyi u poonŋi kàntugo, v àanŋke bage e, marii puru jwumpe núru. ¹¹ Lire tènì i, Ibirayima ná Sara mpyi a lye sèe sèl'e. Sara pyìtaani tènì mpyi a tòro.

¹² ɲye Sara à yire lógo ke, ka u u ɲcyàha uye funŋ'i. Maa jwo: «Tatange ŋkire mii niŋjyenŋkwonŋi saha sí n-ta nàŋkwu i fo si zà nɔ̀ pyà nta na ye? Mii pyengefoo mú à lye.» ¹³ Ka Kafoonŋi si jwo Ibirayima á: «Naha kurugo Sara à cyàha uye funŋ'i, maa jwo na uru niŋjyenŋkwonŋi saha sì n-jà pyà ta sèenŋi na mà ye?

¹⁴ Kani ndire li sí n-jà n-waha fo si Kafoonŋi, mii Kile jà ye? Yyeela numε cyiin, mii sí n-pa mu yyére. Lire sí mu cwonŋi Sara ta u à pyà ta.» ¹⁵ Puru jwump'à

jwo ke, ka Sara fyagara wuŋi si yi kyáala maa jwo: «Mii nyε a cyàha a de!» Ka Kafoonji Kile si jwo: «Mu à sàa cyàha.»

Ibirayima à Kile náare Sòdòmu kànhe zhwoŋi kyaa na

¹⁶ Nyε lire kàntugo, ka pire nàmbaabii taanrenji si yîri na ŋkêεge maa dùgo ŋaŋke kà na maa Sòdòmu kànhe kànmpaŋke wíi. Ka *Ibirayima si pi tùugo.

¹⁷ Ka Kafoonji Kile si uye yíbe: «Nde mii sí n-pyi Sòdòmu ná Gòmòri kànyi na ke, tá mii à yaa mii u lire ŋwòhò Ibirayima na be? ¹⁸ Naha na ye nàkaana nyε sii mε, Ibirayima sí n-pyi tùlubwòhò tu, kuru tùluge fànhe sí n-pêe. Diŋnyε tùluyi sanŋyi sí jwó ta u cye kurugo. ¹⁹ Mii à u cwònrò bà u si mpyi si yi jwo u pyiibii ná u pyεnge shiinbil'á mpii pi na ma u kàntugo ke, na pi à Kafoonji, mii Kile kuni naare li naarenkanni na, pi à li naare ntiŋi ná sèenji ŋuŋ'i. Lire ká mpyi, mii à kyaa maha kyaa ŋwòmεε lwó Ibirayima á ke, mii sí lire pyi u á.» ²⁰ Lire kurugo, Kafoonji à jwo Ibirayima á: «Sòdòmu kànhe ná Gòmòri kànhe shiinbil'à lawwuge ŋkemu ta ke, kur'à pèe fo mà tòro, pi kapegigil'à nyaha sèe sèl'e. ²¹ Lire na, mii sí n-tíge n-sà wíi, l'aha nta nje pi na yu pi na ke, yire na ntùuli yi jwuŋkanni na, sèenji na, si jcé.»

²² Ka nàmbaabii shuunniŋi sanmpii si yîri Ibirayima taan mà kàre Sòdòmu kànha kànmpaŋke na. Nka Ibirayima niŋjyéren'à kwòro Kafoonji yyaha taan. ²³ Maa file u na maa jwo: «Mu sí jεε shi-incεεnmpii ná shiinmpiibii shi bò siŋcyan la? ²⁴ Li sí n-jà n-ta shiincεεnmii beeshuunni ná ke na nyε kànhe e. Mu sí jεε pire shi bò mú la? Mu sì

kàñhe yaha wani pire mp̄ii kurugo mà? ²⁵ Mà shiinc̄eenmp̄ii ná shiinmp̄iib̄ii puni shi bò siŋcyan, lire ñye m̄e mà pi sàraŋi tàanna, mii à cè na mu sì n-si ñeε lire shiŋi i m̄e. Mu u ñye diñyeŋi sùpyire puni sàrafooŋi mà tàanna ná pi kapyiin̄kil'e ke, mu sí n-jà n-pyi na mu ñye a kac̄enni cè a wwû kapiini i mà?» ²⁶ Ka Kafooŋi si u pyi: «Mii aha shiinc̄eenmii beeshuunni ná ke ta S̄oðomu i, mii sí kàñhe puni yaha wani pire mp̄ii kurugo.»

²⁷ Ka Ibirayima si u pyi: «Mii kàfooŋi, mii à cè na mii ñye yafyin mu taan m̄e, ŋka mii na mu ñáare ma a na yaha si jwo sahaŋki. ²⁸ Li sí n-jà n-ta kàñhe shiinc̄eenmp̄ii ñye a beeshuunni ná ke kwò m̄e. Shiin kaŋkuro sí n-jà n-fô. Ñye kaŋkuro kanna ká fô shiin beeshuunni ná keŋi i, pire kaŋkurun̄i kurugo mu sí kàñhe puni shi bò la?» Ka u u jwo: «Mii aha beeshuunni ná kaŋkuro ta, mii sí kàñhe yaha wani pire mp̄ii kurugo.»

²⁹ Ka Ibirayima si núr'a jwo: «Li sí n-jà n-ta kàñhe shiinc̄eenmp̄ii ñye a tòro beeshuunni na m̄e.» Ka Kafooŋi Kile si jwo: «Pire mp̄ii kurugo mii sì yaaga pyi kàñhe na m̄e.»

³⁰ Ka Ibirayima si núr'a jwo: «Mii kàfooŋi, ma hà lùuni yîrige na taan m̄e. Mii sí n-jwo sahaŋki, l'aha nta kàñhe shiinc̄eenmp̄ii pun'à bê beŋjaaga ná ke na de?» Ka u u jwo: «Mii aha beŋjaaga ná ke ta wani, mii sì yaaga pyi kàñhe na m̄e.»

³¹ Ka Ibirayima si jwo: «Mii kàfooŋi, mii na mu ñáare si jwo sahaŋki, li sí n-jà n-ta kàñhe shiinc̄eenmp̄ii pun'à bê beŋjaaga na?» Ka u u jwo: «Pire beŋjaagaŋi kurugo, mii sì kàñhe shi bò m̄e.»

³² Ka u u núr'a jwo: «Mii kàfoonŋi, ma hà lùuni yîrige na taan mε, mii jwumpe sí n-yyére ŋke cyage e. Nyε kànhe shiincεεnmpii puni ká mpyi ke de?» Ka u u jwo: «Pire keŋi kurugo, mii sì kànhe shi bò mε.»

³³ Kafoonŋi Kile à jwo a kwò ná Ibirayima e ke, maa yîri u taan. Ka Ibirayima si núr'a kàre u pyεngε.

19

Kile à Loti shwò maa Sòdòmu ná Gəmərì shi bò

¹ Nyε pire *Kile mεlekεebii shuunnŋi pi à yîri *Ibirayima yyére ke, pir'à nò Sòdòmu i kuru canŋke yàkoŋke. Maa Loti nintεenŋi ta kànhe shiinbii piyetaβenke e. U à pi nya ke, ka u u yîr'a pi nùŋò bê. Maa ninjùre sín, maa nùŋke sògo, maa pi shéere. ² Maa jwo: «Mii nùŋufeebii, mii na yii jáare, yii sumbage lèŋe mii, yii bilinaŋi, pyεnge e, si lwòhe kan yii á, yii i yii tooyi jyé, yii i shwòn naha. Nùmpañja nyεsòoge na, yii i ntòro ná yii kùsheeni i.» Ka Kile mεlekεebii si u pyi: «Ōnhò, wuu sí n-shwòn naha cyíinŋi na.» ³ Ka Loti si yi jwo a waha pi á, fo pi à kàr'a sà shwòn u pyεnge e. Maa njyì nintan shwòhò, maa bwúuruŋi ninjîrimbaanŋi wà yaa, ka pi i lyî.

⁴ Mà nàmpwuunbii yaha sínimbaa, ka Sòdòmu kànhe shiinbii si mpa pyεnge kwùulo. Nànjiibii ná nàŋkolyeebii puni na mpyi wani. ⁵ Ka pi i Loti yyere maa yi jwo u á: «Nàmpwuunbii pi à sumbage lèŋe mu pyεnge e ŋke numpilage e ke, taa pi de? Pi yige naha, wuu u pi shwòn!» ⁶ Ka Loti si fwor'a pa pi fye e cyíinŋi na, maa tajyìge jwòge shwòhò nàmpwuunbii na. ⁷ Maa jwo sùpyir'á: «Mii

cìnp̄yibii, mii à yii náare, yii àha kapii pyi pi na mε. ⁸ Mii p̄ucerii shuunni na nyε naha, pi sàha nàmbaa cè mε, mii sí pire yige yii á, nde l'á táan yii á ke, yii i lire pyi pi na. Yii àha yaaga pyi mii nàmp̄wuunbii na mà dε!» ⁹ Ka kànhe shiin si jwo Loti á: «Mu u yîr'ani dε!» Ka p̄i si jwo: «Yii pi ηge nàŋi wíi dε, uru nàmp̄onŋi u à núr'a kêenŋe na *saliyanŋi cyêre wuu na numε!» Ka pi i jwo Loti á: «Mu aha mpyi mu nyε a yîri wuu yyaha na numε mε, nde wuu sí n-pyi mu na ke, lire sí n-pi mà tòro nàmp̄wuunbii wuuni na.» Pi à yire jwo ke, maa Loti ηɔɔŋ'a lwó wani fànhe e, maa file na pire na si pyenge ηwɔge kebe.

¹⁰ Lire tènì i, ka Kile mεkεεbii mú shuunniŋi si pyenge múgo, maa Loti cû a lèŋe ku funŋke e, maa ku shwôhɔ. ¹¹ Sùpyire puni ti mpyi pyenge ηwɔge na ke, mεkεεbil'à tire puni pyi fyinmii, nàŋjii bâra nàŋkolyee na. Pi à pyi fyinmii ke, ka pi i pyenge ηwɔge cya a kànha.

¹² Ka Kile mεkεεbii mú shuunniŋi si jwo Loti á: «Mu nafeebii, mu p̄namp̄yire, mu p̄ucepyire, shin maha shin u nyε mu sùpya ke, pi puni yige ηke kànhe e. ¹³ Wuu sí ηke kànhe shi bò, naha na yε tìgire pi na nyáan ku shiinbii na ke, tire tìgir'à p̄e sèl'e Kafoonŋi Kile yyahe taan. Lire e, u à wuu tun wuu u pa ku shi bò.» ¹⁴ Nyε ka Loti si fwordo mà kàr'a sà jwo ná u p̄uceribii tanambaabil'e, maa jwo pi á: «Yii fwordo ηke kànhe e, naha na yε Kafoonŋi Kile sí n-pa ku shi bò!» Nka pire mpyi a li yaha bàhaga na u nyε.

¹⁵ Nyε nyèkwɔng'à nɔ ke, ka Kile mεkεεbii si li jwo a waha Loti á sahanŋi: «Yîri wahawaha, ma a ma cwonŋi ná ma p̄ucepyire mú shuunniŋi cû cyege

na, bà pi si mpyi pi àha bú ŋkwû ná kànhe e tasógoge e mε.»

¹⁶ Nyε Kile mελεκεεbil'à li nya pi à ɲiŋε karigii tapyige e ke, ka pi i Loti cû cyεge na, ná u cwɔŋi ná u pùceepyire mú shuunnɲi, maa fworó ná pi e mà sà yaha kànhe kàntugo, ɲaha na ye Kafoonji Kile la mpyi si pi shwɔ kwùŋi na. ¹⁷ Pi à fwor'a kwɔ kànhe e ke, ka Kile mελεκεŋi wà si jwo: «Yii a fî shwomɔ. Yii àha raa wí kàntugo mε. Yii mú sí kà n-yyére ŋke bafage cyage k'e mε. Yii a fî, yii a sì ɲanyɲi cyage e, bà yii si mpyi si shwɔ kwùŋi na mε.» ¹⁸ Ka Loti si jwo: «Aa! mii ɲùŋufoonji, wuu sí n-jà kuru cyage ta la? ¹⁹ Mu à ɲwɔ wuu na, maa wuu ɲùɲaara ta mà nɔ fo naha, ŋka wuu sì n-jà n-fê nɔ ɲanyɲi cyage e mε, ɲaha na ye mà jwo wuu nɔ wani ke, kakyaare sí n-pyi, wuu sí n-kwû. ²⁰ Kànhe kà ku ŋke, kuru laage ɲye a tɔɔn mε. Wuu sí n-jà n-fê nɔ wani, si sà ŋwɔhɔ, kuru kànhe mú ɲye a pêe mε. Yii yiye sanmii yaha, yii kuni kan wuu á, wuu sà ŋwɔhɔ wani lire kànbileni na. Kànbwɔhɔ bà mɔ. Yii wuu yaha wuu sà wuye shwɔ wani.» ²¹ Ka Kile mελεκεŋi si jwo Loti á: «Nyε mii sí nde kani niŋkin pyi mu á sahan̄ki. Kànhe kyaa mu à jwo ke, mii sì yaaga pyi ku na mε. ²² Yii a fyâa, yii sà ŋwɔhɔ wani, ɲaha na ye ná yii ɲye a nɔ wani mε, kuni ɲye a kan mii á mii i jà a yafyin pyi mε. Loti à kuru kànhe yyere nimbilere, lire e, kuru kànhe mεg'à le Zowari. (Zowari mεge ɲwɔhe ku ɲye nimbilere.)

²³ Loti tɛenɔni Zowari kànhe e, lir'à bê ná canɲanyiiini tɛefworoni i. ²⁴ Lire tɛni i, ka Kafoonji Kile si nage ná ŋkirigiŋi tîrige Sɔdɔmu ná Gɔmɔri ɲuŋ'i zànpya fiige. Kafoonji yabilɲi u à lire pyi. ²⁵ Maa yire kànyi puni shi tò, ná bafage, ná ku kànyi

shiinbii puni, ná yaaga maha yaaga ku mpyi a fyîn kuru ñ̀n̄ke na ke, yire pun'á súugo kuru nage cye kurugo.

²⁶ Nyε pi ñ̀n̄kàribii na, Loti cwon'à yyaha k̄ēn̄n̄'a wíi k̄àn̄tugo. Ka u u ñ̀k̄ēn̄n̄'a pyi suun̄kun̄uñ̄ə sùpya fiige.

²⁷ Nyε kuru can̄n̄ke nyεs̄əge na, cyage e Ibiray-ima à jwo ná Kafoon̄i i ke, ka u u yîr'a k̄àre wani kuru tanuge e. ²⁸ Maa ñ̀n̄ke yîrig'a wíi S̄əð̄mu ná Ḡəm̄əri k̄ànyi ná kuru bafage k̄àn̄mpan̄n̄ke puni i. Maa nan̄gurugo nya ku u yîri ñ̀n̄ke na, mu à jwo maan nan̄gurugo.

²⁹ Can̄n̄ke Kile mpyi na kuru bafage k̄ànyi súuge ke, u fun̄n̄k'à cwo Ibirayima na, maa Loti shw̄ə nage na. Lire pyin̄kanni na, k̄ànyi na Loti mpyi a t̄ēn̄ ke, nag'à yire puni shi tò.

Loti ná u pworibii shuunn̄i kani

³⁰ Nyε Loti nyε a ñ̄en'a kwôro Zowari k̄àn̄he e m̄ε, maa ñ̀k̄àr'a s̄à nt̄ēn̄ ñ̄an̄ke k̄àn̄mpan̄n̄ke na, ñ̄aha na yε u mpyi na fyáge. U ná u pworibii mú shuunn̄i'à s̄à nt̄ēn̄ ñ̄an̄ke wyige k'e.

³¹ Can̄n̄ka, Loti pworon̄i ñ̀n̄jȳêñ'à jwo nim-bilen'á: «Wuu tun̄'á lyε, n̄ò mú sí nyε naha ñ̄gemu u sí wuu l̄èñ̄e n̄àmbaga na, bà li nyε cyeyi puni i m̄ε. ³² Wuu *ε̄r̄εzen sinm̄ε kan u bya, bà u fun̄n̄ke si mpyi si wùrugo m̄ε. Lire ká mpyi, wuu u ww̄ə ná u e, bà wuu si mpyi si pyi ta wuu tun̄i t̄ùluge k̄à mp̄ini m̄ε.» ³³ Kuru can̄n̄ke numpilage e, ka pi i sinm̄pe kan pi tun̄'á. P'à u cyán ke, ka pworofoon̄i ñ̀n̄jȳêñi si s̄à sínni ná u e. N̄ka tufoon̄i nyε a u t̄ēsinn̄ini ná u t̄ēyirini c̄è m̄ε. ³⁴ Nyèg'à múgo ke, ka mucwofoon̄i si c̄əon̄foon̄i pyi: «P̄ilaga mīi à sínni ná wuu tun̄i i.

Nijjaa numpilage e, wuu sinmpe pà kan u á, u àha bya a wùrugo, mu sí n-sà sínni ná u e, bà mu mú si mpyi si pyàni wà ta, wuu tunji tùluge kà mpîni mε. ³⁵ Kuru canŋke numpilage e, ka pi i sinmε kan tufoon'á sahaŋki, ka u u bya fo mà wùrugo. Ka pworofoonji nimbileni si sínni ná u e. Tufoonji nyε a u téesínnini ná u tèeyirini cè mú mε.

³⁶ Nyε amuni Loti pworibii mú shuunniŋ'à lahigii lwó u á. ³⁷ Ka pworofoonji nijjyeni si si pùnambile na, maa u mege le Mwabi. (Mwabi mege jwòhe ku nyε: «Tufoon'á laa tège u na.») Uru u nyε Mwabi shiŋi tulyage fo mà pa nɔ nijjaa na. ³⁸ Ka cɔonfoonji si si pùnambile na mú, maa u mege le Beni Ami*. Uru u nyε Amɔni shiŋi tulyage fo mà pa nɔ nijjaa na.

20

Abimɛlɛki à Ibirayima cwoŋi Sara kwòn a lwó si mpyi u cwo

¹ Nyε ka *Ibirayima si yîri u tateŋnyεge e, mà sà ntèen Negεvi síwage yyére, Kadeshi kànhe ná Shuri kùluni shwòhò'e. Puru jwòhò na, u à tɛenle pyi Gerari i mú.

² Nyε u à nɔ wani ke, maa yi jwo sùpyir'á na Sara na nyε uru cɔon. Canŋka, ka Gerari saanŋi Abimɛlɛki si Sara nya maa u lwó si mpyi u cwo.

³ Numpilage k'e, ka Kile si uye cyêe Abimɛlɛki ná ηɔɔge k'e, maa yi jwo u á: «Abimɛlɛki, mu sí n-kwû, ceenji mu à lwó ke, nɔ na nyε u á.»

⁴ Nyε lir'á ta Abimɛlɛki sàha ηkwò a wwò ná Sara e mε. Ka u u jwo Kile á ηɔɔge e: «Kafoonji, mu sí jnεε

* **19:38** Beni Ami mege jwòhe ku nyε: «Mii cìnmpyiibii pyàni».

mii ná na tùluge shi bò mà li ta wuu nyε a kapii pyi mà? ⁵ Nàŋi yabiliŋi bà u à mii pyi na uru cɔɔn wi mà? Ka ceenji mú si jwo na uru yyahafoo wi mà? Mii à nde kani pyi ná funvyinge e, mii nyε a kapii pyi mà dε!» ⁶ Ka Kile si yi jwo Abimeleki á kuru ηɔɔge ninŋinŋi i: «Mii à cè na mu à nde kani pyi ná funvyinge e, na mu nyε a kapii pyi mε, lire na mii nyε a ηεn'a mu yaha mu u wwò ná ceenji i, si ηkwò kapii pyi mε. ⁷ Numε, nàŋi cwoŋi kan u á. U sí jwó le mu á bà mu si mpyi si shwò kwùŋi na mε, naha na ye Kile sùpya u nyε u wi. Nka mu aha mpyi mu nyε a u cwoŋi kan u á mε, li cè na mu ná ma pyenge shiinbii puni sí n-kwû.»

⁸ Ka Abimeleki si yîri kuru nyεɔɔge na, maa u bilibii puni yyere, maa yi yyahe jwo pi á. Pir'à yi lógo ke, ka pi i fyá sèl'e. ⁹ Ka Abimeleki si Ibirayima mú yyere, maa u pyi: «Naha shi mu à pyi wuu na amε ye? Lire tènì i ke, kapiini ndire mii à pyi mu na, fò mà pa nɔ mu u ηke lawwuge fiige nɔ mii ná na kìnì shiinbii na ye? Nde mu à sà a pyi amε ke, li nyε a sii kapyii mε. ¹⁰ Naha na mu à nde pyi ye?» ¹¹ Ka Ibirayima si jwo: «Mii mpyi na sônŋi na sùpya nyε a sii nde kìnì i ηgemu u na Kile pêre mε. Maa li yaha naye funŋ'i, na pi sí mii bò na cwoŋi kurugo. Lire na, mii à jwo na mii cɔɔn wi. ¹² Lire na li wuuni mú i, mii cɔɔn mú wi dε! Wuu na nyε tu na, ηka wuu nyε nu na mε. Mii cwo mú sí u nyε u wi. ¹³ Lire kurugo, canŋke Kile à mii yiye na tupyenge e ke, mii à yi jwo Sara á: «Nde mii na jáare mu á ke, wuu aha nɔ cyaga maha cyag'e, ma a yi jwo sùpyir'á na mii na nyε mu yyahafoo.»

¹⁴ Ka Abimeleki si sikyaa ná mpàa ná nìye, ná

bilinambaa ná bilicyee kan Ibirayima á, maa u cwonji Sara núrur'a kan u á. ¹⁵ Maa jwo Ibirayima á: «Mii kìni li nde mu taan, cyage k'à mu táan ke, sà ntèen wani.» ¹⁶ Maa jwo Sara á mú: «Mii sí wyèrefyinji darashii kampwoo kan mu yya-hafoon'á, lire li sí li cyêe na mu zòvyinre wu u nyε nde kani i, mu shiinbii puni nyii na.»

¹⁷ Ka Ibirayima si jwó le Abimεlεki á, ka Kile si u cùurɔ, maa u cwonji ná u bilicyebii puni cùurɔ, ka pi i jà a pyii si sahan̄ki, ¹⁸ naha na ye Kafoonji Kile mpyi a zimbaa yama yaha u pyenge shiinbii na, Ibirayima cwonji Sara nk̄wòn njwoni kurugo.

21

Ishaka ziŋi kani

¹ Nyε Kafoonji Kile mpyi a jwumpe mpemu jwo Sara á ke, u funɲɔ mpyi a wwò puru na mε. Pyàn̄ji n̄wɔmεeni u mpyi a lwó Sara á ke, u à lire funɲɔ.

² Tèni kyaa Kile mpyi à jwo *Ibirayima á ke, lir'à nɔ ke, ka Sara si laa lwó maa pùnambile si Ibirayima nijjyen̄kwon'á.

³ Nyε lire pùnambilini Sara à si ke, ka Ibirayima si li mεge le Ishaka. ⁴ Ishaka ziŋi canmpyibaataanrewuni na, ka Ibirayima si u *kwòn, bà Kile mpyi a fyán̄ha a yi jwo u á mε. ⁵ Ibirayima na mpyi yee ηkuu u jyan̄ji Ishaka tèsiini i. ⁶ Ka Sara si jwo: «Ei! Kile à funntanga ná katanra kyaa pyi mii á nde dε!* Shin maha shin ká li lógo, urufoo fun̄ke sí n-táan sèl'e.» ⁷ Ka Sara si núr'a jwo: «Jofoo u mpyi si nyε njwo Ibirayima á na Sara na sí pùnambile si fo

* **21:6** Ishaka mεge n̄wɔhe ku nyε: «katanra».

si jirini kan u ɲwɔrɔ ye? Nka kuru canŋke ku ɲye niɲjaa, mii à pùnambile si u niɲjyenŋkwon'á.»

Ibirayima à u cwonji Agari ná u jyanji Sumayila yaha

⁸ ɲye pyàŋ'à pa lye a nɔ láhama jirimɛ na ke, ka *Ibirayima si ɲjyi niɲyahawa shwɔhɔ maa katáan nimbwoo pyi. ⁹ Pùnambilini *Misira shiinbii pworonji Agari à si Ibirayima á ke, ka Sara si lire ɲya li i Ishaka fwɔhɔre. ¹⁰ Maa jwo Ibirayima á: «Ŋge bilicwonji ná u jyanji kɔrɔ, ɲaha na ye u ná mii jyanji Ishaka ɲye a yaa pi wwɔ kɔɔge na mɛ.» ¹¹ Puru jwump'à waha Ibirayima na sèl'e, ɲaha na ye Sumayila mú ɲye u pyàŋi wà. ¹² Nka Kile à jwo Ibirayima á: «Ma hà mpe jwumpe waha maye na mɛ. Sara ká yaaga maha yaaga cya mu á mà yyaha tíi ná bilicwonji ná u jyanji i ke, ma a lire pyi u á. ɲaha na ye tɔluge ɲwɔmɛɛni mii à lwɔ mu á ke, Ishaka e kuru sí n-fworo ¹³ Nka mu bilicwonji jyanji wi ke, mii sí supyishinji wà yige u e mú, ɲaha na ye mu jya wi.»

¹⁴ Kuru canŋke nùmpañña ɲyèsɔɔge na, Ibirayima à yíri maa yalyíre kan Agari á, maa lwɔhe le bùl'i mà kan u á mú, maa pyàŋi kan u á, maa u kɔrɔ, ka u u ɲkàr'a sà a ɲaare na màre Berisheba síwage e. ¹⁵ Lwɔh'à kwɔ ke, ka Agari si pyàŋi yaha tahe kà ɲwɔh'i. ¹⁶ Maa ntèen u yyetiimpe na mà laaga wwû meterii lada fiige, ɲaha na ye u la mpyi sè u jyanji ɲya takwûge e mɛ. U à tèen wani ke, maa wá na mɛɛ súu fo na ɲkwúuli.

¹⁷ Ka Kile sí pyàŋi mɛɛni lógo. Ka Kile Mɛlɛkenji si ntèen niɲyinj na, maa Agari yyere maa yi jwo u á: «Agari, ɲaha k'à pyi ye? Ma hà vyá mɛ, ɲaha na

ye Kile à pyàŋi mɛɛni lógo mà u yaha tahe ɲwəh'i.
 18 Yiri, ma a ma jyaŋi lwó, ma a u cù ná cyeyi shuunniŋi i. Mii sí sùpyishi ɲɲyahawa yige u e.»
 19 Ka Kile si Agari ɲyigii múgo, ka u u lùbiliŋi wà ɲya maa kuru lwəhe kà kwó a le u bùluŋi i mà pa ŋkan pyàŋ'á, u a bya.

20-21 Ka Kile si pyàŋi ɲwəhə tò, ka u u mpa lye maa ntèen Paran síwage e, maa mpa mpyi lùuzu ɲɲcɛŋɛ ná sintaage e. Ka u nuŋi si u pyi u à Misira kɪni shiinbii pworonji wà lèŋɛ.

Ibirayima ná Gerari saanŋi Abimɛɛki kàage

22 Canŋka, Abimɛɛki à pa ná u kàshikwəɔnbii ɲùŋufoonji Pikəli i, si jwo ná *Ibirayima i. Maa jwo u á: «Mii à li ɲya na Kile ɲye ná mu i ma karigii puni i. 23 ɲye numɛ, mii la ɲye ma a ŋkâa Kile na mii á na mu sì ɲɛ mii Abimɛɛki, lire ɲye mɛ mii tùluge ɲwəhə yaha, si kapii pyi wuu wà na mɛ, na mu sí raa kacɛŋkii kanni pyi mii na, s'a cyi pyi kɪni i mu ɲye nàmpantɛɛnre e ke, bà mii à fyânhə a cyi pyi mu á mɛ.» 24 Ka Ibirayima si jwo: «Mii sí n-kâa lire na.»

25 ɲka bèɛŋŋke Abimɛɛki báarapyiibil'à shwə Ibirayima na ke, u à Abimɛɛki cêɛge lire na. 26 Ka Abimɛɛki si Ibirayima pyi: «Mii báarapyiŋi u à lire pyi ke, mii ɲye a u cè mɛ, mu sí ɲye a yi jwo mii á mɛ. ɲɲjaa mii à yi lógo. 27 Ka Ibirayima si mpàa ná sikyaa ná ɲiyyi kan Abimɛɛki á, ka pi i wwɔŋɛɛge le piye shwəhəl'e.

28 Lire ɲwəhə na, ka Ibirayima si mpàayaali baashuunni wwú u mpàabil'e mà yaha piyɛ. 29 Ka Abimɛɛki si u yíbe: «Naha na mu à mpii mpàabii baashuunniŋi wwú mà yaha ŋkère na ye?» 30 Ka

u u jwo: «Mu aha ɲen'a mp̄ii mp̄àabii shwə mii cye e, lire li sí li cyêe na mii u à ɲke b̄èɛɲɲke tùgo.»

³¹ Lire e, pi à kuru cyage mege le B̄erisheba, ɲaha na yɛ kuru cyage e Ibirayima ná Abimɛɛki à kâa piy'á.†

³² Tèni i pi à kâa piy'á mà kwò ke, ka Abimɛɛki ná u kàshikwəɔnbii ɲùɲufooɲi Pikòli si núr'a kàre Filisiti shiinbii k̄ini i. ³³ Ka Ibirayima si támara cige cɛnme B̄erisheba i, maa Teekwombaa Kafooɲi Kile mege p̄e.

³⁴ Lire kàntugo, ka u u ntèen nàmpantɛɛnre e mà mə Filisiti shiinbii k̄ini i.

22

Kile à Ibirayima kàanmucya a wí

¹ Nyɛ ɲcyii karigii puni kàntugo, Kile à *Ibirayima kàanmucya mà wí. Pyiɲkanni na u à u kàanmucya ke, lire li nde.

Canɲka Kile à u yyere: «Ibirayima!» ka u u jwo: «Yo! Mii u ɲge.» ² Ka Kile si yi jwo u á: «Mu jyaɲi niɲkinɲi, Ishaka kyaa l'à táan mu á ke, ta sì ná u e M̄oriya k̄ini i. Mii sí ɲaɲke kà cyêe mu na, mu aha nə wani, ma a u pyi sárage nizógogo kuru cyage e.»

³ Ka Ibirayima si sôl'a yîri, maa u dùfaanɲke kà cû, maa u báarapyiibii p̄i shuunni yyere ná u jyaɲi Ishaka. Maa kàɲciiyi yà jya maa yire lwó na ɲk̄ɛɛge sárage tawwúge e, cyage kyaa Kile à jwo u á ke.

⁴ Canmpyaa taanre ɲara pi à pyi. Canntanrawoge, ka Ibirayima si ɲùɲke dùrug'a wíl'a kuru cyage ɲya tatəɔnge e. ⁵ Maa jwo u báarapyiibil'á: «Yii t̄ɛɛn naha

† **21:31** B̄erisheba mege ɲwəhe ku ɲyɛ: «kàaga b̄èɛɲɲke» lire ɲyɛ mɛ: «baashuunni b̄èɛɲɲke».

ná dùfaanŋke e. Mii ná na pyàŋi sí n-kàre ɲanŋke ɲuŋ'i zà Kile pêe. Wuu aha ŋkwò, wuu si núru n-pa.»

⁶ U à yire jwo ke, maa ntíl'a u jyaŋi tugo sárage súugo súugo kàŋciiyi na, maa na ná ŋwòò lwó, ka pi i wá na ɲaare na ŋkèege siŋcyan kuru cyage e.

⁷ Ka Ishaka si jwo u tuŋ'á: «Baba!» ka Ibirayima si jwo: «Yo, na jya.» Ka Ishaka si jwo: «Nage ɲye wuu á, kàŋciiyi mú ɲye wuu á, ŋka mpàbilini li sí n-pyi sárage ke, taa lire si ɲye ke?» ⁸ Ka Ibirayima si jwo: «Mpàbilini li sí n-pyi sárage ke, Kile yabiliŋi u sí yire cwònrò.» Ka pi mú shuunni si wá na ŋkèege.

⁹ Cyage Kile mpyi a cyêe pi na ke, pi à nò wani ke, ka Ibirayima si sárage tawwúge yaa, maa kàŋciiyi dùrugo ku ɲuŋ'i. U à kwò ke, maa u jyaŋi Ishaka cù a pwò, mà dùrugo ku ɲuŋ'i kàŋciiyi na. ¹⁰ Maa ŋwòòni wwû si ntège raa u jyaŋi kòre. Tèni i u à jwo u sí li taha jyafoonji yacige e ke, ¹¹ lire tènuunni i, ka Kafoonji Kile Mɛlɛkɛŋi si ntèen nìnyinji na maa sêe: «Ibirayima! Ibirayima!» Ka u u jwo: «Yo!» ¹² Ka Kafoonji Mɛlɛkɛŋi si jwo: «Ma hà ma cyege yaha ku nò pyàŋi na mɛ! Ma hà yaaga pyi u na mɛ! Numɛ, mii à li cè, sèenji na, mu na Kile pêre, ɲaha na ye mu ɲye a cyé mà ma jyaŋi tàange wuŋi pyi sárage mà kan mii á mɛ.»

¹³ Ka Ibirayima si yyahe kèenŋ'a wíi wíi, maa mpâl'a mpàpoo ɲya, u ɲɛŋkil'à sùr'a yyére tahe k'e. Ka u u sà uru mpàpooŋi cù a pyi sárage nizógogo u jyaŋi cyaga. ¹⁴ Maa kuru cyage mɛge le Yawe-Jire. (Yawe-Jire mɛge ɲwòhò ku ɲye: «Kafoonji Kile sí yi yyaha cwònrò.») Lire kurugo, sùpyire puni maha ŋko nìnjaa: «Wuu aha nò Kafoonji Kile ɲanŋke ɲuŋ'i, Kafoonji Kile yabiliŋi sí yi yyahe cwònrò.»

¹⁵ Nye ka Kafoonji Kile Melekenji si ntèen nìnyinjì na, maa Ibirayima yyére tozhonwogo, ¹⁶ maa yi jwo u á: «Kafoonji Kile jwumpe pu nye mpe: «Mii sí n-kâa naye mege na, nde mu à pyi amε ke, mu nye a cyé mà ma jyanji tàange wunji kan sáraga mii á mε, ¹⁷ lire kurugo, mii sí jwó le mu á, si mu tüluge nyaha worigii fiige, ná suumpe lwøhe nticenni fiige mú. Mu tüluge sí raa jini ku zàmpeenbii na. ¹⁸ Dinyeñi sùpyishinjì puni sí raa jwóni taa mu tüluge cye kurugo, naha na ye mu à ñen'a mii ñwømεeni cû.»

¹⁹ Puru ñwøho na, ka Ibirayima ná u jyanji si núr'a kàre báarapyiibii taan. Ka pi i kuni lwó a núru na ñkèεge Berisheba e, Ibirayima tatèenge e.

Erebeka tulyeyi

²⁰ Nye cyire karigii puni kàntugo, y'à pa jwo *Ibirayima á. na u yyahafoonji Nakwøri cwòñi Milika mú à pùnampyire ta. ²¹ Jyafoonji nijcyiinjì mege nye Uzi, shonwunji mege sí nye Buzi, tanrawunji mege nye Kemuyeli. Kemuyeli u à Aramu si. ²² Milika jyanji sicyerewun'à pyi Kesedi, maa Kyazo taha uru na, maa Pidilashi taha uru na, maa Yidilafi taha uru na, maa nta a Betuyeli taha uru na. ²³ Ka Betuyeli si mpa Erebeka si. Nye tire pùnampyire baataanrenji Milika à si Ibirayima yyahafoonji Nakwøri á. ²⁴ Nakwøri cwonji shonwunji mege na mpyi Ereyuma, uru mú à pùnampyire sí. Tire pùnampyire ti nye nte: Tebaki ná Gakyamu ná Takyashi ná Maaka.

23

Sara kwùñi kani

¹ Sara à yyee ŋkuu ná beŋjaaga ná baashuunni pyi ke, ² maa ŋkwû Kiriyati Ariba kànhe e *Kana kîni i. Kuru kànhe mege mú ku nyε Eburɔn. Ka *Ibirayima si mpa ntɛɛn u cwoŋi buwuŋi taan marii yamɛɛni súu. ³ Maa ŋkwò a pa yîri u taan, mà sà jwo ná Kyiti tùluge shiinbil'e. ⁴ Maa jwo pi á: «Mii na nyε nàmpɔnŋɔ naha yii yyére. Yii taare cyage kà pére na á, si na cwoŋi buwuŋi lwó naye yyaha taan zà ntò.» ⁵ Ka Kyiti shiinbii si Ibirayima pyi: ⁶ «Wuu jùŋufooŋi, mu nyε shinbwo wuu shwòhol'e. Wuu fanjyi cyaga maha cyaga k'à mu táan ke, sà ma cwoŋi tò wani. Wuu wà sà jcyé si u kwùubii tatonke yaha mu á, mu u ma cwoŋi tò me.»

⁷ Ka Ibirayima si lyêele, maa Kyiti shiinbii shéere. ⁸ Maa yi jwo pi á: «Nyε yii aha mpyi a neɛ mii u na cwoŋi tò, lire e mii à yii jáare yii Zokyari jyanj Efurɔn jáare na á. ⁹ Nàŋgyige ku nyε u á Makipela e, u kerege tɛgeni na ke, na u kuru kan na á. Mii sí ku wyérenj puni kan u á mà tàanna ná ku lwòore e, bà kuru cyage si mpyi mii u kwùubii tatonke naha yii shwòhol'e me.»

¹⁰ Nyε mà pi yaha puru jwumpe na kànhe shiinbii piyetaɓenke e, Efurɔn yabilinji na mpyi wani ná Kyiti shiinbii sanmpil'e. Ka u u Ibirayima pyi pi puni nyii na: ¹¹ «ɔɔn, mii jùŋufooŋi, wíi, mii sí naŋgyige kan mu á, si kerege kan mu á si ntaha. Mii sí yire puni kan mu á na kànhe shiinbii puni nyii na. Sà ma buŋi tò.»

¹² Ka Ibirayima si lyêele kànhe shiinbii nyii na, maa u shéere. ¹³ Maa jwo Efurɔn á pi puni nyii na: «Mii á mu jáare, maa kerege lwòore shwò si nta zà na cwoŋi tò wani.» ¹⁴ Ka Efurɔn si jwo Ibirayima

á: ¹⁵ «Mii ñùñufoonji, ñke kerege lwɔɔre sì n-tòro wýérfyinni darashii ñkwuu sicyere (400) na me. Naha shi lire sí n-jà n-kèege mii ná mu shwɔhɔl'e ye? Sà mà cwonji tò.» ¹⁶ Efurɔn à wýéreni ñwɔge ñkemu jwo ke, kur'à bê Ibirayima á, ka u u uru wýéreni tɔrɔ Kyiti shiinbii ñyii na mà kan Efurɔn á wýérfyinni darashii ñkwuu sicyere mà tàanna ná cwɔhɔmpii tɔrompe e. ¹⁷ K'à ta amuni ke, Efurɔn kerege ku mpyi Makipela e, Mamire cyage canña fworompe e ke, kerege ná ñangyige ku mpyi kuru cyage e ke, ná cige maha cige ku ñye kerege e ke, ¹⁸ yire pun'à pyi Ibirayima wuyo. Kyiti shiinbii puni, pi mpyi kánhe shiin piye tabenke e ke, l'à pyi pire puni ñyii na.

¹⁹ Lire kántugo, ka Ibirayima si u cwonji Sara tò Makipela kerege ñangyige e, kuru cyage ñye Mamire cyage canña fworompe e. Kuru cyage mege mú ku ñye Eburɔn, maa mpyi Kana kɔni i. ²⁰ Lire pyiñkanni na, kerege ná ñangyige ku mpyi wani ke, yire pun'à pyi Ibirayima wuyo, k'à pyi u kwùubii tatonke. Kyiti shiinbil'á u à ku shwɔ.

24

Ishaka ná Erebeke nàmbage

¹ Ñye Kafoonji Kile mpyi a jwó le *Ibirayima á u karigii puni i fo u à pa lyɛ sèl'e. ² Ñye canñka, Ibirayima á jwo u báarapyiibii puni ñiñjyen'á, ñge u mpyi na u karigii puni cwɔɔnre ke: «Mii à mu ñáare, ma cyage le na cyiini ñwɔh'i*, ³ maa ñkâa Kafoonji Kile na, ñiñyiñi ná ñiñke foo, na *Kana kɔni i mii à

* **24:2** Tècyiini i, kuru cyage sùpyire n'a mpyi na sí raa ñkâre yaage kà na, amuni pi mpyi maha li pyi.

tèen ke, na mu sì ɲɛɛ lire kɪni pùcɛebilini là lwó ŋkan mii jyaŋi Ishaka á u cwo mɛ, ⁴ ŋka mu sí n-kàre mii kɪni i, mii cìnmpyiibii yyére zà ceewe cya u á.»

⁵ Ka báarapyiŋi si u ɲwɔ shwɔ: «Ceenji ká mpyi u ɲye a ɲɛn'a taha mii fye e lire kɪni i mɛ, lire sannii i ke, tá mii à yaa mii u kàre ná mu jyaŋi i mu cìnmpyiibii yyére u sà ntèen wani ná ceenji i la? ⁶ Ka Ibirayima si jwo: «Ŋnhɔ dɛ! ma hà zìi ŋkàre ná na jyaŋi i wani mɛ. ⁷ Kafoonji Kile, nìnyinji foo, u à mii yige na tupyenge e ná mii kɪni i bà mii si mpyi si mpa naha nde kɪni i mɛ, uru u à jwo ná mii i, maa ŋkâa na uru sí nde kɪni kan mii tûlug'á. Uru yabilinji Kile, u sí u mɛlekɛŋi yaha mu yyaha na bà mu si mpyi si sà ceewe lwó na tupyenge e mii jyaŋi mɛɛ na mɛ. ⁸ Ceenji ká ɲcyé paŋa ná mu i, mii kàage tugure sí n-láha mu na, ŋka mii na li caa mu á, ma hà ŋkàre ná na jyaŋi i wani mɛ!» ⁹ Ka báarapyiŋi si cyege le u ɲùŋufoonji Ibirayima cyiini ɲwɔh'i, maa ŋkâa, na nde u à jwo ke, na lire uru sí n-pyi.

¹⁰ U à yire jwo ke, maa ɲwɔhɔɲyɔ ke cû u ɲùŋufoonji, Ibirayima ɲwɔhɔɲyí i, maa u ɲùŋufoonji yacɛŋyí shiŋi puni yà lwó a kàre, Mesopotami kɪni i, Nakwɔri kànhe na.

¹¹ U à nɔ wani ke, ka u u ɲwɔhɔɲyí pyi y'á sínni kànhe kántugo ɲcwòoni là ɲwɔ na. Lir'á bê ná cyeebii yàkoŋɔ ɲwɔ lùkwuuni i. ¹² Maa jwo: «Kafoonji Kile, mu u ɲye mii ɲùŋufoonji, Ibirayima u Kilenji ke, mii na mu ɲáare, maa na nìnjaa karigii cwɔɔnrɔ na á, maa ɲwɔ na ɲùŋufoonji na. ¹³ ɲye mii nìnjyérenji u ŋge, nde ɲcwòoni taan. Kànhe shiinbii pùcyaabii sí n-pa a lwɔhe kwóre. ¹⁴ Mii aha bú pùcwɔŋi ŋgemu pyi: «Mii à mu ɲáare ma lùkwoyaage fêen, si bya» ka

u u ɲɛn'a mii ɲwɔ shwɔ: «Bya, si ma ɲwɔhɔɲyi kan yi bya mú» ke, uru u pyi mu bilinaŋi Ishaka cwoŋi, ŋgemu mu yabilin'á cyêe mii na ke. Lire e, mii sí n-cè na mu à ɲwɔ mii ɲùŋufoonji, Ibirayima na.»

¹⁵ Mâ u yaha puru jwumpe na, ka Betuyeli pworonji Erebeke si mpa ná u lùkwoyaage e fukange na, lwɔhe takwóge e. Betuyeli tunji sí mpyi Ibirayima cɔonji Nakwəri, u nunji sí mpyi Milika. ¹⁶ Pùceebile nisìnana li mpyi lili. Li mpyi a nò shi cè mɛ. Ka u u ntíge ɲcwɔni i maa u lùkwoyaage ɲi a fworó. ¹⁷ Ka Ibirayima báarapyinji si fyâl'a file u na, maa u pyi: «Mii à mu ɲáare, ma lùkwoyaage tírige, si bya.» ¹⁸ Ka pùcwonji si jwo: «Pa bya, Baba!» maa fyâl'a lwɔhe tírige, maa u kan u a bya. ¹⁹ U à bya a kwò ke, ka pùcwonji si jwo: «Mii sí mu ɲwɔhɔɲyi kan yi bya mú.» ²⁰ Maa fyâl'a lwɔhe kêenŋe yatɔre yabyage e, maa núr'a kàre fwɔfwɔ mà sà kabere kwó. Amuni u à lwɔhɔ ɲiɲyahaga kwó a kan ɲwɔhɔɲy'á y'à bya. ²¹ Ka nàŋi si yyére na wíi jwumɔbaa, si ɲcè kampyi Kafoonji sí n-sì ɲɛɛ uru kùsheeni táan uru na.

²² ɲwɔhɔɲy'á bya a kwò ke, ka nàŋi si múnafegewe seɛnwu wwû uye ɲuŋ'i, u mpyi a garamu baani kwò, ná seɛn kanɲcyinŋii shuunni, cyire ɲiŋkin ɲiŋkinji mpyi a ɲyaha garamu ŋkuu na. Maa yire kan Erebeke á. ²³ Maa u yíbe: «Jofoo pworó u ɲye mu ye? Na pɔwɔhɔ, tá wuu sí tashwɔngɔ ta mu tunji pyenge e be?» ²⁴ Ka Erebeke si jwo: «Nakwəri ná Milika jyanji Betuyeli pworó u ɲye mii.» ²⁵ Maa núr'a jwo: «Yatɔrɔ yalyîre ɲiɲyahara sí n-ta wani, yii tashwɔngɔ mú sí n-ta wuu yyére.»

²⁶ Nàŋ'á yire lógo ke, ka u u ɲiŋkure sín, maa

Kafoonji shéere. ²⁷ Maa jwo: «Mii à Kafoonji Kile kêe, mii nùŋufoonji, Ibirayima u Kilenji, naha na ye u à kacene pyi u na ma u nwɔmɛɛfente cyêe mii nùŋufoonji na sèl'e. Kafoonji yabiliŋi u à kàre ná mii i, mii nùŋufoonji cìmpyiibii yyére.»

²⁸ Ka pùcwonji si fê a kàr'a sà yire yyahe jwo u nunj'á. ²⁹⁻³⁰ U yyahafoonji wà mɛɛ na mpyi Laban. Tèni i ur'à múnafegenji ná kançiinŋkii nya u cɔonji cyege na, maa u jwumpe lógo nàŋi kànmpañke na ke, ka u u yîr'a fê a kàre ncwòoni na, nàŋi fye e mà sà u nijjyérenji ta nwòhonyi taan. ³¹ U à nɔ u na ke, maa jwo: «Yîr'a jyè pyenge e. Kafoonji Kile à jwó le mu á. Naha na mu à tèn ntàani na ye? Mii à cyage kà bégele mu ná ma yatɔɔre mɛɛ na.» ³² Ka pi i yîr'a kàre sɔncyan Laban pyenge e. Pi à nɔ ke, ka pi i nwòhonyi tugure tírige, maa yatɔɔɔ njyi kan y'á, wyere ná nyɛ, maa lwòhe kan nàŋi ná u fyènwòhòshiinbil'á pi à pi tooyi jyé. ³³ Puru nwòhò na, pi à pa ná njyi i pi á, ka nàŋi si jwo: «Ná mii nyɛ a na kapani jwo mɛ, mii si n-lyî mɛ. Ka Laban si jwo: «Mpe pu nyɛ mu á ke, pu jwo sá.»

³⁴ Ka nàŋi si jwo: «Mii na nyɛ Ibirayima báarapyi. ³⁵ Kafoonji Kile à jwó le mii nùŋufoonj'á sèl'e, maa u pyi yaarafoo, u à mpàa ná sikyaa ná nìye kan u á, ná wyérefyin ná sɛɛn, ná báarapyii, nàmbaa bàra cyee na, ná nwòhonyɔ ná dùfaanya. ³⁶ Mii nùŋufoonji cwonji Sara nijjyenkwonj'á pùnambile si u á. Lire pùnambilin'á, u à u cyeyaayi puni kan.

³⁷ Canŋka, u à jwo mii á na mii u kâa uru nyii na, na Kana kîni i ur'à tèn ke, na mii si ceewe lwó uru jyanj'á lire kîni i mɛ, ³⁸ na mii u kàre uru tukanhe na, uru shiinbii yyére, si ceewe cya wani

uru jyaŋ'á. ³⁹ Ka mii i u pyi: «Ceenŋi ká mpyi u nyε a ɲen'a pa ná mii i mà de?» ⁴⁰ Ka u u jwo: «Kafoonŋi Kile ɲwɔmɛeni mii à cû tɛrigii puni i ke, uru yabilinŋi u sí u melekɛŋi wà le ná mu i, bà mu kuni si mpyi si ntáan, maa ceewe lwó mii tukanhe na ma kan na jyaŋ'á mɛ. ⁴¹ Mu aha shà ceenŋi ɲáare mii pyenge shiinbil'á, pi mée ká ɲcyé si u kan mu á, lire tɛni i mu kàage tugure sí n-láha mu na.»

⁴² Nyε lire e mii à pa yyére nde ɲcwɔɔni ɲwɔge na, maa jwo: «Kafoonŋi Kile, mii ɲùɲufoonŋi Ibirayima u Kilenŋi, kampyi mu la nyε mii kùsheeni si ntáan, ⁴³ lire tɛni i ke, mii sí n-yyére naha nde ɲcwɔɔni ɲwɔge na, pùcwonŋi u sí n-pa lwɔhe kwó ke, mii aha bú jwo u á: «Na pwɔhɔ, si bya ma lwɔhe e.» ⁴⁴ ka u u mii ɲwɔ shwɔ: «Bya, mii sí n-kwɔ kà kan mu ɲwɔhɔɲy'á mú» ke, uru u sí n-pyi mii ɲùɲufoonŋi jyaŋi cwonŋi, Kafoonŋi Kile yabilinŋ'á à ɲgemu cyêe ke.»

⁴⁵ Nyε mà mii yaha puru jwumpe na, ka Erebeke si nɔ ná u lùkwoyaage e, fukange na, maa ntíg'a lwɔhe kà kwó ɲcwɔɔni i. Ka mii u u pyi: «Na pwɔhɔ, si bya.» ⁴⁶ Ka u u ntíl'a lwɔhe tîrige na mii u bya, maa jwo na uru sí kà yige ɲkan ɲwɔhɔɲy'á. Nyε ka mii i bya. Puru ɲwɔhɔ na, ka u u kà kwó a kan mii ɲwɔhɔɲy'á y'a bya. ⁴⁷ Ka mii i u yíbe: «Jofoo pworo u nyε mu ye?» Ka u u jwo: «Nakwɔri ná Milika jyaŋi Betuyeli pworo u nyε mii.» Ka mii i fègewe le u múnaani na, maa kaɲcinnŋi le u cyeyi na. ⁴⁸ Lire kàntugo, ka mii i niɲkure sín Kafoonŋi Kile yyahe taan mii ɲùɲufoonŋi Ibirayima u Kilenŋi, maa u shéere, ɲaha na ye uru u à kuni niɲcenni le mii taan, maa mii pyi mii à ceewe ta na ɲùɲufoonŋi jyaŋi mɛɛ na, u cìmpyiibii shwɔhɔl'e.

49 Kampyi yii la nyε si kacεnne pyi mii nùŋufooŋ'á si li cyêe na yii na nyε u cìnmpyii, lire tēni i, yii lire jwo na á, yii aha nta yii mú si n-jà lire pyi mε, yii yire jwo mú, bà mii si mpyi si na takārege cè mε.»

50 Nyε ka Laban ná Betuyeli si Ibirayima báarapyiŋi ɲwɔ shwɔ: «Nde kan'à fworɔ Kafooŋi e. Wuu si n-jà n-cyé mε. 51 Erebeke u ŋge, u lwó ma a sì, u u sà mpyi mu nùŋufooŋi jyanj cwɔŋi, bà Kafooŋi à li yaa mε.» 52 Ibirayima báarapyiŋ'á yire lógo ke, ka u u niŋkure sín maa yyahe cyígile, maa Kafooŋi pēe. 53 Maa pùcyaga yaaya wwû uye ɲuŋ'i mà kan Erebeke á, wyérefyinwuyo, ná sεenwuyo ná vāanɲya, maa yacεnyε mú kan pùcwɔŋi yyahawuŋi ná u nuŋ'á. 54 Puru ɲwɔhɔ na, ka u ná u fyɛɲwɔhɔshiinbii si lyi maa bya, maa sínni.

Nyèg'á múgo ke, ka Ibirayima báarapyiŋi si jwo Erebeke yyahawuŋi ná u nuŋ'á: «Yii kuni yaha, mii sí núru na nùŋufooŋi yyére.» 55 Ka pi i jwo: «Pùcwɔŋi yaha u tère nimbilere pyi ná wuu e, canmpyaa kε fiige. Cyire ká ntòro, yii raa sì ná u e.» 56 Ka nàŋi si jwo: «Kafooŋi à mii kuni táan mà kwò, yii àha núru na cù n-yaha mε. Yii na yaha s'a ŋkèεge na nùŋufooŋi yyére.» 57 Ka Erebeke shiinbii si jwo: «Nyε wuu pùcwɔŋi yyere, wuu u u yíbe.» 58 Ka pi i u yyer'a yíbe: «Mu la nyε si ŋkàre ná ŋge nàŋi i numε la?» Ka u u jwo: «Mii kèεge.»

59 Lire pyiŋkanni na, pi à pi cìnmpworocwɔŋi Erebeke yaha a kàre ná Ibirayima báarapyiŋi ná u fyɛɲwɔhɔshiinbil'e. Báarapyicwɔŋi u mpyi a Erebeke byé ke, uru mú a kàre ná pi e.

60 Mà jwo pi kuni lwó ke, pi à jwó le Erebeke

á maa jwo «Wuu c̀̀mpworocwoŃĲ,
Kile u pỳi niŃyahanyahamii kan ma á,
Kile u pi yaha pi ja pi z̀̀mpεεnbii na.» ⁶¹ Ka
Erebeka ná u báarapyicyebii si ỳr'a k̀r'a s̀a
d̀go ɲwəhəŃyi ɲuŃ'i, maa ntaha ǹŃĲi fye e.
amuni pi à k̀re ná Erebeke e.

⁶² Lir'á ta Ishaka á ỳri Lakyayi Œrəyi l̀bilibiŃĲ
cyage e maa mpa nt̀εεn Nεgεvi síwage k̀nmpaŃĲke
na. ⁶³ CanŃka ỳkoŃə, Ishaka à fwor'a k̀r'a s̀a a
uye ɲaare sige e, marii funŃke caa. U à ta u ɲuŃke
ỳrige si wii ke, ka u u ɲwəhəŃyi ɲya yi i ma. ⁶⁴ T̀eni i
Erebeka nimpaŃ'á ɲuŃke ỳrig'a Ishaka ɲya ke, ka
u u nt̀ige ɲwəhəŃke ɲuŃ'i. ⁶⁵ Maa jwo Ibirayima
báarapyiŃ'á: «ǸŃĲi ŃĲire u na wuu b̀eni amε sige
e ye?» Ka u u jwo: «Mii ɲuŃufoŃĲi Ishaka wi.»
Erebeka á yire l̀go ke, ka u u u v̀aŃŃke k̀a t̀g'a
yyahe t̀. ⁶⁶ Nye ka ǹŃĲi si karigii toroŃkanni yyaha
jwo Ishaka á.

⁶⁷ Nye ka Ishaka si Ńk̀r'a s̀a Erebeke yaha u ɲuŃĲi
Sara bage e, maa u pỳi u cwo, maa u kyaa táan uy'á.
Ka lire si Ishaka funŃke ɲiŃĲe u ɲuŃĲi kẁuŃĲi woge na.

25

Ibirayima canmpyaagii sanŃkii toroŃkanni.

¹ Nye ɲcyii karigii puni k̀ntugo, ka *Ibirayima
si ceŃĲi wabεε l̀εŃĲe, uru mεge na mpyi Katura.
² P̀unampyire u à si Ibirayima á ke, tire mεyi yi
ɲye ɲje: Zimiran, ná Yokishan, ná Medan, ná
Madiyan ná Yishibaki, ná Shukya. ³ Yokishan mú
à p̀unampyire shuunni si: Sheba ná Dedan. Uru u
t̀luyi yi ɲye Ashuri shiinbii ná Letushi shiinbii ná
Lemi shiinbii. ⁴ Madiyan u p̀unampyire ti mpyi Efa,

ná Eferi, ná Kyanɔki, ná Abida, ná Elida. Nyε pire pun'á pyi Ketura pyìibii ná u ɲampyire.

⁵ Nyε Ibirayima á u kɔɔge puni kan Ishaka á ⁶ Nka mà jwo u kwû ke, u à bùnyε pyi cyeebii sanmpii pyìibil'á maa pi tùugo canŋa fworompe kìrigil'e mà laage tɔɔn u jyaŋi Ishaka na.

⁷ Nyε Ibirayima shìŋi canmpyaagil'à pyi yyeε ηkuu ná beetaanre ná ke ná kanjkuro. ⁸ U à lyε fo mà lyεge la kwɔ. Puru ɲwɔhɔ na, u à kwû maa sà bâra u tulyeyi na. ⁹⁻¹⁰ Ka u jyaabii mú shuunni, Ishaka ná Sumayila, si u buwuŋi tò Makipela ɲaŋgyige e. Kuru ɲaŋgyige na mpyi Kyiti shiinbii keεge k'e Mamire canŋa fworompe e. Kuru cyage Ibirayima mpyi a shwɔ Kyiti shinŋi Zokyari jyaŋi Efurɔn á. Nyε wani Ibirayima ná u cwonŋi Sara à tò.

¹¹ Ibirayima kwùŋi kàntugo, Kile à jwó le u jyaŋi Ishaka á sèl'e. Ishaka mpyi a tèn Lakayayi Ōroyi lùbilinŋi cyage e.

Sumayila tùluge

¹² *Ibirayima jyaŋi Sumayila u tùluge ku nyε ηke: *Misira shiinbii pworonŋi Agari, Sara bilicwonŋ'a ηgemu si Ibirayima á ke, ¹³ u pùnampyire mεyi yi nyε nje mà tàanna ná pi tèesiini i: pùnambilini nŋncyiini mεge ku nyε Nεbayɔti, uru kàntugo Kedari ná Adibeli ná Mibisamu ¹⁴ ná Mishima ná Duma ná Masa ¹⁵ ná Kyadadi ná Tema ná Yeturi ná Nafishi ná Kedima á si.

¹⁶ Sumayila pùnampyire ti nyε tire. Pi mεyi yi nyε nje mà tàanna ná pi kanyi i. Pi à pyi ɲùŋufee ke ná shuunni mà tàanna ná pi tatèenŋyi i. ¹⁷ Yyeε ηkuu ná beɲjaaga ná ke ná baashuunni Sumayila à pyi maa ηkwû maa sà bâra u tulyeyi na. ¹⁸ U pyìibii

mpyi a tèn mà lwó Kyavila kànhe na, mà kàre fo Shuri woge na, kuru cyage nyε *Misira k̀ni ñk̀ere na, mà kàre Asiri k̀ni k̀anmpañke na; pi à tèn wani pi c̀nmpyiibii puni ñk̀ere na.

Ishaka ñampii: Ezawu ná Yakuba kani

¹⁹ *Ibirayima jyañi Ishaka tañjaañi u nyε ñge.

Nyε Ibirayima jya u mpyi Ishaka. ²⁰ Mà Ishaka sh̀ñi yaha yye beeshuunni na, u à Betuyeli pwoñi Erebeke lèñe mà pyi u cwo. Erebeke na mpyi Laban c̀on. Aramu t̀luge shiin pi mpyi pi pi, Mesopotami k̀ni i. ²¹ Ishaka cwoñi Erebeke na mpyi cijiriñe, ka u u Kafoñi Kile ñáare u na, ka Kile si u ñaarage shwó, ka u u yvere ñamii laa na. ²² Yacen'à pa lyε ke, ka pyiibii si wá na piye fuuli nufoñi funñke e, ka u u jwo: «Kampyi amε li nyε, tá ñùñ saha na nyε mii u kwóro shi na be?» Maa ñkàr'a sà Kafoñi Kile yibe. ²³ Ka Kafoñi Kile si jwo:

«S̀pyishi shuunni u nyε mu funñke e, mu aha pi si, pi si n-bê ñiñkin na mε, pi sí n-láhala. Pi mú shuunni i, wà fànha sí ñyaha wà wogo na. Yyahawuñi sí n-pyi c̀onfoñi biliwe.»

²⁴ Nyε Erebeke canzeg'à nó, ka u u si ñamii. ²⁵ Ka pyàñi ñiñcyiñi si si maa mpyi b̀mbeewe, maa mpyi ná shire e, mu à jwo shire yaaga. Ka pi i u mεge le Ezawu. ²⁶ Lire k̀antugo, ka c̀onfoñi si si, uru ñimpañ'à yyahafóñi nintaani c̀u, ka pi i uru mεge le *Yakuba*. Pire ñampil'à si mà Ishaka sh̀ñi ta yye beetaanre na.

* **25:26** Yakuba mεge ñwóhó ku nyε u à nintaani c̀u, lire nyε mε u à u nàñwóhó

²⁷ Nye pi à pa yyaha cwo, ka Ezawu si wá na lùuzoge pyi fo mà pa mpyi lùuzupege. Nka Yakuba sí wi ke, uru nùŋke mpyi a nínŋe, ka uru si ntèen pyenge e. ²⁸ Ezawu kyaa li mpyi a táan Ishaka á, uru cye kurugo u mpyi maha kyaare taa na ŋkyàa. Nka Yakuba kyaa li mpyi a táan Erebeke á.

²⁹⁻³⁰ Canŋka, Yakuba mpyi na jàhii sore, cyire yyaha mpyi a náaŋa. Ka Ezawu kategewuŋi si yîri sige e mà pa. Maa Yakuba pyi: «Katege naha na ŋko si mii bò, ma jàhigii niŋyegii cyi kan na á njiyî.» Lire kurugo, Ezawu meŋ'a le Edomu (kuru mege nwoho ku nye ku yyah'à náaŋa.) ³¹ Ka Yakuba si jwo: «Mu aha ŋen'a ma lyege tònŋi fáa mii á jàhigii na fòlò, lire e mii sí cyi kan mu á.» ³² Ka Ezawu si jwo: «Ei! Katege na ŋko si mii bò, naha lyege tònŋi sí nwo mii á ye?» ³³ Ka Yakuba si jwo: «Kâa na nyii na» ka Ezawu si ŋkâa, maa u lyege tònŋi fáa Yakuba á jàhigii na. ³⁴ Ka Yakuba si nta a jàhigii cyi ná bwuuruŋi wà kan u á. Ka u u yire lyî maa bya, maa yîr'a tòro.

Lire pyiŋkanni na, Ezawu à u lyege njini faha.

26

Ishaka ná Abimeleki à wwoŋeŋe le

¹ Nye lire kàntugo, ka katege si mpa jyè lire kini i. Kuru katege ná *Ibirayima tiŋi woge nye a nûr'a pyi niŋkin me.

Ka Ishaka si yîri mà kàre Filisiti shiinbii saanŋi Abimeleki yyére, Gerari kànhe e. ² Ka Kafoonŋi Kile si uye cyêe Ishaka na, maa yi jwo u á: «Ma hà ŋkàre *Mísira kini i mà de! Kini mii sí n-cyêe mu na ke,

maa ntèen wani. ³ Tèen naha nde k̀ini i. Mii sí n-pyi ná mu i si jwó le mu á, si nde k̀ini puni kan mu ná ma t̀lug'á. Lire pyiŋkanni na, ꞑwəməɛni mii à lwó mu tuni Ibirayima á ke, lire sí n-f̀unŋə. ⁴ Mii sí mu t̀luge ꞑyaha, bà wərigil'à á ꞑyaha mɛ, si ŋke cyage puni kan k'á. Niŋke s̀pyishiŋi puni si jwóŋi ta mu t̀luge cye kurugo, ⁵ ꞑaha na ye Ibirayima á mii ꞑwəməɛni c̀u, nde mii à jwo u á ke, lire u à pyi, u à mii t̀nnture ná mii *saliyaŋi kurigii ꞑaara.»

⁶ Nyɛ ka Ishaka si ŋkwôro Gerari i. ⁷ Pi n'a mpyi a Ishaka yíbe u cwoŋi kyaa na, u mpyi maha jwo na uru cəɔn wi. U mpyi na fyáge na uru ká jwo uru cwoŋi wi, pi sí uru b̀ò, ꞑaha na ye Erebeke leme mpyi a ꞑwə sèl'e.

⁸ Pi à pa mə Gerari i ke, canŋka Filisiti shiinbii saanŋi Abimɛlɛki à wíi finɛtirinŋi i, mà Ishaka ná u cwoŋi Erebeke ꞑya, pi i bâhare siŋcyan mu à jwo wà ná u cwo, ⁹ ka u u Ishaka yyere maa yi jwo u á: «Nàkaana baa, mu ná ŋge ceenŋi baharaŋkann'à li cyêe na mu cwoŋi wi, ꞑaha na mu à jwo mii á na mu cəɔn u ꞑye wi ye?» Ka Ishaka si jwo: «Mii à yi jwo ꞑaha na ye mii mpyi na fyáge na yii sí mii b̀ò u kurugo.» ¹⁰ Ka Abimɛlɛki si jwo: «ꞑaha kafiile mu à pyi amɛ ye? L'à kwôro ꞑcyere, mii shinŋi wà mpyi na sí n-wẁò ná mu cwoŋi i, mu mpyi na sí wuu pyi wuu lawwuugo ta.» ¹¹ Maa li jwo a waha u shiinbii pun'á: «Shinŋi ŋgemu ká bẁɔn Ishaka na, lire ꞑye mɛ u cwoŋi na ke, urufoo sí n-b̀ò.»

¹² Nyɛ ka Ishaka si ŋkwôro Gerari i na faanŋi pyi. Ka Kile si jwó le u á, ka faanŋi si ntáan u na sèe sèl'e. ¹³ Ka u cyeyaayi si wá na ꞑyahage, fo u à pa mpyi nàfuufembwəhə. ¹⁴ Yatonŋkurupwə shi niŋyahaya na

mpyi u á, ná báarapyii niŃyahamii. Ka u ɲyipeenni si jyè Filisiti shiinbil'e. ¹⁵ Lire e, u tunji Ibirayima báarapyiibil'à bèenɲe maha bèenɲe tùgo u tiŃji i ke, ka pi i yire puni tò.

¹⁶ Puru ɲwɔhɔ na, ka Abimeleki si jwo Ishaka á: «Ta si, maa yîri wuu taan, ɲaha na ye mu à fànha tò wuu na. ¹⁷ Ka Ishaka si yîri kuru kànhe e, maa ɲkàre Gerari bafage e. Maa ntèen kuru cyage e.

¹⁸ ɲye bèenɲyi Ishaka tunji Ibirayima mpyi a tùgo, ka Filisiti shiinbii si yi tò Ibirayima kwùɲkwooni kàntugo ke, ɲye, Ishaka á núr'a yire bèenɲyi pwoore wwû. Mɛyi Ibirayima mpyi a le yi na ke, maa yire mɛyi ninuyi le yi na sahaŃki.

¹⁹ ɲye canɲka, Ishaka báarapyiibil'à bèenɲke kà tùgo kuru bafage e mà nɔ lwɔhe na. ²⁰ Gerari yatɔnahabil'à lire ɲya ke, ka pi i Ishaka wuubii tòn, maa jwo: «ɲke lwɔhe ɲye wuu wogo.» Ka Ishaka si kuru bèenɲke mɛge le Yogo. ²¹ Ka Ishaka báarapyiibii si núr'a bèenɲke kabere tùgo, ka pi i núr'a tòn kuru kurugo. Ka Ishaka si kuru cyage mɛge le MbembaaŃi. ²² Ka pi i yîri wani, maa sà bèenɲke kabere tùgo. Sùpya ɲye a yogo *kwòn pi na kuru kurugo mɛ. Ka u u kuru mɛge le Tafabwɔhɔ maa jwo: «Numɛ Kafoonji Kile à wuu funɲke ɲíŃe maa tafabwɔhɔ kan wuu á, wuu sí n-jà ɲyaha numɛ kuru cyage e.»

²³ Puru ɲwɔhɔ na, ka Ishaka si yîri kuru cyage e, maa ɲkàre Berisheba kànhe e. ²⁴ U canɲkarege numpilage e, Kafoonji Kile à uye cyêe u na, maa u pyi: «Mii u ɲye mu tunji Ibirayima u Kilenji, ma hà raa fyáge mɛ, ɲaha na ye mii ɲye ná mu i. Mii sí jwó le mu á, si mu tùluge ɲyaha, mii báarapyiŃi

Ibirayima kurugo.» ²⁵ Ka Ishaka si sáraya tawwûgo yaa kuru cyage e, maa Kafoonji Kile mege pêe. Maa u vâanŋke bage kwòro wani, ka u báarapyiibii si bèenŋke kà wwû.

²⁶ Canŋka, Abimɛlɛki ná u ceevoonji Ahusati ná u kàshikwòonbii nùŋufoonji Pikòli à yîri Gerari i mà kàre Ishaka yyére. ²⁷ Ka Ishaka si pi pyi: «Naha kurugo yii à pa mii yyére sahanŋki mà li ta mii kyal'à pɛn yii á, yii mú s'a mii kàr'a yîrige yii cyage e ye?»

²⁸ Ka pi i jwo: «Wuu à li nya na Kafoonji Kile nyɛ ná mu i, lire kurugo wuu à pa mu yyére, wuu u mpa ŋkâa, wuu u wwoŋɛɛge le wuye shwòhòl'e. ²⁹ Mii la nyɛ maa ŋkâa, na mu si kawaa pyi wuu wà na mɛ, mu à jwo bà wuu nyɛ wuu nyɛ a kapii pyi mu na mɛ, kacɛnŋkii kanni wuu à pyi mu na. Wuu à mu yaha a yîri wuu yyére yyeŋiŋke e. Nyɛ numɛ Kafoonji Kile mú à jwó le mu á.»

³⁰ Ka Ishaka si lyìmbwoo shwòhò pi á, ka pi i lyí maa bya. ³¹ Kuru canŋke nùmpañña nyɛsòoge na, ka pi i yîri maa wwoŋɛɛge le ná Ishaka e, maa n̄wòmɛɛ l̄wó piye shwòhòl'e. Lire n̄wòhò na, ka Ishaka si kuni kan pi á, ka pi i ŋkàre yyeŋiŋke e.

³² Nyɛ kuru canŋke yabiliŋi, Ishaka báarapyiibii mpyi na bèenŋe tùru, maa mpa kuru bèenŋke kyaa jwo Ishaka á na pir'à ku tùg'a nò lwòhe na. ³³ Ka Ishaka si kuru bèenŋke mege le Sheba*. Lire kurugo, kuru kànhe meg'a pa le Berisheba. Kuru mege ku na yîri fo niŋjaa.

Ezawu à Kana kini cyeebii pìi shuunni lèŋɛ.

* **26:33** Sheba mege n̄wòhe ku nyɛ kàaga

³⁴ Mà Ezawu shìŋi yaha yyee beeshuunni na, u à Kyiti tùluge cyeebii pìi shuunni lèŋe nàmbaga na, Beri pworonji Yuditi ná Elon pworonji Basimati. ³⁵ Pire cyeebii shuunniŋi kan'à Ishaka ná u cwonji Erebeke lùgigii yîrige sèl'e.

27

Yakuba à u yyahafoonji jwónji ta nanwàhore cye kurugo

¹ Tèni i lyeg'à pa nɔ Ishaka na ke, ka u nyiŋyaanni si li nɔwɔ cù na nyeyerege fo u à pa mpyi u sàha nyɛ na naa na ncúu mɛ. Canŋka, ka u u jyanji niŋjyenji Ezawu yyere, ka u u shwɔ: «Yo!» ² Ka Ishaka si jwo: «Na jya, ku ke, mii à lyɛ a kwò, ŋka mii nyɛ a naye tèekwûu cè mɛ. ³ Nyɛ mii à mu náare, maa ma lùuzoge yaayi lwó, sintaage ná taanpyaagii, maa sà kyara cya maa ma na á. ⁴ Kyaare shwàhɔŋkanni l'à táan mii á ke, maa ti shwàhɔ amuni ma kan na á ŋkyà, bà mii si mpyi si jwó le mu á si yaa ná na tèekwûuni i mɛ.

⁵ Nyɛ puru jwumpe Ishaka á jwo u jyanji Ezawu á ke, Erebeke mpyi a puru lógo. Nyɛ Ezawu à pa ŋkàre sige e kyaare tacyag'e ke, ⁶ ka Erebeke si jwo u jyanji *Yakuba á: «Mii à mu tunji jwumpe lógo, mpemu u à jwo mu yyahafoonji Ezawu á ke. ⁷ U à jwo u á: “Sà kyaare cya na á, kyaare shwàhɔŋkanni l'à táan mii á ke, maa ti shwàhɔ amuni, ma kan na á, lire ká mpyi, mii sí jwó le mu á Kafoonji Kile yyahe taan, si nta ŋkwû.”»

⁸ Nyɛ Yakuba, ŋje mii sí n-jwo mu á ke, yire lóg'a tàra, maa li pyi li jwuŋkanni na. ⁹ Sà sikyaa niŋcɛnmii shuunni cù maa ma. Kyaare

shwòhòŋkanni l'à táan mu tuŋ'á ke, mii sí ti shwòhò amuni, ¹⁰ ma sà ŋkan u á u kyà, u u jwó le ma á, mà jwo u kwû ke.»

¹¹ Ka Yakuba si jwo u nuŋ'á: «Nàa, mii tuŋ'á cè na shire na nyε Ezawu na, shire sí nyε mii na mε. ¹² Mii tuŋi ká bú mpa jwo u sí n-bwòŋ mii na, u sí n-cè na Ezawu bà u nyε mii mε, mii sí n-pyi kafiniviniwe. Lire tènì i ke, mà jwo mii u jwó ta ke, laŋaga mii sí n-ta.» ¹³ Ka nufoonji si jwo: «Lire ká bú mpyi, na jya, Kile u kuru laŋaŋke yaha ku cwo na na. Nje mii à jwo ke, lire pyi kannna, sà sikaabii cû a pa.»

¹⁴ Ka Yakuba si ntíl'a kàr'a sà pire sikyaabii shuunniŋi cû a pa ŋkan u á. Kyaare shwòhòŋkanni l'à táan u tuŋ'á ke, ka nufoonji si ti shwòhò amuni. ¹⁵ Maa u jyanji niŋcyiŋi Ezawu vàanŋyi nisinaŋyi yà lwó bage e mà le Yakuba na. ¹⁶ Maa pire sikyaabii seeyi tég'a Yakuba cyeyi ná u yacige tò. ¹⁷ Bwurunji ná kyaare nintáanre u à shwòhò ke, maa yire kan Yakuba á.

¹⁸ Ka Yakuba si ŋkàre ná y'e, u tuŋi yyére. Maa u yyere: «Baba.» Ka Ishaka si jwo: «Yo! Mii jyanji ŋgi u nyε mu yε?» ¹⁹ Ka Yakuba si u tuŋi jwò shwò: «Mii u nyε mu jyanji niŋcyiŋi Ezawu. Nde mu mpyi a jwo mii á ke, lire mii à pyi. Mii à mu jáare, maa yír'a tèn, maa na kyaare tà kyà, maa jwó le na á.» ²⁰ Ka Ishaka si jwo u jyan'á: «Ei! mu à kwò a kyaare ta la?» Ka Yakuba si jwo: «Mu Kafoonji Kile yabilinji u à sige táan mii na.»

²¹ Ka Ishaka si jwo: «Na jya, file na na, si bwòŋ ma na, si ŋcè kampyi sèe mii jyanji Ezawu u nyε mu.» ²² Ka Yakuba si file u tuŋi na, ka u u taala a wíi, maa jwo: «Ei! Yakuba mejwuuni li nyε nde

dε! Nka u cyeyi nyε Ezawu wuyi fiige.» ²³ Ishaka mpyi a cè na Yakuba wi mε, naha na yε shire mpyi u cyeyi na, u yyahafoonji Ezawu fiige. Ka u u wá na bégele si jwónji le u á. ²⁴ Nka mà jwo u jwónji le u á ke, u à u yíbe: «Sèe wi, mu u nyε mii jyanji, Ezawu la?» Ka Yakuba si jwo: «Mii wi.» ²⁵ Ka Ishaka si jwo: «Na jya, lire tènì i, kyaare tîrige na taan si tà kyà si nta jwónji le ma á.» Ka Yakuba si kyaare tîrige u taan, ka u u tà kyà. Ka Yakuba si mpa ná *ερεzen sinm'e, ka u u puru bya mú. ²⁶ Maa jwo: «Na jya, file na na, maa na pur'a cû, maa na shéere.» ²⁷ Ka Yakuba si file u na, maa u shéere amuni. Ishaka à u vâanpyi nùge ta ke, ka u u jwó le u á, maa jwo:

«Sèenji na, κερεge na Kafoonji à jwó le? ke, mii jyanji nùg'à táan kuru κερεge fiige.

²⁸ Na jya, Kile u nìnyinji kameŋke kan ma á, u u nìŋke nàfuunji kan ma á mú, u u sùmanji ná ερεzenji nìnyahawa kan ma á.

²⁹ Kile u ma yaha kîrigii nùŋo na, sùpyishi nìnyahawa s'a nìŋkure sínni mu taan.

Kile u ma yaha mà pyi ma sìnεebii saanwa, mu sìnεebii pi a nìŋkure sínni mu taan.

Shin maha shin u à mu cùmō lemε pi ke,

Kile u urufoo láŋa.

Shin maha shin sí u à mu cùmō lemε jwō ke,

Kile u jwó le urufol'á.»

³⁰ Nyε tènì i Ishaka á kwò jwónji ndenji na Yakuba á, Yakuba mú s'à yîri u taan mà kwò ke, ka lire si bê ná Ezawu e, u à yîri sige e mú. ³¹ Ka uru mú si kyaare tà shwōhō a tîrige tufoonji Ishaka taan. Maa jwo tufoon'á: «Baba, yîri maa ma jyanji kyaare nizhwōhōre tà kyà maa jwó le u á.» ³² Ka tufoonji si

jwo: «Joofo u nyε mu ye?» Ka u u jwo: «Mii u nyε mu jyanji nijcyiiji Ezawu.»

³³ Tèni i Ezawu à yire jwo ke, ka Ishaka si fyá fo na nyεenni sèl'e. Maa jwo: «Joofo sí u à kyaare bò a shwàh'a pa ŋkan mii á, mà mu ta mu sàha mpa mà ye? Wà a pa ná kyaare e naha, ka mii i tà kyà maa jwó le u á, u mú sí uru jwóni ta.»

³⁴ Nyε Ezawu à puru lógo u tunji jwò na ke, ka u lùuni si yîri, ka u u ŋkyáala fànha na, maa tufoonji náare: «Baba, jwóni wà le mii á mú ke!» ³⁵ Ka Ishaka si jwo: «Mu cənni u à fini maa wwû mu jwàh'i, maa mu jwóni nàjwàhəɔ de!» ³⁶ Ka Ezawu si jwo: «Ei! Mεge k'à le u na Yakuba*, kur'à u cû ke, lire kurugo u à mii nàjwàhəɔ tooyi shuunni ke? U à mii lyεge tənni shwà a ta, numε maa núr'a mii jwóni nàŋkaaga mú.» Maa núr'a jwo tufoon'á: «Lire tèn i ke, mu nyε a sà a jwóni wà yaha mii á mà?» ³⁷ Ka Ishaka si jwo Ezawu á: «Na jya, sèenji na, mii à jwóni le u á na u pyi mu nùŋə na, maa jwóni le u á, bà u cìmpyiibii puni si mpyi u bilii mε, maa sùmanji ná εεzenji jwóni le u á. Jwóni ŋgire mii sí nùru n-le mu á ye?» ³⁸ Ka Ezawu si jwo: «Baba, lire tèn i ke, uru jwóni kanni u nyε mu á la? Jwóni wà le na á mú!» U à puru jwo ke, maa mεε le na súu. ³⁹ Ka tufoonji si jwo:

«Mu sì nìŋke nàfuunji ta mε,
mu taare sí n-pyi kamεŋε baa.

⁴⁰ Mu kàshikwənnəwənni li sí raa mu jwə caa.
Mu sí n-pyi ma kàntugowunji biliwe,
mu sí raa báare u á mu à jwo faapyinupee,

* **27:36** Yakuba mεge jwàhə ku nyε nàjwàhəɔ

ηka cannka, mu sí tire bilere zhwúñi kebe n-láha
ma yacige e
si mpyi may'á.

⁴¹ «Nyε Ishaka à jwóobii mpiimu le Yakuba á ke, pir'à u nyipεenni le Ezawu e. L'à pa nɔ cyage k'e fo Ezawu na yu uye funñ'i: «Mii tunji tèkwúun'á byanhara, u àha ηkwú, ka wuu u kwùge pyi a kwò, mii sí na cɔnnji Yakuba bò.» ⁴² Ka wà si ηkàre Erebeke yyére, maa sà u jyanji Ezawu funzɔnnjɔre jwo u á. Ka Erebeke si u jyanji Yakuba yyere maa yi jwo u á: «Wíi, mu yyahafoonji Ezawu à jwo uru sí mu bò, bà uru funñke si mpyi si níñε mε. ⁴³ Lire e, nde mii sí n-jwo mu á ke, yire lóg'a tàra, mu à yaa mu u fê a kàre Kyaran kìnì i, mii yyahafoonji Laban yyére. ⁴⁴ Maa ntèen uru yyére mà tère pyi, mà jwo mu yyahafoonji lùuni li tèen ke. ⁴⁵ Sà ntèen wani fo mu yyahawunji lùuni ká ntèen, nde mu à pyi ke, fo u funñɔ ká wwò lire na. U funñɔ ká mpa wwò, mii sí n-jà mu nùrunjɔ n-pa naha. Ná lire bà mε, mii sí n-pɔɔn yii mú shuunni i cannugo.»

Yakuba à fê Ezawu yyaha na mà kàre Laban yyére, Mesopotami kìnì i.

⁴⁶ Nyε ka Erebeke si ηkàr'a sà yi jwo Ishaka á na Kyiti shiinbii pworibii Esawu à lèñε ke, na pire cyeebil'à uru tεgεε ta fo mà dijyε la wwú uru na. Maa nùr'a jwo na *Yakuba mú ká uru ceenji wà lèñε, lire tèni i ke, ur'à nyii yige kwùñi kurugo mà tòro lire na.

28

¹ Ka Ishaka si *Yakuba yyere maa jwó le u á, maa u pyi: «Ma hà ηkwò ma cwonji lwó *Kana kìnì

pùceepyire e mà de! ² Ta sì fo Mesopotami k̀ini i, ma nuŋi tuŋi Betuyeli yyére, maa sà ma nuŋi yyahafoonji Laban pwə̀rə̀ŋi wà lwó a pyi ma cwo kuru cyage e. ³ Kile Siŋi Punifoo u jwó le ma á, u u pyi niŋyahamii kan ma á, u ma pyi t̀ulubwə̀hə tu. ⁴ Jwóŋi Kile à le *Ibirayima á ke, u u uru fiige le mu ná ma t̀ulug'á, k̀ini i mu à t̀en nàmpə̀nnte e, ná l'à kan Ibirayima á ke, bà mu si mpyi si lire ta me.»

⁵ Lire e, Ishaka á Yakuba yaha a k̀are Mesopotami k̀ini i, Aramu shinji Betuyeli jyanji Laban yyére. Laban sí u mpyi Yakuba ná Ezawu nuŋi Erebeke yyahafoonji.

Ezawu à ceenji wabere lèŋe nàmbaga na.

⁶ Nyε Ezawu à pa li nya na Ishaka á jwó le *Yakuba á, maa u pyi u sà u cwə̀ŋi lwó Mesopotami k̀ini i ke, maa li nya mú na u à jwó le u á, maa yi jwo u á na u à ha ceewe lwó *Kana shiinbii p̀uceepyire e me. ⁷ Maa li nya mú na Yakuba á u tuŋi ná u nuŋi jwə̀mεni c̀u, maa ŋk̀are Mesopotami k̀ini i ke, ⁸ lire e Ezawu à c̀e na Kana p̀ucyaabil'à pən u tuŋi Ishaka á. ⁹ U à li nya amuni ke, ka u u ỳir'a k̀are *Ibirayima jyanji Sumayila yyére, maa u pwə̀rə̀ŋi wà lwó nàmbaga na, mà bàra u cyeebii na. Uru p̀ucwə̀ŋi mege na mpyi Makyalati, u muŋcwə̀ŋi mege sí nyε Nəbayəti.

Yakuba ŋəge

¹⁰ Nyε *Yakuba á ỳiri Berisheba k̀anhe e na ŋk̀εge Kyaran k̀anhe e. ¹¹ U niŋk̀ariŋ'à sà nə cyage k'e, numpilag'à wwò ke, ka u u shwə̀n wani, maa kafaage kà lwó a pyi j̀untahaga, maa sínni.

yyeɲɲke e na tupyenge e, maa mpyi mii u Kilenj^{*},
²² lire ká mpyi, ɲke kafaage mii à yyéɲɲe amɛ, mà
 pyi funɲcwogoyaaga ke, kuru cyage ku sí n-pyi
 Kile pyenge. Mii aha yaaga maha yaage ta ke, mii
 sí kuru yáhaɲi wwû ɲkan mu, Kile á.»

29

Yakuba à Leya ná Araseli lèɲɛ mà pyi u cyee

¹ Lire kàntugo, ka *Yakuba si kuni lwó a kàre
 canɲafyinmpe kirigii kànmpañke na. ² Mà u
 niɲkàriɲi yaha, u à sà nɔ bɛɛɲɲke kà na sige funɲke
 e. Mpàkuruyo taanre ná sikyaa mpyi a sínni sínni
 ku ɲwɔge na. Yatɔɔre tabyage ku mpyi ku ki, kuru
 bɛɛɲɲke ɲwɔge mpyi maha ntùni ná kafaabwɔh'e.
³ Yatɔɔre puni n'a mpyi a pa bínni, pi mpyi maha
 kuru kafaage kùuɲkul'a láha bɛɛɲɲke ɲwɔge na
 maa ti kan t'a bya, maa ɲkwò maa kuru fáage tèg'a
 ku ɲwɔ tò. ⁴ Ka Yakuba si pire yatonahabii yíbe:
 «Mii cìnmpyiibii, taa yii à yíri ke?» Ka pi i u pyi:
 «Wuu à yíri Kyaran kànhe e.» ⁵ Ka u u jwo: «Ta yii
 à Nakwɔri ɲambilini, Laban cè bɛ?» ka pi i jwo:
 «Ɖɔn.» ⁶ Ka u u jwo: «U à cùuɲɔ la?» Ka pi i jwo:
 «Ɖɔn, u à cùuɲɔ, u pworonj Araseli nimpañi u ɲge
 ná mpàabil'e.»

⁷ Nyɛ ka Yakuba si jwo yatonahabil'á: «Yatɔɔre
 tèebínini sàha nɔ mà dɛ! Yii ɲyɛ a cè na canɲke saha
 a ɲyaha mà? Yii yatɔɔre yaha ti i bya, lire kàntugo
 yii sà a ti nâha.» ⁸ Ka yatonahabii si jwo: «Ná
 yatɔɔre puni ɲyɛ a bín'a kwò mɛ, wuu ɲyɛ na lire

* **28:20-21** maa mpyi mii u Kilenj: JWUŊKANNI LABÈRE: lire ká
 mpyi, Kafoonj sí n-pyi mii Kilenj

pyi mε. T'aha bín'a kwò, wuu maha nta a kafaage láha bèenŋke ɲwɔge na, maa ti kan t'a bya.»

⁹ Mà Yakuba yaha u u yu ná pi e, ka Araseli si nɔ wani ná u tunɔ yatɔɔre e. Uru u mpyi na ti náha. ¹⁰ Tèni i Yakuba à u yalwɔɔɔni Laban pworɔɔni Araseli ɲya ná yatɔɔre e ke, ka u u ɲkàr'a sà kafaage láha bèenŋke ɲwɔge na, maa ti kan t'à bya. ¹¹ Maa Araseli pûr'a cû maa u yal'a shéere sèl'e, ka u ɲyanɔ funntange si ɲyilwɔhe pyi ku u ntîri u ɲyigil'e. ¹² Maa jwo Araseli á na u tunɔ cìmpworo u ɲye ure, na uru na ɲye Erebeke jya. Ka Araseli si fê a kàre pyengε maa sà yi jwo u tun'á. ¹³ Tèni i Laban à u cɔɔnɔni jyanɔ Yakuba kyaa lógo ke, ka u u fê a kàre u fye e, maa sà u pûr'a cû, maa u shéere, maa ɲkàre ná u e pyengε. Kyaa maha kyaa l'à pyi ke, ka Yakuba si cyire puni jwo u á. ¹⁴ Laban à yire lógo ke, ka u u jwo: «Mà sèenɔ jwo, mii ná mu na ɲye cìmpyii. Ka Yakuba si ɲkwôro na báaraɔni pyi Laban yyére mà nɔ yinε ninɔkin na.

¹⁵ Nyε ka Laban si jwo u á canɲka: «Mii sùpya u ɲye mu, ɲka lire ná li wuuni mu i, mu ɲye a yaa mu u a báare mii á mana mε. Ma sàraɔni jwo na á, s'a uru kaan ma á.»

¹⁶ Nyε lir'à ta pworii shuunni na ɲye Laban á. Niɲjyenɔ mεge mpyi Leya, nimbileni woge sí ɲye Araseli. ¹⁷ Leya lemε mpyi a ɲwɔ mà Araseli kwò mε. ¹⁸ Ka Araseli kyaa si ntáan Yakuba á. Ka u u jwo Laban á: «Mii sí báaraɔni pyi yyee baashuunni i mu pworɔɔni nimbilenɔ, Araseli kurugo.» ¹⁹ Ka Laban si jwo: «Mii u u kan mu á, lir'à pwórɔ mii u u kan waber'á. Tèen naha ná mii i.» ²⁰ amuni Yakuba à kwôro Laban yyére, maa báaraɔni pyi yyee baashuunni Araseli kurugo. Bà Araseli kyal'à táan

Yakuba á sèl'e mε, ŋcyii yyeegii baashuunniŋ'à pyi u á canmpyaa fiige.

²¹ Cyire yyeegil'à tòro ke, ka Yakuba si jwo Laban á: «Na cwonji kan na á, tèn'à fûnŋɔ. Mii la ŋye si u lèŋε numε.» ²² Ka Laban si kuru cyage sùpyire puni bínni, maa katáan nimbwoo pyi.

²³ ŋye kuru canŋke numpilage e, ka Laban si u pworonji Leya lwó a kàre Yakuba yyére. Ka Yakuba si shwòn ná u e kuru numpilage e. ²⁴ Laban mpyi a u báarapyipucwonji wà kan Leya á, uru mege mpyi Zilipa.

²⁵ ŋyèg'à pa múgo ke, ka Yakuba si li ta na Araseli bà mε, ŋka Leya wi. Maa jwo Laban á: «Naha mu à pyi ná mii i amε ye?» Lire tènì i ke, Araseli kurugo bà mii à báaraŋi pyi mu á mà? Naha na mu à mii naŋwɔhɔrɔ ye?» ²⁶ Ka Laban si jwo u á: «Mà tàanna ná wuu tænni i, cɔnfoonji ŋye na jà a kan nàmbage e muŋcwofoonji yyaha na mε. ²⁷ Cikwɔnre cibilaage sanŋke pyi ná Leya e. K'aha ŋkwò, wuu sí cɔnfoonji kan mu á mú, maa núr'a yyee baashuunniŋi wabεε báara pyi mii á.» ²⁸ Ka Yakuba si kuru cibilaage sanŋke pyi ná Leya e, ka Laban si u pworonji Araseli kan u á. ²⁹ Laban mpyi a u báarapyipucwonji wà kan Araseli á, uru mege mpyi Bila.

³⁰ ŋye ka Yakuba si shwòn ná Araseli e mú. Ka u kyaa si ntáan u á mà tòro Leya na. Ka Yakuba si núr'a báaraŋi pyi Laban á sahaŋki fo yyee baashuunni.

Yakuba pyiibii kani

³¹ Ka Kafoonji Kile si li ŋya na Leya kyaa ŋye a táan *Yakuba á mε, ka u u sege táan u na. Maa

sege pen Araseli na. ³² Ka Leya si yyére maa si pùnambile, maa li mege le Uruben: «Kafoonji Kile à mii nàvunŋke nya, numε mii kyaa sí n-táan na poon'á*.»

³³ Ka u u núr'a yyére, maa si pùnambile, maa jwo: «Kafoonji Kile à lógo na mii kyaa nyε a táan na poon'á mε, lire kurugo u à nde pùnambilini kan mii á mú.» Maa li mege le Simiyon†.

³⁴ Ka Leya si núr'a yyére maa si pùnambile, maa jwo: «Numε kōni, mii poonji sí mii m̄ara, ŋaha na yε mii à pùnampyire taanre si u á.» Maa li mege le Levi‡.

³⁵ Ka u u núr'a yyére, maa pùnambile sicyεrewu si, maa jwo: «Numε, mii sí Kafoonji k̄e.» Lire kurugo, u à lire mege le *Zhuda§. Lire k̄antugo, ka u sege si yyére mà tère pyi.

30

¹ Nyε Araseli à pa li nya na uru sàha ŋkwò a pyà ta *Yakuba á mε, ka u munɔwɔnɔji yɔncyεge si jyè u e. Ka u u jwo Yakuba á: «Pyìibii p̄i kan mii á mú. Fo lire bà mε, mii sí n-kwû.» ² Ka Yakuba lùuni si ȳiri Araseli taan, maa jwo: «Lire t̄eni i ke, mii u nyε Kile la? Kile bà u à mu sige pȳisini na mà?» ³ Ka Araseli si jwo: «Mii báarapyipucwɔnɔji Bila u ŋge, u lwó a pyi ma cwo, bà u si mpyi si pȳi ta mii á mε. Lire ká mpyi, pire pȳibii sí n-pyi mii wuu.» ⁴ Lire pȳin̄kanni na, Araseli à u báarapyipucwɔnɔji Bila kan Yakuba á, u à pyi u cwo.

* **29:32** Uruben mege jwòhe ku nyε «Pùnambile li nde», lire nyε mε «U à mii nàvunŋke nya.» † **29:33** Simiyon jwòhe ku nyε U à lógo ‡ **29:34** Levi jwòhe ku nyε U à mii m̄ara § **29:35** Zhuda jwòhe ku nyε U à k̄e

Ka Yakuba si u lèŋe. ⁵ Ka Bila si mpa laa ta, maa pùnambile si Yakuba á. ⁶ Ka Araseli si jwo: «Kile à mii tànga kan. Nde mii à jwo u á ke, u à lire lógo, maa pùnambile kan mii á. Lire kurugo, Araseli à li mege le Dan*.

⁷ Ka Araseli báarapyipucwoŋi Bila si núr'a laa lwó maa pùnambile shonwu si Yakuba á. ⁸ Ka Araseli si jwo: «Sèeŋi na, mii à zhìŋi le ná na muŋcwoŋi i, maa jà u na.» Lire kurugo, u à lire pùnambilini mege le Nefitali†.

⁹ Nyε Leya à pa li ŋya na uru seg'a *kwòn mà tère pyi ke, ka u u u báarapyipucwoŋi Zilipa kan Yakuba á, u à pyi u cwo.

¹⁰ Ka Zilipa si laa lwó, maa pùnambile si Yakuba á.

¹¹ Ka Leya si jwo: «Mii nùŋk'à táan de!» Lire kurugo, u à li mege le Gadi‡.

¹² Ka Zilipa si núr'a pùnambile si Yakuba á. ¹³ Ka Leya si jwo: «Ei! funntange kyaa li ŋyε nde de! Cyeebii sí n-jwo na mii wuun'à ŋwɔ.» Maa lire pùnambilini mege le Asheri§

¹⁴ Nyε canŋka, sùmakwɔŋgii tèni i, Uruben à fwor'a kàr'a sà mandaragɔri cige* kà ŋya kerεge e. Ka u u kuru cige fwuugii cyi tũgo a pa ŋkan u nuŋi Leya á. Ka Araseli si jwo Leya á: «Na pwohɔ, maa ma jyaŋi mandaragɔri cige fwuugii cyi kan na á.»

¹⁵ Ka Leya si jwo: «Na ŋaha? Mu à mii poonŋi shwɔ mii na, lire ŋyε a mu funŋke níŋe me, fo mu sàha na

* **30:6** Dan mege ŋwɔhe ku ŋyε U à mii tànga kan † **30:8** Nefitali ŋwɔhe ku ŋyε «Mii à jà» ‡ **30:11** Gadi ŋwɔhe ku ŋyε nùntanga § **30:13** Asheri ŋwɔhe ku ŋyε funntange. * **30:14** Tire sùpyire mpyi na sòŋŋi na kuru cige fwuugii na ŋyε pyitawyerε

ŋko mii u na jyaŋi fwuugii kan mu á si ntaha lire na ke?» Ka Araseli si jwo: «Nyε kampyi lire li, u sí n-pa ninjaa numpilage pyi ná mu i. Lire sí n-pyi mu jyaŋi fwuugii cyaga.» Ka Leya si nyε.

¹⁶ Nyε yàkonke Yakuba ninjîriŋi keεge e, ka Leya si ŋkâr'a sà u jùŋɔ bê, maa yi jwo u á: «Mu sí n-shwòn mii yyére ninjaa. Mii à na jyaŋi fwuugii tég'a mu fáa Araseli á ninjaa kâzhwònni mεε na.» Ka Yakuba si ŋkâr'a sà shwòn Leya yyére kuru canŋke numpilage e. ¹⁷ Ka Kile si Leya jaarage shwɔ. Ka u u laa lwó maa pùnambilini kan kurowuuni si Yakuba á. ¹⁸ Maa jwo: «Mii à na bárapyipucwoŋi kan na poon'á ke, lire sàraŋi Kile à kan mii á amε.» Lire kurugo, u à lire pùnambilini mεge le Isakari†.

¹⁹ Ka u u núr'a pa laa lwó maa pùnambilini baaniwuuni si Yakuba á. ²⁰ Maa jwo: «Kile à bùnyεbwòhɔ pyi mii á. Numε, mii poonji sí mii le njire e, naha na ye mii à pùnampyire baani si u á.» Ka u u lire pùnambilini mεge le Zabulon‡.

²¹ Lire kântugo, ka u u pùceebile si, maa lire mεge le Dina.

²² Nyε ka Kile si funŋɔ cwo Araseli na, maa u jaarayi shwɔ, ka u sege si jwɔ cû. ²³ Ka u u laa lwó maa si pùnambile. Maa jwo: «Kile à silege láha mii na numε.» ²⁴ Maa lire pùnambile mεge le Yusufu. Maa jwo: «Kile u pùnambilini labεε bâra nde na mii á§.»

Yakuba á pa mpyi yaarafoo

† **30:18** Isakari jwòhe ku nyε sàra wi ‡ **30:20** Zabulon jwòhe ku nyε bùnyε, lire nyε mε njire § **30:24** Yusufu jwòhe ku nyε «U à wà bâra

²⁵ Nyε Yusufu siŋkwooni kàntugo Araseli á, ka *Yakuba si jwo canŋka Laban á: «Kuni kan na á, mii sí núru n-kàre na tupyεnge e. ²⁶ Na cyeebii ná na pyibii kan na á, pire kurugo mii à báaraŋi pyi mu á. Pi kan na á, mii kèεge na tupyεnge e. Nde mii à pyi mu á ke, mu yabiliŋ'à li cè.» ²⁷ Ka Laban si u pyi: «Kampyi mii kyal'à táan mu á, mii la nyε maa ntèen naha. Naha kurugo yε mii à cεere pyi mà li nya na Kafoonji Kile à jwó le mii á mu cye kurugo. ²⁸ Mu sàraŋi nyε yaage ŋkemu ke, kuru jwo na á, si kuru kan ma á.» ²⁹ Ka Yakuba si jwo: «Báareŋkanni na mii à báara mu á, ná nyahaŋkanni na mu yatɔɔr'à nyaha mii cye e ke, mu à li cè. ³⁰ Yatɔɔre nimpigire ti mpyi mu á, mà mii ta mii sàha mpa mε, tir'à púgo a pyi kurumbwəhə. Kafoonji Kile à jwó le mu á mii cye kurugo. Numε, mà mii yaha naha, tēni ndire mii sí n-ta si mbáare na pyεnge shiinbil'á yε?»

³¹ Ka Laban si jwo: «Naha mu la nyε mii u kan mu á ma sàraŋi yε?» Ka Yakuba si jwo: «Mii nyε a tige yaage kabere kurugo mε, nje mii sí n-jwo mu á ke, mu aha ntèen yire taan, mii sí núru raa mu yatɔɔre nàha. ³² Nyε nijjaa, mii sí n-jyè mu yatɔɔre shwəhəl'e si ti wíi niŋkin niŋkin. Mpàabii puni pi nyε pi nyε a fíniŋε mε, ná sikaabii puni pi à jéŋε ke, pire pi sí n-pyi mii sàraŋi. ³³ Mu aha mpa mii yatɔɔre kàanmucya canŋke ŋkemu i ke, kampyi mii à tíi, mu sí n-cè. Mu aha bú mpa sika maha sika ta ti shwəhəl'e ŋgemu u nyε u nyε a jéŋε mε, lire nyε mε mpà maha mpà u à fíniŋε ke, mu kú n-cè n-jwo na mii à uru yû.

³⁴ Nyε ka Laban si jwo: «Bà mu à yi jwo mε, wuu yi pyi amuni.» ³⁵ Ŋka kuru canŋke yabiliŋi i, Laban

à yîri maa sikaabii niŋɛɛbii, ná mpàabii niŋgwòobii cwɔ̀ɔnr'a yaha piye kanni na, ³⁶ maa pire kan u pyilibil'á pi sà a pire nâha cyage kabɛr'e, bà pi laage si mpyi si ntɔ̀ɔn Yakuba na mɛ. Canmpyaa taanre ɲara pi à pyi, maa nɔ kuru cyage e. Ka Yakuba si ŋkwôro na Laban yatɔ̀ɔre sannte nâha.

³⁷ Nyɛ ka Yakuba si kabiipuruyo *kwɔ̀n, pepiliye cige na, ná amandiye cige na, ná pilatani cige na. Maa cyire kàbigigii kwooyi nimpuruyi yà lálala lálala maa yire tafyinyi yige yig'a yaha. ³⁸ Maa cyi le le yatɔ̀ɔre yabyayi i, bà yatɔ̀ɔre si mpyi t'aha a ma tabyage e ti raa cyi ɲaa mɛ.

Nyɛ yatɔ̀ɔre tiye tèekɔ̀rɔŋ'á nɔ ke, ³⁹ ka ti i wá na tiye dùru tabyage e, marii cyire kàbigigii ɲaa, ka li i mpyi amuni, yatɔ̀ɔr'á pa a sini ke, ka ti pyire si ɲéŋɛ.

⁴⁰ Yakuba mpyi a mpàɛɛbii cwɔ̀ɔnr'a yaha piye kanni na. Mpàpeebii n'a mpyi na ŋkor'a pi dùru tɛni ndemu i ke, u mpyi maha pi yaha pi i Laban yatɔ̀ɔre niŋɛɛɛre ná niŋgwòore ɲaa, bà pi si mpyi pi aha si, pi pyilibii si ɲéŋɛ mɛ. Amuni Yakuba á pyi maa yatɔ̀ɔrɔ niŋyahara ta, maa ti yaha tiye kanni na. ⁴¹ Mà bâra lire na, yatɔ̀ɔre sèwoore n'a mpyi na ŋkòr'a tiye dùru tabyage e, Yakuba mpyi maha cyire kàbigigii ɲempe wogigii le lùbyayaayi i, ti i ɲaa.

⁴² Nka niŋcwɔ̀gɔ̀re n'a mpyi na ma tabyage e, u mpyi maha ɲɛn'a kàbigigii le lwòhe e mɛ. Nyɛ lire pyiŋkanni na, mpàpyire ná sikapyire niŋcwɔ̀gɔ̀r'á pyi Laban woro, ka nintubuunte si mpyi Yakuba woro.

⁴³ Nyɛ amuni Yakuba à pa mpyi nàfuufeembwòhɔ, u à sikyaa ná mpàa niŋyahamii ta. Báarapyicyee ná báarapyinambaa na mpyi u á, ná ɲwóhɔŋyi ná dùfaanya.

31

Yakuba vèŋi kani

¹ Nye l'à pa nɔ cyage k'e, fo Laban pyìibil'à jwo na: «*Yakuba à wuu tunji cyeyaayi puni lwó a pyi u wuyo. Lire pyinƙanni na, u à uye pyi yaarafoo.» Ka puru jwumpe si nɔ Yakuba na. ² Ka Yakuba mú si lí nya na yyetange ku mpyi Laban á mà yyaha tí ná ur'e ke, na u sàha nyɛ ná kur'e mɛ.

³ Nye canŋka Kafoonji Kile à jwo Yakuba á: «Núru ma tupyɛnge e, cyage e mu à si ke. Mii sí n-pyi ná mu i.» ⁴ Pur'à jwo ke, ka Yakuba si ntɛɛn u yatɔɔre cyage e sige e, maa wà tun u à Araseli ná Leya yyere. ⁵ Pi à pa ke, ka u u yi jwo pi á: «Mii à lí nya yii tunji yyahe e, cùŋkanni na u mpyi a fyânha a mii cù ke, u sàha nyɛ amuni ná mii i mɛ. Nka mii tunji u Kilenji à kwôro ná mii i. ⁶ Yii yabilimpil'à cè na mii à báare yii tun'á ná na fànhe puni i. ⁷ Lire ná lí wuuni mú i, yii tun'à mii narwɔhɔɔ, maa mii sàranji kɛɛnɛ fo tooyo ke. Nka Kile nyɛ a nyɛ u kapii pyi mii na mɛ. ⁸ U n'a mpyi a jwo na mii sàranji u sí n-pyi yatɔɔre t'à jɛɛɛ sèè sèl'e ke, ti puni pyìibii mpyi maha jɛɛɛ sèl'e. Nye u n'a mpyi a núr'a yi kɛɛnɛ, maa jwo mii sàranji u sí n-pyi ntemu ti nyɛ ti nyɛ a jɛɛɛ sèè sèl'e mɛ, yatɔɔre pyìre puni mpyi maha sini amuni. ⁹ Kile u à yii tunji yatɔɔre shwɔ u na mà kan mii á. ¹⁰ Naha kurugo yɛ tɛni i yatɔɔre mpyi na tiye dùru ke, mii à ɲɔɔɔ ɲɔɔ, mà lí nya sikaperigii cyi mpyi na sikacyeɛbii dùru ke, cyire pun'á jɛɛɛ. ¹¹ Lire tɛni i, Kile Mɛlɛkɛnji à mii yyere ɲɔɔge e: «Yakuba» ka mii i shwɔ. ¹² Ka u u jwo: «Ma yyahe yîrige maa wíi: Sikaperigii cyi wá na dùru sikacyeɛbii na ke, cyire pun'á jɛɛɛ jɛɛɛ.» Maa jwo:

«Mii à lire pyi, naha na yε ꞑcyii puni Laban à pyi mu na ke, mii à cyire ꞑya. ¹³ Kilenji u à uye cyêe mu na Beteli i ke, mii u ꞑyε ure. Kuru cyage e, mu à sinmpe wu kafaage na, maa ku pyi funꞑcwoyaaga, maa ꞑwɔ fáa mii, Kile á. Nyε numε yîr'a fworó nde kîni i maraa sî ma tasege e.»

¹⁴ Nyε Araseli ná Leya á puru jwumpe lógo ke, ka pi i jwo: «Wuu nâzhan yaaga sâha ꞑyε naha mε, wuu mú sî kɔɔgɔ ta wuu tunji pyenge e mε. ¹⁵ Wuu tun'á wuu cû nâmpwuun fiige numε, u à wuu pére maa uru wyérenji lyî a kwò.» ¹⁶ Maa jwo Yakuba á sahanꞑi: «Kile à nâfuunji ngemu shwɔ u na, mà kan mu á ke, uru na ꞑyε wuu ná wuu pyîbii wuu numε. Lire e ke, Kile à ndemu jwo mu á ke, lire pyi.»

¹⁷⁻¹⁸ Ka Yakuba si yîri, maa u cyeebii ná u pyîbii dùrugo ꞑwɔhɔnyi ꞑun'í, maa kuni lwó na ñkêege u tunji Ishaka yyére, *Kana kîni i. Maa ñkàre ná u yatɔore ná u cyeyaayi puni i, ꞑje u à ta Mesopotami kîni i ke.

¹⁹ Tèni i Yakuba a fê ke, lir'á Laban ta u à kàre u mpàabii shire takwònge e. Nyε pi niñkàribii na, ka Araseli si u tunji kacyanhigii yû. ²⁰ Lire pyinꞑanni na, Yakuba á wwû Aramu shinꞑi Laban ꞑwɔh'í, maa fwor'a kàre, u ꞑyε a jwo ná u e mε. ²¹ Yaaga maha yaaga ku mpyi u woge ke, u à fyâl'a yire puni lwó a kàre. U à Efirati banji *kwòñ, maa ñkàre Galadi ꞑanyi kànmpañke na.

Laban à Yakuba fyè tòrɔ

²² *Yakuba á canmpyaa taanre ꞑaara, ka pi i nta a yi jwo Laban á na u à fê. ²³ Ka Laban ná u shiinbii pîi si yîri, maa Yakuba fyè tòrɔ canmpyaa baashuunni i, mà sà u ta Galadi ꞑanyi shwɔhɔl'e.

24 Nka kuru canŋke numpilage e, Kile à uye cyêe Aramu shinŋi Laban na ŋwɔg'e, maa yi jwo u á: «Maye kàanmucya. Ma hà yaaga pyi Yakuba na mà dɛ!»

25 Nyɛ tɛni i Laban a Yakuba kòr'a ta ke, lir'à u ta u à u vɔanŋke bayi kwòro kwòro Galadi ŋanyi shwɔhɔl'e. Ka Laban ná u fyɛŋwɔhɔshiinbii mú si pi wuyi kwòro wani cyage kabɛr'e. 26 Kàntugo, ka Laban si ŋkàr'a sà Yakuba yíbe: «Naha mu à pyi amɛ yɛ? Naha na mu à mii ŋwɔhɔ yaha maa mii pùcɛribii cù a fworɔ, mu à jwo bilii pi à cù kàshige takwɔnge e yɛ? 27 Naha na mu à wwû mii ŋwɔh'i maa ŋwɔh'a fworɔ, mu nyɛ a yi jwo mii á mà yɛ? Kàmpyi mu mpyi a yi jwo mii á, mii mpyi na sí katáan nimbwo pyi mu ŋkàranj mɛgɛ na, ná myahigil'e, ná bàribii ná kònɔbil'e. 28 Mu bà nyɛ a yyére mii u pishɛere kan na pyiibii ná na ŋampyir'á mɛ! Naha funŋɔ baara mu à pyi amɛ yɛ? 29 Cyage e mu nyɛ numɛ ke, mii sí n-jà kapii pyi mu na. Nka tanjaa, mu tunj u Kilenj à jwo ná mii i. U à jwo: «Maye kàanmucya, ma hà yaaga pyi Yakuba na mɛ.» 30 Nyɛ mii à cè na mu funŋk'à wyèrɛ, mu la nyɛ si ŋkàrɛ ma tukanha na. Nka ŋaha kurugo mu ninŋàrin'á mii kacyanhigii yû yɛ?» 31 Ka Yakuba si u ŋwɔ shwɔ: «Mii mpyi na fyáge na mu sí ma pwòribii shwɔ mii na, lire kurugo mii à ŋwɔh'a fê a yîri mu taan. 32 Nka mu aha ma kacyanhigii ta naha shin maha shin á, urufoo sí n-bò. Cìnmpyiibii puni pi mpii naha, kampyi mu wá ma yaaga nyɛ, ku lwó.» Lir'à ta Yakuba mpyi a cè na Araseli u à u tunj kacyanhigii yû mɛ.

33 Nyɛ ka Laban si sà jyè Yakuba vɔanŋke bage e,

maa cyeyi puni wíi, maa sà jyè báarapyicyebii mú shuunni wuyi i, maa wíi mú, maa jyè Leya woge e, maa kuru wíi. Puru ɲwǎhǎ na, maa sà jyè Araseli woge e. ³⁴ Taa Araseli u mpyi a u tunji kacyanhigii ɲwǎhǎ a lwǎ a le ɲwǎhǎɲke yatɛɛnnɲke ɲwǎh'i, maa ntɛɛn ku ɲun'i. Ka Laban si cyeyi puni wíi, u ɲye a yaaga ɲya mɛ. ³⁵ Ka Araseli si jwo: «Baba, maye sanɲa yaha, cyebii làdaɲi u naha mii na niɲjaa, lire kurugo mii nàha na si n-jà n-yîri mɛ.» Ka Laban si u kacyanhigii cya shiɲi puni, u ɲye a cyi ɲya mɛ.

³⁶ Ka Yakuba lùuni si yîri u taan, fo ka ku pyi kàshi maa jwo u á: «Kapiini ndire mii à pyi ye? Naha kafiile mii à pyi, ka mu u wá na mii fyè tǎrǎ amɛ ye? ³⁷ Mu à mii yaayi puni wíi ke, mu à ma yaaga ɲya la? Mu aha nta mu à kà ɲya, ku cyée ma shiinbii ná mii wuubii na, pire sí mii ná mu láha wuye na. ³⁸ Yyee beɲjaaga mii à pyi mu á báaraɲi na. Mu mpàacyebii ná mu sikacyebil'à pyà maha pyà si ke, pire puni ɲyii wuubii pi à si. Canɲa niɲkin mii ɲye a mu mpàpooɲi wà bǎ a kyà mɛ. ³⁹ Nanɲyaaga n'a mpyi a mu yatǎoge kà cù, mii mpyi maha ntɛɛnn'a yi jwo mu á mɛ, mii yabiliɲi mpyi maha kuru faare cya. Yatǎoge kà n'a mpyi a yú, l'à pyi canɲke e yoo, l'à pyi numpilage e yoo, mu mpyi maha jwo na mii u ku cyage cya. ⁴⁰ Canɲke e, kafwuge mpyi maha mii sore, numpilage e, wyeere mpyi maha mii ndîri, fo mii si n-jà ɲǎǎ mɛ. ⁴¹ Cyii yyee beɲjaaga u ɲye ɲge, mii ɲye mu pyɛnge e. Mii à báara mu á yyee ke ná sicyɛere, mu pworibii mú shuunni kurugo. Puru ɲwǎhǎ na, mii à yyee baani pyi báaraɲi na sahaɲki si nta yatǎore tà ta. Nka mu à mii sàraɲi kɛɛnɲe fo tooyi ke. ⁴² Mii

tulyage *Ibirayima u Kilenji, ŋgemu yyaha fygare e mii tunji Ishaka na jaare ke, kàmpyi uru Kilenji mpyi ná mii i mε, mu mpyi na sí mii cyenɣayi wunji yaha, mii u kàre. Kile à mii kanhare ná mii báaraŋi nya, lire kurugo u à tànge kan mii á tanjaa mu ŋɔɔge e.

Laban ná Yakuba à wwoŋεεge le

⁴³ Nyε ka Laban si *Yakuba jwɔ shwɔ: «Mii pyi pi nyε mu cyeebii, pi pyiibii mú na nyε mii pyi. Nte yatɔɔre nyε mii woro, yaaga maha yaaga na mu nyii nya ke, yire puni nyε mii wuyo. Naha mii sí n-jà n-pyi na pworibii ná pi pyiibil'á ninjaa ye?»

⁴⁴ Maa núr'a jwo Yakuba á: «Wuu wwoŋεεge le, wuu u yaaga yaa mu à jwo shéere wuu ná wuye shwɔhɔl'e, bà kuru si mpyi s'a wuu funŋɔ cwo tɛrigii puni i mε.»

⁴⁵ Ka Yakuba si kafaage kà lwó a yyéεŋε mà pyi funɣcwogoyaaga, ⁴⁶ maa jwo u shiinbil'á na pi kafaayi yà bíl'a bínni. Y'à bíl'a bín'a kwò ke, ka pi puni si wwò maa lyî yire kafaayi ŋkère na. ⁴⁷ Ká pi i yire kafaayi mεge le Shéere. Kuru mεge ku nyε Laban shεenre e Yegari Sahaduta maa mpyi Yakuba woore e Galeedi.

⁴⁸ Ka Laban si jwo: «Ŋke kafaanɔŋke ku pyi mu à jwo shéere mii ná mu shwɔhɔl'e ninjaa. Lire kurugo, kuru cyage mεg'à le Galeedi.» ⁴⁹ Ŋka kuru cyage mεg'a pa le Mizipa mú, naha na ye Laban à jwo Yakuba á: «Wuu aha mpa mpyi wuu saha nyε na wuye naa mε, Kafoonji Kile u pyi wuu kàanmucyafoo.» ⁵⁰ Ka Laban si jwo Yakuba á sahanji: «Mu aha mii pùcɛribii cùmɔ leme pi, maa cyeebii piiberii lwó, sùpya nyε wuu shèrɛfoo

mà dε! Ta maye kàanmucaa, ɲaha na ye Kile u ɲye wuu shèεfoo.» ⁵¹ Maa jwo sahaŋki: «ŋke kafaanjanke wíi, na kafaage mii à yyéεε mà pyi funɲcwogoyaaga ke, ⁵² yire yi pyi wuu shèεfoo, mii ɲye a yaa mii u tòro yire kafaayi taan ná funmpege e si ɲkàre mu yyére mε, mu mú sí ɲye a yaa mu u tòro yi taan si mpa mii fye e ná funmpege e mε. ⁵³ *Ibirayima u Kilenji ná Nakwóri u kilenji, pire pi pyi wuu yukyaabii.» Ka Yakuba si ɲkáa Kile na, uru ɲgemu yyahafyagare e u tunji Ishaka na ɲaare ke.

⁵⁴ Lire kàntugo, ka Yakuba si yatɔɔge kà pyi sáraga kuru kafaanjanke cyage e. Maa pi yyer'a pa, ka pi i lyí sijcyan maa shwòn wani.

32

Yakuba á bùnyε tùugo u yyahafoonji Ezawu á

¹ Kuru canŋke nùmpañja ɲyèsɔɔge na, Laban à yîri maa pishεεre kan u pucεrebii ná u ɲampyr'á, maa jwó le pi á. Puru ɲwɔhɔ na, maa núr'a kàre u pyεngε. ² Nyε ka *Yakuba si ntòro ná ɲaani i. Mà u yaha u u ɲkèεge u à círi ná *Kile mèlεkεεbii pìl'e. ³ Tèni i u à pi ɲya ke, ka u u jwo: «Kile tatèεnge kà ku ɲye ɲke!» Lire kurugo, pi à kuru cyage mεge le Tateεnyi Shuunni.

⁴ Lire kàntugo, ka Yakuba si u shiinbii pìi tun u yyahafoonji Ezawu yyére Seyiri ɲañyi i, Edomu kùluni i. ⁵ Maa yi jwo pi á na pi sà yi jwo uru ɲùɲufoonji Ezawu á na u bilinañi Yakuba u à pire tun, na uru na mpyi Laban yyére fo mà pa nɔ ɲijnjaa na. ⁶ Maa núr'a jwo pi á sahaŋki na pi yi jwo u á na nìyi na ɲye ur'á, mà bâra dùfaanyi na, ná

sikyaa ná báarapyinambaa ná báarapyicyee, na ur'à yire nje jwo u n̄ũufooŋ'á, bà u si mpyi si uru cùmɔ lemε jwɔ mε.

⁷ Nye ka tũntunmpii si ŋkàr'a sà tire tũnture jwo Ezawu á maa núr'a pa yi jwo Yakuba á: «Wuu à shà mu yyahafooŋi yyére. Nàmbaa ŋkwuu sicyεere na wá u fye e na mu bēni.» ⁸ Tèni i Yakuba á yire lógo ke, ka u u fyá fo na jcyêenni. Sùpyire ti mpyi u á ke, ná sikaabii ná mpàabii ná n̄iyyi, ná jwɔh̄ɔjyi, u à yire puni táa mà pyi kuruyɔ shuunni. ⁹ Maa jwo uye funŋ'i: «Ezawu ká bú jcwɔ kurunke kà na, ku sannke sí tashwɔgɔ ta.»

¹⁰ Maa Kile jáare maa jwo: «Kafooŋi Kile, mii tulyage *Ibirayima ná mii tunj Ishaka u Kilenj, mu à jwo mii á na mii u n̄uru na k̄ini i, na tasege e, na mu sí jwɔ mii na. ¹¹ Mu à kacenn̄ii pyi mii á, maa ma jwɔmεefente cyêe mii na, mii u jye mu bilinan̄j ke, mà li ta mii mpyi a yaa ná lire e mε. Mii nin̄kàrin̄j Laban yyére, tēni i mii à Zhurudēn ban̄j jyiile ke, yafyin mpyi mii cye e mε, fo kàbii kann̄a. N̄ka nin̄jaa, mii à na sùpyire ná na yatɔɔre táa táa kurun̄yi shuunni. ¹² Mii à mu jáare maa na shwɔ na yyahafooŋi Ezawu na, jaha na ye mii na fyáge u aha ŋkwɔ mii ná na cyeebii ná na pyiibii bò mε. ¹³ Kafooŋi Kile, mu yabilin̄j u à jwo na mu sí jwɔ mii á, si mii t̄uluge j̄yaha bà suumpe lwɔhe nticyenn̄j jye mε, fo wà si n-jà ku t̄ɔɔ mε.»

¹⁴ Nye Yakuba á Kile jáara a kwɔ ke, maa shwɔn wani. Maa yà wwû u cyeyaayi i mà tũugo u yyahafooŋi Ezawu á mà pyi b̄un̄ye. ¹⁵ Sikacyee ŋkwuu shuunni ná sikaperii bejjaaga ná mpacyee ŋkwuu shuunni ná mpàpee bejjaaga, ¹⁶ ná jwɔh̄ɔjcyee

benjaaga ná ke ná yi pyì, ná nùcyee beeshu-
 unni ná nùpyahahii ke ná dùfaanŋcyee benjaaga
 ná dùfaanmpee ke, ¹⁷ maa yire kan u báarapyiibii
 pi mâra, pi puni ná pi mεε yatonŋkuruŋo. Maa
 yi jwo pi á: «Yii yaha na yyaha na, yii i laaga le
 le yatonŋkuruyi ná yiye shwəhəl'e» ¹⁸ Maa yi jwo
 yatonŋkuruŋke niŋcyiige foon'á: «Mii yyahafoonŋi
 Ezawu ká bê ná mu i, maa mu yíbe: «Taa mu sì ke?
 Jofoo u báarapyi u nyε mu ye? Yatokuruŋke ku ŋke
 mu yyaha na ke, jofoo wogo ki ye?» ¹⁹ Maa u jwə
 shwə: «Mu bilinaŋi Yakuba woge ki, u jùŋufoonŋi
 Ezawu u bùnyε u nyε u wi. Uru yabiliŋi mú sí
 nyε kàntugo na ma. ²⁰ Puru ninumpe Yakuba á
 jwo yatonŋkuruyi sanŋyi feebii niŋkin niŋkin á. Maa
 yi jwo pi á na pi aha jícíri ná Ezawu i, pi i puru
 jwumpe ninumpe taha u á. ²¹ Maa núr'a jwo pi á:
 «Yii yi jwo u á na u bilinaŋi Yakuba sí n-pa kàntugo
 yyére.» Yakuba mpyi na yu uye funŋ'i: «Yatəore nte
 mii à yaha a kàre naye yyaha na ke, tire ká ŋkan u á,
 u funŋke sí jíŋε. Lire e, wuu aha bá wuye nya tēni
 ndemu i ke, lire kú n-jà u pyi u mii bê ná funntange
 e.

Yakuba á zhì le ná Kile e

²² Nyε *Yakuba á yire bùnyεyaayi yaha a kàre
 uye yyaha na ke, ka u yabiliŋi si ntēen wani
 kuru canŋke numpilage e. Numpilag'à nə cyage
 e ke, ²³⁻²⁴ ka u u u cyeebii mú shuunniŋi ná
 u báarapyicyeebii shuunniŋi, ná u pyiibii ke ná
 niŋkinŋi pyi pi à Yabəki banŋi jyiile ná u cyeyaayi
 puni i.

²⁵ Puru jwəhə na, maa ntēen uye niŋkin wani, ka
 nàŋi wà sí mpa zhì le ná u e mà nə fo nyèkwənge na.

26 Nàŋ' à pa li nya na uru sìn-jà Yakuba cyán mε, ka u u u bwòn dīshige na, ka ku u ŋwóhəɔ. 27 Maa jwo Yakuba á: «Na yaha s'a ŋkèεge, naha na ye nyèg' à múgo.» Ka Yakuba si jwo: «Ná mu nyε a jwó le mii á mε, mii sìn mu yaha mu u ŋkàre mà dε!» 28 Ka u u jwo: «Di mu mεge nyε ye?» Ka u u jwo: «Yakuba.» 29 Ka nàŋi si jwo: «Mu mεge saha sìn n-pyi Yakuba mε, ku sí n-pyi *Izirayeli, naha na ye mu à zhì le ná Kile e, mà bàra lire na, mu à sí ta sùpyire na*.» 30 Ka Yakuba si u pyi: «Mii na mu jàare, maa ma mεge jwo na á.» Ka nàŋi si jwo: «Naha na mu na mii mεge yíbili ye?» U à yire jwo ke, maa jwó le Yakuba á. 31 Ka Yakuba si kuru cyage mεge le Peniyeli†, maa jwo: «Mii yábilinji nyiigil' à Kile nya, lire na li wuuni mú i, mii à kwôro nyii na.» 32 Tèni i Yakuba à yîri Peniyeli i, mà banji *kwòn ke, lir' à canŋa nyiini ta li i fwore. Dīshige njàŋi mpyi a u pyi u u sêgere tajaarege e. 33 Mà lwó kuru canŋke na, fo mà pa nɔ nɔ njjaa na, Izirayeli shiinbii nyε na yatəgə dīshige kapaanre tasogoge kyaare kyàa mε, naha na ye kuru cyage kapaanre tasogoge e Kile à Yakuba bwòn.

33

Yakuba ná u yyahafooji Ezawu à piye jùŋə bē

1 Nyε tèni i *Yakuba à pa jùŋke yîrig'a wíi mà Ezawu nya u u u bēni ná nàmbaa ŋkwuu sicyεere ke, ka u u u pyiibii taa Leya ná Araseli, ná báarapyicyeebii shuunninji shwəhəl'e. 2 Maa báarapyicyeebii yaha yyaha yyéere ná pi pyiibil'e,

* 32:29 Izirayeli jwəhe ku nyε Kile u nyε na cyi cwəonre † 32:31 Peniyeli jwəhe ku nyε Kile yyahe

maa Leya ná u pyìibii taha pire na. Maa nta a Araseli ná Yusufu yaha pi puni kàntugo. ³ Ka u yabilinji si ntòro pi yyaha na, maa ninjkure sín sín fo tooyi baashuunni, mà jwo u jaar'a nò u yyahafoonji Ezawu na ke. ⁴ Ka Ezawu si fê a u jùŋò bê, maa u pur'a cû, maa u shéere. Ka pi mú shuunni si wá na myahii súu funntange na.

⁵ Tèni i Ezawu à jùŋke yîrig'a cyeebii ná pyìibii nya ke, ka u u jwo: «Nte sùpyire ti nte mu fye e ke, mpirefee pi ye?» Ka Yakuba si jwo: «Mii, u nye mu bilinanji ke, Kile à jwò mii na, maa pyìibii mpiimu kan mii á ke, pire pi.» ⁶ Ka báarapyicyeebii ná pi pyìibii si file maa ninjkure sín. ⁷ Ka Leya ná u pyìibii mú si file, maa ninjkure sín. Kàntugo, ka Yusufu ná u nuŋi Araseli si file maa ninjkure sín.

⁸ Pi à kwò ke, ka Ezawu si Yakuba yíbe: «Ná yatokurunke e mu à pa ke, jaha wogo ki ye?» Ka Yakuba si u jwò shwò: «Mii la nye si ti kan na jùŋufoon'á bà mii kyaa si mpyi si ntáan u á me.»

⁹ Ka Ezawu si jwo: «Mii còŋŋi, yatòrò nijyahara na nye mii á mà kwò, tèn ná ma woore e.» ¹⁰ Ka Yakuba si jwo: «Mii na mu jáare, kampyi yog'à kwò mii ná mu shwòhòl'e, maa ŋge bùnyenji shwò. Mu mii benkann'à jwò mu à jwo Kile u à mii jùŋò bê. ¹¹ Mii na mu jáare maa ŋge bùnyenji shwò, jaha na ye Kile à jwò le mii á sèl'e, yaaga kuu nye mii na me.» Yakuba á pu jwo a waha amuni ke, ka Ezawu si nta a jee uru bùnyenji na.

¹² Puru jwòhò na, ka Ezawu si jwo: «Nye wuu kuni lwó, wuu a si sijcyan.» ¹³ Ka Yakuba si jwo: «Mii jùŋufoonji, nàŋkopyire karigil'à waha, mpàpyire mú na nye mii á, nùnaare tà na ŋwòre. Wuu aha

ɲani pêe yi fànhe na, canɲa niŋkin kanna, yatɔ̀re sí n-kwû. ¹⁴ Lire e, mii ñùŋufooŋi, yaha ma bilinaŋi yyaha na. Mii sí raa ŋkêeɣe lútaan na, yatɔ̀re kántugo ná nàŋkopyire e, fo zà nɔ na ñùŋufooŋi yyére Seyiri kùluni i.» ¹⁵ Ka Ezawu si jwo: «Lire tènì i, mii sí na sùpyire tà le ná mu i kuni i.» Ka Yakuba si jwo: «Mii ñùŋufooŋi, ñùŋɔ ɲye lire na mɛ, mii kyaa ká já a táan mu á mà kwò, lire kanni sí mii tìn.»

¹⁶ ɲye kuru canɲke yabiliŋi, Ezawu à núr'a kàre Seyiri kùluni i. ¹⁷ Nka Yakuba ɲye a ɲɛn'a kàre Ezawu fye e mɛ, maa ŋkàre cyage kabɛr'e, maa бага faanra wani, maa kàcwɔɔ yaa u yatɔ̀r'á. Lire kurugo, pi à kuru cyage mɛge le Kacwɔɔ.

¹⁸ Yakuba à fworò Mɛsopotami kìnì i, ka u niɲcɛnɲe wuu si nɔ fo Sikɛmu kànhe e *Kana kìnì i. Ka u u u vaaŋɲke bayi kwòro kànhe yyaha yyére. ¹⁹ Cyage e u mpyi a u vaaŋɲke bayi kwòro ke, u à pa kuru cyage shwɔ Kyaməri shiinbil'á ná wyérfyinni darashii ŋkul'e. Kyaməri u mpyi Sikɛmu tuŋi. ²⁰ Ka Yakuba si sáraga tawwûgo faanra wani, maa ku mɛge le Eli Elohe *Izirayeli*.

34

Sikɛmu à Yakuba pworonji Dina ɲjini láha u na

¹ ɲye Leya mpyi a pùceebileni ndemu si *Yakuba á, ná li mɛge ɲye Dina ke, canɲka lire pùceebilin'à kàr'a sà fworò kuru kànhe pùcyepyire tà na*. ² Tènì i Kyivi kùlunifoo, Kyaməri jyaŋi, Sikɛmu à Dina ɲya

* **33:20** kuru mɛge ɲwɔhe ku ɲye Kile, Izirayeli u Kileni * **34:1** Jwuŋkanni labɛre: lire pùceebilin'à yîri na lire kêeɣe zà pùcyage kwòn kuru kànhe pùcyepyire shwɔhɔl'e.

ke, ka u u u cyán a cû maa wwò ná u e. Amuni, Sikemu à Dina njini láha u na.

³ Nye lir'à pyi ke, ka Yakuba pworonji Dina kani si njomɔ para Sikemu yyahe e, ka u u wá na u fɔnnji si u ta ndenje mpyi u cwo. ⁴ Li nye a pa nwɔ me, fo Sikemu à kàr'a sà yi jwo u tunji Aməri á, na u Dina cya a kan ur'á, uru u pyi u cwo.

⁵ Nye ka Yakuba si mpa lógo na Sikemu à uru pworonji Dina njini láha u na. Lir'à Yakuba jyaabii ta sige e ná yatɔre e, ka u u fyáha, u nye a yaaga jwo me, fo tɛni i pi à pa yíri sige e ke.

⁶ Nye lire nwɔhɔ na, ka Kyaməri ná u jyanji Sikemu si njàre Yakuba yyére mà sà jwo ná u e. ⁷ Lir'à Yakuba jyaabii ta pi à pa mà yíri sige e, ka pi i puru jwumpe lógo, ka li i waha pi na sèl'e, ka pi lùgigii si yíri sèl'e, naha na ye Sikemu à kyaa pyi, ndemu *Izirayeli shiinbii na fún ke, u à wwò ná pi cɔnnji Dina e fánhe e, kapyii sí bà me.

⁸ Ka Kyaməri si yi jwo Yakuba ná u jyaabil'á, na pi pworonji kyal'à táan uru jyanji Sikemu á, na ur'à pi jáare pi u kan u á u pyi u cwo. ⁹ Maa núr'a jwo pi á: «Yii wwonεεge le ná wuu e, yii sí raa yii pùceepyire kaan wuu á nàmbaga na, yii raa wuu wuubii lenj mú. ¹⁰ Yii sí n-kwôro naha ná wuu e. Kìni sí n-yaha yii á, ndemu ká yii táan ke, yii a lire pyi. Yii kwôro naha, yii raa sì yii nyii cyeyi puni i, yii njnke kà shwɔ yiy'á.»

¹¹ Ka Sikemu mú si jwo Dina sijnεεbii ná pi tunj'á: «Yii nεε, yii i nde njnkinji pyi na á sa! Yii aha yaaga maha yaaga jáare mii á, mii sí kuru kan yii á.

¹² L'aha yii táan, yii cikwɔnwyereŋi nyaha sèe sèl'e,

mii sí uru kan yii á, li tɛgeni li nyɛ, yii i pùcwonji kan mii á.»

¹³ Ka Yakuba jyaabii si Sikɛmu ná u tunji Kyamɔri jwɔ shwɔ ná cwɔɔre e, pi nyɛ a jɛn'a tíu u á mɛ, jaha na yɛ Sikɛmu mpyi a pi sɪjɛɛŋi Dina njini láha u na.

¹⁴ Maa yi jwo Sikɛmu á: «Mà wuu cɔɔnŋi kan nò á, ŋgemu u nyɛ u nyɛ a *kwɔ̀n mɛ, lire na nyɛ kyaa wuu sɪ jɛɛ ndemu pyi mɛ. Kuru mú sí n-pyi silege wuu á. ¹⁵ Nje yii à jwo ke, wuu sɪ jɛɛ yire e mɛ, fo yii aha mpyi wuu fiige. Lire jwɔhɔ ku nyɛ, yii pùnampyire pun'à yaa ti kwɔ̀n.

¹⁶ Nyɛ yii aha jɛɛ lire e, lire tɛni i wuu sí raa wuu pworibii kaan yii á, s'a yii wuubii lwúu mú. Wuu sí n-kwôro yii yyére, wuu puni sí n-pyi ninŋin. ¹⁷ Nka yii aha mpyi yii nyɛ a jɛɛ wuu jwumpe na, maa yii pùnampyire kwɔ̀n mɛ, wuu sɪ wuu pworonji kan yii á mɛ, wuu mú sí n-kàre.»

¹⁸ Nyɛ ka puru jwumpe si bê Kyamɔri ná u jyaŋi Sikɛmu á. ¹⁹ Ka Sikɛmu si lire kani cù ná sèl'e, jaha na yɛ Yakuba pworonji kyaa mpyi a táan u á. Pi pyɛnge shiinbii puni mpyi a cyɛge taha Sikɛmu na.

²⁰ Ka Kyamɔri ná u jyaŋi Sikɛmu si ŋkàre kànhe shiinbii piyetaɓɛŋke e, maa sà jwo ná kànhe shiinbil'e, maa jwo: ²¹ «Nte sùpyir'à pa ná funɟɟɛnŋi'i wuu yyére, wuu pi yaha pi i n-tɛɛn wuu kɪni i, pi raa jaare pi a sɪ pi nyii cyeyi puni i. Wuu kɪn'à pɛe, pi tatɛɛngɛ sɪ n-cya n-kànha mɛ. Wuu sí raa pi pworibii lɛɛŋe, s'a wuu wuubii kaan pi á mú. ²² Nka, wuu nambaabii puni ninŋin ninŋinŋi, kà mpyi pi nyɛ a kwɔ̀n, bà pi à li pyi mɛ, pi sɪ jɛɛ ntɛɛn ná wuu e, wuu u mpyi shin ninŋin mɛ. ²³ Pi aha ntɛɛn wuu á, lire tɛni i ke, pi yatɔɔre, ná pi cyeyaayi puni sɪ n-pyi wuu wuyo mà? Pi aha njemu jwo ke, wuu

ŋεε yire e.» ²⁴ Shin maha shin u à pa kànhe shiinbii piyetaβenke e ke, pire pun'à ŋεε Kyaməri ná u jyaŋi Sikεmu ŋwəjwumpe na, ka kànhe nàmbaabii puni si ŋkwə̀n.

²⁵ Nyε pi kwə̀nŋkwooni canmpyitanrawuuni na, mà pi yaha ná nə̀yi i, li síŋi mpyi pi na mà jà a kàshi sùulo mε, ka Yakuba jyaabii pìi shuunni, Dina yyahawuubii, Simiyə̀n ná Levi, si pi ŋwə̀hə̀gi lwó a kàr'a sà ŋcwo kànhe shiinbii na, maa nàmbaabii puni bò. ²⁶ Maa Kyaməri ná u jyaŋi Sikεmu bò mú, maa pi cə̀nŋi Dina yige Sikεmu bage e mà kàre.

²⁷ Lire kàntugo, ka pi ná Yakuba jyaabii sanmpii si mpa kwùubii yaayi niŋcə̀nŋyi wwù pi na, maa kuru kànhe nàfuuŋi puni tugo, ŋaha na ye Sikεmu mpyi a pi cə̀nŋi ŋjini láha u na. ²⁸ Yatə̀re puni ti mpyi kànhe ná kəriyi i ke, pi à tire puni lwó, mu à jwo sikaabii ná mpàabii ná nìyi ná dùfaanyi. ²⁹ Maa kànhe nàfuuŋi puni ná pyìibii, ná cyeebii, ná yaaga maha yaaga ku mpyi kànhe e ke, maa yire puni lwó.

³⁰ Lire kàntugo, ka Yakuba si sêe maa jwo Simiyə̀n ná *Levi á: «Yii à mii mεge kèεge, maa mii la wwù *Kana shiinbii ná Perezì shiinbii ná k̀ni shiinbii sanmpii puni na. Mii shiinbii ŋye a ŋyaha mε, pi sí n-wwə̀, si mpa mii ná na pyenge shiinbii puni bò. ³¹ Ka Simiyə̀n ná Levi si u ŋwə̀ shwə̀: «Naha na pi mú à wuu cə̀nŋi pyi mu à jwo fworobacwo ye?»

35

Kile à Yakuba pyi u sà ntèen Beteli i

¹ Nyε canŋka Kile à jwo *Yakuba á: «Yîri, mà sà ntèen Beteli i. Mu aha nə̀ wani, maa *sárayi

tawwûgo faanra, mii, Kile á. Mii u à naye cyêe mu na, mu nivêŋi ma yyahawuŋi Ezawu yyaha na ke.» ² Ka Yakuba si yi jwo u pyenge shiinbii ná u fyèŋwəhəshiinbii pun'á: «Yii kacyanhigii puni yige yii shwəhəl'e. Mesopotami kɪni yii à cyi ta. Yii yiye jyè a fɪniŋe, yii vaaŋyi yabere le bà yii kyaa si mpyi si ntáan Kile á me. ³ Naha na ye wuu sí n-kàre Beteli i, mii sí sárayi tawwûgo yaa Kile á wani, uru ŋgemu u à mii jaariyi lógo maa mii tégɛ na kanhare tɛrigil'e, maa ŋkwôro ná mii i na jaani i ke.»

⁴ Nyɛ ka Yakuba shiinbii si pi kacyanhigii puni kan u á, ná pi sáraga fègempii. Ka Yakuba si wyige tũgo cibwəhe kà ŋwəh'i Sikɛmu taan maa yi le wani. ⁵ Lire kàntugo, ka pi i ŋkàre. Ka Kile si kuru cyage kànyi shiinbii fũguro sèl'e. Pi sùpya nyɛ a ŋɛn'a taha Yakuba shiinbii fye e, si kàshi *kwɔn pi na me.

⁶ Nyɛ Yakuba ná u fyèŋwəhəshiinbil'à kàre, mà sà nɔ Luzi i, kuru kàne mege mú na nyɛ Beteli, ku na nyɛ *Kana kɪni i. ⁷ Ka Yakuba si sárayi tawwûgo yaa wani, maa ku mege le *Eli Beteli, naha na ye Kile à uye cyêe uru na kuru cyage e tɛni i uru mpyi na fɪ u yyahafoonji yyaha na ke*.

⁸ Nyɛ lire tɛni i, ceenji u mpyi a Erebeke byé ke, ur'à kwû. Ka pi i u tò Beteli taan, cige kà ŋwəh'i, kuru cige mege k'à pa le: «Mɛɛsuuni Cige».

⁹ Nyɛ ka Kile si núr'a uye cyêe Yakuba na, maa jwó le u á, lir'à u ta u à yîri Mesopotami kɪni i. ¹⁰ Maa jwo u á: «Mu mege nyɛ Yakuba, ŋka mu mege saha si n-pyi Yakuba me, ku sí n-pyi *Izirayeli.»

* 35:7 Eli Beteli mege ŋwəhe ku nyɛ Kilenji u à uye cyêe Beteli i ke

Lire pyiŋkanni na, Kile à Yakuba mege le Izirayeli.

¹¹ Maa núr'a jwo u á:

«Mii u nyε Kile Siŋi Punifoo.

Mii sí pyi niŋyahamii kan mu á,

si mu pyi sùpyishiŋi wà tulyaga,

sùpyishi niŋyahawa ná saanlii sí n-fworo mu tùluge e.

¹² Kìni mii à kan Ibirayima ná Ishaka á ke,

mii sí lire kìni kan mu ná ma tùlug'á.»

¹³ Nyε Kile à yîri cyage e u à jwo ná Yakuba e ke.

¹⁴ Ka Yakuba si kafaabwɔhɔ yyéεŋε kuru cyage e mà pyi funɔcwogoyaaga, maa *εεZEŋ sinmpe pà pyi sáraga mà wu ku na, lire kàntugo maa sìnmpε pà wu ku na, maa ku pyi Kile wogo. ¹⁵ Nyε cyage Kile à jwo ná Yakuba e ke, ka u u kuru mege le Beteli.

Benzhama ziŋi ná Araseli kwùŋi kani

¹⁶ Nyε ka Yakuba ná u shiinbii si mpa yîri Beteli i na ŋkèεge Efirata kànhe kànmpaŋke na. Mà pi laage sanŋke yaha ku nyε a tɔɔn Efirata na me, ka Araseli laani si yîri, ka u ziŋi si waha sèl'e. ¹⁷ Mà u yaha u u laani yà, tèni i pyàŋ'à pa li ɲwɔ cû na fwore ke, ka lashwɔŋi si jwo u á: «Ma hà vyá me, mu à pùnambilini labεε ta.»

¹⁸ Nyε Araseli mpyi na kuro caa. Tèni i u múnaani mpyi na ŋko si fworo u e ke, ka u u pyàŋi mege le Beni Oni† Nka kàntugo, tufoon'à pa pyàŋi mege le Benzhamat‡.

¹⁹ Nyε kuru cyage e Araseli à kwû. Ka pi i u tò Efirata kànhe kuni na. Kuru kànhe mege k'à pa le

† **35:18** Beni Oni mege ɲwɔhɔ ku nyε: Pyàŋi mii à ta yyefuge e ke

‡ **35:18** Benzhama mege ɲwɔhɔ ku nyε pyàŋi u nyε mii kàniŋε cyεge na ke, lire nyε me nɔ nyii cwo pyà

Betilehemu. ²⁰ Ka Yakuba si kafaabwɔhɔ yyéɛɛ Araseli kwùunni ɲuŋ'i. Ali ɲɲjaa kuru kafaage na ɲye wani na Araseli kwùunni cyêre.

Urubɛn à wwɔ ná u nubileni l'e

²¹ Ka *Yakuba si yîri wani mà kàre Migidali Ederi wòrokulo kànmpañke na, maa u vâañke bayi kwòro wani, ²² Mà Yakuba yaha kuru cyage e, Urubɛn à wwɔ ná u nubileni Bila e. Yakuba à pa yire cè ke, ka li i waha u na sèl'e.

Yakuba jyaabii mɛyi yi ɲye ɲje

*Yakuba pùnampyire na mpyi ke ná shuunni. ²³ Mpii u cwonji Leya à si ke, pire pi ɲye Urubɛn, jyafoonji ɲɲcyiini, ná Simiyɔn, ná Levi, ná *Zhuda, ná Isakari, ná Zabulon. ²⁴ U cwonji Araseli wuubii pi mpyi Yusufu ná Benzhama ²⁵ U cwonji Araseli u báarapyicwonji Bila wuubii pi mpyi Dan ná Nɛfitali. ²⁶ U cwonji Leya u báarapyicwonji Zilipa wuubii pi mpyi Gadi ná Asheri. Pire pi ɲye Yakuba jyaabii. Mesopotami kîni i pi à si.

Ishaka kwùŋi kani

²⁷ Nyɛ *Yakuba à kàr'a sà nɔ Mamire cyage e, Kiriyati Ariba kànhe taan, cyage e u tulyage Ibirayima mpyi ke, ná u tunji Ishaka mú sí ɲye ke. Kuru kànhe ku ɲye Eburɔn mú.

²⁸⁻²⁹ Nyɛ Ishaka à pa ŋkwû mà u shìŋi yaha yye ɲkuu ná beecyɛere, ka u jyaabii Ezawu ná Yakuba si u tò. Ka u u sà bâra u tulyeyi na. U mpyi a lyɛ fo mà lyɛge la kwò.

¹ Ezawu ná pi maha u yiri Edomu mú ke, u tùluge ku nyε ŋke.

² Ezawu mpyi a u cyeebii lwó *Kana k̀ni p̀cyaabii shwəhəl'e. U cwɔŋi wà mεge na mpyi Ada, Kyiti shinŋi Elɔn pworu u mpyi uru ŋge. Wà mεge na mpyi Olibama, uru na mpyi Ana pworu, Ana yabiliŋi tuni u mpyi Zibeyɔn. Zibeyɔn na nyε Kyivi shin. ³ Ezawu cwɔŋi tanrawuŋi mεge mpyi Basimati. Uru na mpyi Sumayila pworu, Nɛbayɔti cɔɔn u mpyi uru ŋge. ⁴ Ezawu cwɔŋi Ada u à Elifazi si. Ka u cwɔŋi Basimati si Ereweli si. ⁵ Ka u cwɔŋi Olibama si Yeshe ná Yalamu, ná Kora si. Ezawu p̀nampyire ti mpyi tire, Kana k̀ni i t'à si.

⁶ Nyε canŋka Ezawu à ỳri ná u cyeebii ná u pỳibii ná u shiinbii sanmpii puni i, ná u yatɔɔre puni, ná yaaga maha yaaga u mpyi a ta Kana k̀ni i ke, maa ŋkàre k̀ni laber'e mà laaga tɔɔn u cɔɔŋi *Yakuba na. ⁷ Pi cyeyaayi nyahaŋi kurugo pi mpyi si n-jà ntɛɛn piye taan mε. Kuru cyage mpyi a cyéε pi yatɔɔre e. ⁸ Lire l'à pyi kaŋuŋɔ, ka Ezawu si ŋkàr'a sà ntɛɛn Seyiri ŋaŋyi i. Ezawu mεge kà mú ku nyε Edomu.

⁹ Nyε Ezawu u mpyi a tɛɛn Seyiri ŋaŋyi i ke, uru u nyε Edomu shiinbii tulyage. U tùluge ku nyε ŋke.

¹⁰ U yabiliŋi jyaabii mɛyi yi nyε ŋje: Elifazi, u cwɔŋi Ada jya u nyε ure, Reweli, u cwɔŋi Basimati jya u nyε ure.

¹¹ Elifazi yabiliŋi pỳibii pi nyε: Temani ná Omaru, ná Zefo, ná Gatamu, ná Kenazi. ¹² Elifazi mpyi a bilicwɔŋi ŋgemu lèŋε ná u mεge nyε Timina ke, uru u à Amaleki si. Pire pi nyε Ezawu cwɔŋi Ada ŋampyire.

13 Nye Ezawu jyaŋi Erewele jyaabii pi mpyi Nakyati, Yeraki, Shama ná Miza.

Pire pi nye Ezawu cwoŋi Basimati nampyire.

14 Ezawu cwoŋi wà mege na mpyi Olibama, Ana pworu u mpyi u wi, u tulyage ku nye Zibeyɔn. Pùnampyire u à si Ezawu á ke, tire ti nye Yesi, ná Yalamu ná Kora.

15 Nye tùluyi y'à fworu Ezawu e ke, yire yi nye nje. U jyaŋi niŋcyiŋi Elifazi u tùluyi yi nye nje: Tɛmana shiinbii ná Omaru wuubii ná Zefo wuubii ná Kenazi wuubii, 16 ná Kora wuubii, ná Gatamu wuubii, ná Amaleki wuubii. Pire puni pi à pyi Ezawu cwoŋi Ada u nampyire.

17 Ezawu jyaŋi Erewele u tùluyi yi mpyi a tɛɛn Edɔmu kɪni i ke, yire yi nye nje: Nakyati shiinbii ná Yeraki wuubii ná Shama wuubii ná Miza wuubii. Ezawu cwoŋi Basimati nampyire ti nye tire.

18 Tùluyi y'à fworu Ezawu ná u cwoŋi Olibama e ke, yire yi nye nje: Yesi shiinbii ná Yalamu wuubii ná Kora wuubii. Olibama sí na mpyi Ana pworu.

19 Nye yire tùluyi pun'à fworu Ezawu e, pire pi nye Edɔmu shiinbii.

Edɔmu kɪnifeebii

20-21 Nye Ezawu ná u jyaabil'à sà sùpyire ntemu ta Edɔmu kɪni i ke, pire pi mpyi Seyiri jyaabii. Seyiri sí mpyi Ōri tùluge shin. Nye tùluyi y'à fworu Seyiri i ke, yire yi nye nje: Lotan shiinbii, ná Shobali wuubii, ná Zibeyɔn wuubii, ná Ana wuubii, ná Dishɔn wuubii, ná Ezeri wuubii, ná Dishan wuubii.

22 Tùluyi y'à fworu Lotan e ke, yire yi nye nje Ōri shiinbii ná Emanu wuubii. U c̀nmpworocwoŋi mege na mpyi Timina.

²³ Tùluyi y'à fworɔ Shobali i ke, yire yi nyɛ nje Ali-van shiinbii ná Manakyati wuubii ná Ebali wuubii ná Shefo wuubii ná Onami wuubii.

²⁴ Zibeyɔn jyaabii pi mpyi: Aya, ná Ana. Uru Anaŋi u à kàr'a sà fworɔ síwage e lùbilibii pìi na, pire mpyi na lùfwuge yige, mà u ta u u u tunji Zibeyɔn dùfaanyi nâha. ²⁵ Ana jyaŋi mɛge mpyi Dishɔn, u pworonji mɛge sí mpyi Olibama. ²⁶ Tùluyi y'à fworɔ Dishɔn e ke, yire yi nyɛ nje ɛmadan shiinbii, ná Esibɔn wuubii, ná Yitiran wuubii, ná Keran wuubii.

²⁷ Tùluyi y'à fworɔ Ezɛri e ke, yire yi nyɛ nje: Bilan shiinbii, ná Zaavan wuubii, ná Akan wuubii.

²⁸ Tùluyi y'à fworɔ Dishan e ke, yire yi nyɛ nje: Uzi shiinbii, ná Aran wuubii.

²⁹ Nùŋufeebii pi à fworɔ Ɔri tùluge e ke, pire pi nyɛ mpii: Lotan, ná Shobali, ná Zibeyɔn, ná Ana, ³⁰ ná Dishɔn, Ezɛri, ná Dishan. Pire pi à jùŋufente pyi Seyiri kɪni i.

Edɔmu kɪni saanbii

³¹ Saanbii pi à *saanre pyi Edɔmu kɪni i, mà *Izirayɛli kɪni ta li saha ŋkwò a saanwa ta mɛ, pire mɛyi yi nyɛ nje: uru saanŋi ³² niŋcyiŋi u nyɛ Beyɔri jyaŋi Bela, u kànhe mɛge na mpyi Dinaba. ³³ Bela à kwû ke, ka Yeraki jyaŋi Yobabu si ntɛɛn saanre tatɛɛnge e, Bozura kànha shin u mpyi ure. ³⁴ Yobabu à pa ŋkwû ke, ka Kwushamu si ntɛɛn saanre tatɛɛnge e. Uru mpyi na yîri Temani shiinbii kɪni i. ³⁵ Kwushamu à pa ŋkwû ke, ka Bedadi jyaŋi Kyadadi si ntɛɛn u tatɛɛnge e. Ur'à Madiyan shiinbii bò Mwabi kɪni i. U kànhe mɛge na mpyi Aviti. ³⁶ Kyadadi à pa ŋkwû ke, ka Samula si ntɛɛn saanre e u tatɛɛnge e. Uru mpyi na yîri Masireka

e. ³⁷ Samula à pa ŋkwû ke, ka Shawuli si ntèen saanre e u tatèenge e. Uru mpyi na yîri Ereboti kànhe e baŋi ɲwɔge na. ³⁸ Shawuli à pa ŋkwû ke, ka Akibori jyaŋi Bala Kyanani sí ntèen saanre e u tatèenge e. ³⁹ Ur'à pa ŋkwû ke, ka Kyadari si ntèen saanre tatèenge e. U kànhe mege na mpyi Pawu. U cwoŋi mege na mpyi Mahatabeli. Mahatabeli nunji u ɲye Matiredi, Matiredi tunji u mpyi Mezahabu.

⁴⁰⁻⁴³ ɲye ɲùŋufeebii pi à fworɔ Ezawu pyìibil'e ke, pire meyi yi ɲye ɲje: Timina, ná Aliva, ná Yekyɛti, ná Olibama, ná Ela, ná Pinɔ, ná Kenazi, ná Temana, ná Mibizari, ná Magadiyeli, ná Iramu. Pire pi à ɲùŋufente pyi Edomu kɪni i. Pi puni mpyi a tɛen pi mege kùligil'e. Ezawu u à pyi Edomu shiinbii tulyage.

37

Yusufu ɲɔɔyi

¹ ɲye Yakuba á tɛen *Kana kɪni i. U tunji Ishaka mú mpyi a tɛenle pyi wani.

² Yakuba tùluge tanjaanji u ɲye ɲge.*

Mà Yusufu yaha yye ke ná baashuunni na, u ná u sɲɛɛbii, Bila jyaabii ná Zilipa wuubii, mpyi maha mpàabii ná sikyaabii nâha sɲɔcyan. Yusufu mpyi maha mpaa pire kakuuyi yu pi tunji Yakuba á.

³ ɲye Yusufu kyaa li mpyi a táan Yakuba* á mà tòro u jyaabii sanmpii na, ɲaha na ye u ɲɲɲewuŋi u à Yusufu ta. Lire e, Yakuba mpyi a vâanntinmbwôhɔ nisinaŋa jwool'a kan u á. ⁴ Yusufu yyahafeebil'à li ɲya na pi tunj'à u kyaa táan uy'á mà

* **37:3** Yakuba mege kà mú ɲye Izirayeli

tòro pire na ke, ka Yusufu kyaa si ntíl'a pen pi á. Ali pi sàha mpyi na jwuηcenme yu ná u e me.

⁵ Canḡka, ka Yusufu si ηḡḡḡ ḡḡḡ, maa kuru yyaha jwo u yyahafeebil'á, ka lire si là bâra pi shwḡhḡḡi mpenḡi na. ⁶ U à yi jwo pi á «Yii na ηḡḡḡe lógo! ⁷ Mii à ḡḡḡ mà wuu ḡya kerεge e, wuu u sùmaḡi kwùun, marii u pwu kàmpahii. Ka mii u kàmpaani là si mpa yîr'a yyére, ka yii wogigii si wá na ḡcwo na bùruli na yyérelì na mii wuuni kwùuli, mu à jwo cyi na mii wuuni pêre.» ⁸ Ka u yyahawuubii si jwo «Lire tènì i, mu na sḡḡḡi si ntèen wuu ḡḡḡḡ na si mpyi wuu fānhafoo be?» Ka pi i là bâra pi shwḡhḡḡi mpenḡi na, u ηḡḡḡe kurugo.

⁹ Lire kàntugo, Yusufu à núr'a ηḡḡḡe kabere ḡḡḡ, maa kuru mú yyaha jwo u yyahafeebil'á. U à jwo «Mii à ηḡḡḡe kabere ḡḡḡ sahanḡi, mii à canḡa ḡyiini, ná yinḡe, ná wḡrii ke ná niḡkin ḡya cyi à pa cyiye tîrige mii taan.» ¹⁰ Maa kuru ηḡḡḡe yyaha jwo u tunḡi ḡyii na mú. Ka tufoḡḡi si yogo jwo u na, maa u pyi «Naha ηḡḡḡḡ fiige mu à ḡḡḡ ame ye? Lire tènì i ke, mu la ku ḡye mii ná mu nuḡi ná mu siḡeebii, wuu puni s'a niḡkure sínni mu taan ke?»

¹¹ Nye ka Yusufu ḡyipeenni si jyè u yyahawuubil'e u ηḡḡyi kurugo, ḡka u tun'à puru jwumpe yaha uye funḡ'i, marii sḡḡḡi pu na.

Yusufu yyahawuubil'à u pére

¹² Nye Yusufu yyahawuubil'à pa ḡkàre Sikemu kùluni i ná pi tunḡi yatḡḡe e zàa nāha. ¹³ Canḡka, Yusufu tunḡi Yakuba à u yyer'a tun, maa jwo u á «Mu yyahawuubil'à kàre ná yatḡḡe e Sikemu i, ta ma si ma tun pi yyére.» Ka Yusufu si u pyi «ḡḡḡ.»

¹⁴ Ka u u jwo «Sà wíi, kampyi mu yyahawuubii ná

yatɔɔre wá cùuŋɔ, maa mpa ná yyaha wwû kur'e.»
Ka Yusufu si yîri Eburɔn bafage e u tunji taan mà
kàre Sikemu kùluni i.

¹⁵ Ka nàŋi wà si sà bê ná u e sige e u u jaare na u
yyahawuubii caa, ka u u yíbe «Naha mu na ja
caayɛ?» ¹⁶ Ka u u jwo «Mii na na yyahawuubii caa. Taa
pi maha yatɔɔre nâha ke? Na pwɔhɔ, maa pi saha
cyêe na na.» ¹⁷ Ka nàŋi si jwo «Pi à yîri naha, mii à
lôgo pi jwɔ na, na pire na ŋkèege Dotan e.»

Ka Yusufu si ŋkàre pi fye e mà sà pi ta wani kuru
cyage e. ¹⁸ Ka u yyahawuubii si u nya tatɔɔnge e
u u ma, maa jwɔ li na, na pi u bò. ¹⁹ Maa jwo piye
shwɔhɔl'e «Wuu ŋɔyifoo nimpañi u ŋge! ²⁰ Yii a wá,
wuu u bò a cyán wyikuunje k'e, wuu u sà yi jwo na
sige yaage kà k'à u bò a kyà. Wuu fyâha, wuu raa
wíi u ŋɔyi ká bú jà a pyi sêe.»

²¹ Nyɛ pi puni ninjyɛŋi, Urubɛn à u cɛɛnbii
jwumpe lôgo ke, ka u la si mpyi si Yusufu shwɔ pi
na, maa jwo «Wuu àha u bò mɛ! ²² Yii àha jɛɛ sùpya
bò mɛ! Yii u wà ŋke wyige e, naha sige e, yii àha
kapii pyi u na mɛ.» Urubɛn à puru jwo, jaaha na yɛ
u la mpyi si Yusufu yige pi kântugo, si nûru ná u e
zà ŋkan pi tun'á.

²³ Nyɛ Yusufu à pa nɔ pi na ke, ka pi i
vãantnmbwɔhe nisinaŋke ðir'a wwû u na. ²⁴ Maa
u ŋɔɔŋ'a cyán wyige e, lwɔhe mpyi k'e mɛ. ²⁵ Puru
jwɔhɔ na, maa ntɛɛn na lyî.

Mà pi yaha njyɛŋi na, ka pi i mpa jùnyi yîrig'a
wíi mà Sumayila tûluge cwɔhɔmpii pi nimpamii
nya ná jwɔhɔ kurun'i mà yîri Galadi kùluni i, yire
jwɔhɔnyi mpyi a tugo sɛmpe nùgontaanwumpe ná
làtikolonji na, na ŋkèege *Misira kɛni i. ²⁶ Tèni i

Zhuda à pi nya ke, ka u u yi jwo u sìnɛɛbil'á «Wuu aha wuu cɔ̀nn̄i b̀ò maa li ñwɔ̀hɔ̀, ñaha lire sí ñwɔ̀ wuu na ye? ²⁷ Yii a wá, wuu u u p̀éɛ m̄pii cwɔ̀hɔ̀mpil'á. Wuu àha u b̀ò m̄ɛ. N̄ka wuu li c̀é a jwo wuu cɔ̀nn̄i wi, wuu wà wi.» Ka pi sanm̄pii si ñɛɛ u jwumpe na.

²⁸ N̄ye pire Sumayila t̀ùluge cwɔ̀hɔ̀mpil'á† n̄ò wani ke, ka pi i Yusufu yige wyige e, mà p̀éɛ pi á wyéɛfyin̄ñi darashii benjaaga na. Ka pi i ñkàre ná u e Misira k̄ini i.

²⁹ N̄ye lire k̀àntugo, Uruben à n̄úr'a pa wyige ñwɔ̀ge na, na uru sí Yusufu yige. U à n̄ò wani ke, ka u u f̀ô Yusufu i wyige e. Ka u ǹàvun̄ñɔ̀ wun̄ji si u v̀àanntin̄ñke c̀ú na ñcwuun. ³⁰ Maa ñkàre u c̀ɛɛnbii cyage e, maa yi jwo pi á «Ei! Pyàñi sàha wá b̀èɛn̄ñke e mà de! Di mii sí nde kani pyi ye?»

³¹ Ka pi i Yusufu v̀àanntin̄mbwɔ̀he lwó, maa sikapeni là b̀ò, maa ku le kuru s̄ishange e. ³² Puru ñwɔ̀hɔ̀ na, maa kuru v̀àanntin̄ñke t̀ùlugo pi tun̄'á maa yi jwo u á «Wuu à ñke v̀àanntin̄ñke ta sige e, ku w̄íi, kampyi mu jyan̄i woge ki.» ³³ Ka *Yakuba si ku w̄íi mà ku ta u jyan̄i Yusufu woge ki. Maa jwo «Ei! mii jyan̄i v̀àanntin̄ñke ku ñye ñke! Sige yaage kà k'á u c̀ú maa u sulugo sulugo am̄ɛ.» ³⁴ Ka ǹàvun̄ñke si Yakuba pyi u u u v̀àanntin̄ñke cwuun, maa kẁùñi v̀àan̄ñyi le, marii m̄ɛɛ s̄úu u jyan̄i kẁùñi na, canm̄pyaa ñiñyahagii fun̄ñ'i. ³⁵ Ka u jyaabii ná u p̄woribii puni si mpa si u f̀ɔ̀nn̄ñɔ̀, ñka u la ñye a m̄pyi wà si uru f̀ɔ̀nn̄ñɔ̀ m̄ɛ. U m̄pyi na ñko «Mii sí n-kẁôro m̄ɛɛsuuni na fo sí n-kẁû si ñkàre kẁùu

† 37:28 Sumayila shiinbii m̄ɛge kà ku ñye Madiyan shiinbii mú.

kànha na, na jyanji fye e.» Maa ŋkwôro mɛɛsuuni na.

³⁶ Nye pire cwôhɔmpil'à nɔ Misira kɔni i ke, ka pi i Yusufu pɛre Potifara á. Uru u mpyi Misira kɔni saanji Farɔn sòrolashiibii jùŋufoonji.

38

Pyinkanni na lenkwucwoŋi Tamari à pyi maa pyà ta ke

¹ Nye jcyii karigii puni kàntugo na, *Zhuda à yîri u sɔŋɛbii taan mà sà ntɛɛn Adulamu kànhe shinji wà yyére; uru mɛge na mpyi Kyira. ² Mà u yaha wani kuru cyage e, ka u u jyii yige *Kana kɔni pùcwoŋi wà kurugo maa uru lɛŋɛ nàmbaga na, uru pùcwoŋi mɛge na mpyi Shuwa. ³ Ka u u laa lwó maa si pùnambile, ka Zhuda si li mɛge le Eri. ⁴ Ka u u núr'a yyére sahanji maa si pùnambile, maa lire mɛge le Ona.

⁵ Lire kàntugo, ka u u núr'a yyére, maa Ona tahare si pùnambile maa lire mɛge le Shela, lir'à Zhuda ta u à tɛɛn Kezibi kànhe e.

⁶ Nye Zhuda jyanji niŋcyiŋi Eri à pa nɔ cipɛere na ke, ka u u ceewe kan u á, uru ceenji mɛge mpyi Tamari. ⁷ Nka Eri mpyi shinpi Kafoonji Kile jyii na. Lire kurugo, u à u múnaani wwû u e, u jye a jà a shì ta mɛ.

⁸ Ka Zhuda si yi jwo Eri cɔɔŋi Ona á: «Ma yya-hafoonji cwonji lɛŋɛ zàbanngara na, bà mu si mpyi si pyi si u na, mu yyahawunji sɔ mpyi ná tұлuge e mɛ.

⁹ Nka Ona mpyi a cè na uru ká pyà ta u na, kuru tұлuge sɔ n-pyi uru wogo mɛ, lire e tère o tère u à wwò ná u e ke, ka u u li pyi, bà u si mpyi u àha pyà ta u na mɛ. ¹⁰ Nye bà u à pyi u jye a jɛɛ si pyi ta u na

mε, ka lire si mpɛn Kafoonji Kile e, ka u u u múnaani wwû u e, uru mú nyε a jà a shì ta mε.

¹¹ Ka Zhuda si yi jwo u napworonji Tamari á: «Ta sì ma tupyenge e, maa ntèen wani lenkwucwɔgɔre e nò baa, fo mii jyanji sanji Shela ká lyε a nɔ cipεεεε na. Zhuda à yire jwo, nahà na yε u mpyi na fyáge Shela kà nkɔ̀d nkɔ̀wû u yyahawuubii fiige mε, ka Tamari si nkàr'a sà ntèen u tunji pyenge.

¹² Nyε canmpyal'à tòro ke, ka Zhuda cwonji si nkɔ̀wû, uru na mpyi Shuwa pworo. U à u cwonji kwùŋi yamεeni sú a kwò, ka u funŋke si níŋe tɛni ndemu i ke, ka u ná u cevoonji Kyira, Adulamu shinji si nkàre Tima e u mpàabii shire takwònge e.

¹³ Mà pi yaha pi sàha nkɔ̀d a kuni lwó mε, ka wà si sà yire yyaha jwo Tamari á na u natunji wá na nkɔ̀raa nkèεge Tima e, u mpàabii shire takwònge e. ¹⁴ Tɛni i Tamari à yire lógo ke, ka u u u lenkwucwɔgɔre vâanŋyi wwûl'a yaha, maa vâanŋke kà tɛg'a u nùŋke tò, maa uye sanji puni tò mú, maa nkàr'a sà ntèen Enayimu kànhe tajyìŋwɔge na, Tima kànhe kuni mpyi a tòro kuru kànhe funŋke e. U à nɔ wani ke, maa uye pyi mu à jwo fworobacwo. Nyε Tamari à lire pyi, nahà na yε Shela á pa lyε a nɔ cipεεεε na, nka Zhuda nyε a u pyi u a uru lèŋe mε.

¹⁵⁻¹⁶ Nyε Zhuda ninkàriŋ'à sà nɔ wani, maa u nya ke, ka u u wá na sânŋi na fworobacwonji wà u nyε u wi, nahà na yε u mpyi a yyahe tò ná vâanŋ'i, u mpyi a cè na uru napworonji wi mε. Ka u u file u na, maa u pyi: «Ceewe, na pwòhɔ, mu kyaa na naha mii na» ka Tamari si u natunji pyi: «Mii aha nyε mu na, nahà mu sí n-kan mii á yε?» ¹⁷ Ka u natunji si jwo: «Mu aha nyε, mii sí sika kan mu á.» Ka u

napworonji si jwo: «Mu à mii nja mii à nɛɛ mu na, mu sí ma cyeyaage kà kan mii á, mà jwo sikanji u nɔ mii na ke.» ¹⁸ Ka Zhuda si jwo: «Na cyeyaage nkire mii sí n-kan mu á yɛ?» Ka ceenji si u nɔ shwɔ: «Mu mɛge tafyen'à séme yaage nkemu na ke, ná ku mɛɛre, ná kàbiini li nde mu cye e ke. Ka Zhuda si yire puni kan u napworon'á, maa sà wwɔ ná u e, ka u u laa lwó. ¹⁹ Lire kàntugo, ka napworonji si yíri kuru cyage e maa nkàre u tupyenge e. Vàanji yi mpyi u na ke, maa yire wwúl'a yaha, maa núr'a u lenkwucwɔgɔre v àanji lwó a le sahanji.

²⁰ Nye lire nɔ na, ka Zhuda si uru sikanji kan u cevoonji, Adulamu shin'á, u sà nkan ceen'á, u u uru cyeyaayi shwɔ, u à ma. Nka uru nje a sà ceenji cya a nja mɛ. ²¹ Maa kuru cyage shiinbii yíbe: «Fworobaacwonji u mpyi naha ke, taa u nje ke? U mpyi naha kuni nɔge na.» Ka pi i u pyi: «Fworobaacwo nje a tɛl'a pyi naha mà nja mɛ.» ²² Ka u u núr'a kàre Zhuda yyére, maa yi jwo u á: «Mii nje a jà a u cya a nja mɛ. Mpii mii à ta wani kuru cyage e ke, pir'à jwo na fworobacwo sàha ntɛl'a pyi wani mɛ.» ²³ Ka Zhuda si jwo: «Ceenji u kwôro ná y'e ke! Wuu àha silege cya njaha wuye nɔn'i mɛ, mii nɔ, mii kɔn'à sika tùugo u á. Mu aha mpyi mu nje a u nja mɛ, y'á kwɔ.»

²⁴ Nye yinyi taanre tatòroge e, ka pi i sà yi jwo Zhuda á, na u napworonji Tamari, na u à pyi fworobacwo, na u laa wu bá u nje. Ka Zhuda si jwo: «Yii u yige kànha kàntugo, yii i u bò, yii u súugo!» ²⁵ Tèni i pi à jwo na pi sí raa u cwôre ke, ka u u wà tun u natun'á, maa jwo: «Nànji ngemu u à laani tɛge mii na ke, uru mɛge tafyenji nje yaage

ηkemu na ke, ná ku mεεre ná u kàbiini yi ηye ηje, yi kàanmucya kampyi mu à yifoonyi cè.»²⁶ Ka Zhuda si ntéen li taan na uru wuyo yi, maa jwo na ηge ceen'á à tànga ta uru na. U à nde kani pyi uru na, ηaha na ye uru ηye a ηen'a u kan u jyanj, Shela á, zàbangara na mε.

ηye mà láha lire tēni na, Zhuda saha ηye a sínni ná u e mε.

²⁷ Ceenji tètēgin'á pa nō ke, ka li i nta ηamii laa li ηye u á. ²⁸ Tēni i laan'á pa yīri ke, ka pyàni wà si cyege yige, ka lashwoñi si ku cū, maa dizimεε nijyaa pwō ku na, maa jwo na ηge u ηye nijcyiñji. ²⁹ Ka pyàni si nūr'a cyege lèñe wani, ka shōnwunji si fworō, ka lashwoñi si jwo na u à kuni múgo, ka pi i uru mεge le Perεzi*. ³⁰ Lire kàntugo, ka u sanñi si si, ná dizimεeni nijyaani i cyege na, ka pi i uru mεge le Yeraki.

39

Potifara à Yusufu yaha u pyenge karigii puni nùñjō na

¹ ηye pire Sumayila tūluge cwōhōmpil'á kàre ná Yusufu i *Misira e, maa u pére Potifara á, Farōn sòrolashiibii nùñufeembwōh'á.

² Mà u yaha u nùñufoonyi Potifara pyenge e, ka Kafoonyi Kile si ηkwōro ná u e, maa u karigii puni ηwō u á. ³ Ka Potifara si mpa li ηya na Kafoonyi Kile na ηye ná Yusufu i, u àha cye le kyaa maha kyal'e ke, u maha lire ηwō u cye e. ⁴ Ka Yusufu kyaa si ntáan u nùñufoonyi'á fo u à u yaha u pyenge karigii nùñjō na, maa u cyeyaayi puni le u cye e. ⁵ Potifara

* **38:29** Perεzi mεge ηwōhe ku ηye kun'á múgo

à Yusufu yaha u pyenge karigii ná u cyeyaayi ñùŋò na ke, ka Kafoonji Kile si jwó le Potifara á, maa u pyenge ná u sige karigii puni jwò Yusufu cye kurugo. ⁶ Lire kurugo, ka Potifara si u karigii puni puni le Yusufu cye e. U sàha mpyi na bwùn u cyeyaage kà na sahan̄ki mε, fo u yalyîre kanni.

Yusufu ñùŋufoonji cwoŋ'à nyii yige u kurugo

*Nyε Yusufu na mpyi nàñjiiwe nisinaŋa, u lempe mpyi a jwò sèe sèl'e. ⁷ Canŋka, Yusufu ñùŋufoonji cwoŋ'à nyii yige Yusufu kurugo. Maa jwo «Sini ná mii i.» ⁸ Ka u u ñcyé maa jwo u á «Ōnhò dε! Mii ñùŋufoonji sàha nyε na cye leni kyal'e pyenge e mε. U à u cyeyaayi puni le mii cye e. ⁹ Mii ná uru mú à pyi ñiŋkin ŋke pyenge e. U nyε a mii sige kyaa na mε, fo muye ñiŋkin, ñaha na yε mu u nyε u cwoŋi. Di mii sí ñεε lire kapiini fiige pyi n-jwo Kile na yε?» ¹⁰ Canŋa maha canŋa, ceenji mpyi maha Yusufu yiri, ŋka Yusufu nyε a ñεn'a sínni ná u e mε.

¹¹ Nyε canŋka Yusufu à jyè bage e na báaraŋi pyi, lir'à pyenge shiinbii puni ta pi à fworó. ¹² Ka ceenji si Yusufu cû vāan̄tinn̄ke na, maa jwo na u sínni ná ur'e. Ka Yusufu si uye ñir'a shwò u na, maa u vāan̄tinn̄ke fwôr'a yaha u cye e, maa fê a fworó ntàani na.

¹³ Nyε ceenjà Yusufu ñya u à vāan̄tinn̄ke yaha u cye e, maa fworó ntàani na ke, ¹⁴ ka u u u pyenge shiinbii puni yyere, maa yi jwo pi á «Yii wíi, ná *Eburu nàŋi i mii poonjà pa ke, u à pa mpa wuu pyenge mεge kēεge. U à pa mii fye e si ñcwo mii na, ka mii i ñkwúulo fànha na. ¹⁵ U à mii ñya mii i ñkwúuli ke, ka u u u vāan̄tinn̄ke wwûl'a yaha mii cye e, maa fê a fworó ntàani na.»

16 Nye ka ceenji si ntèen ná Yusufu vâanntinŋke e na u poonji sigili. 17 U poonj'à pa ke, ka u u jwo «Wíi, Eburu bilinanj'i mu à pa ke, u la mpyi si mii njini láha mii na. 18 Ka mii i ŋkwúulo, ka u u u vâanntinŋke yaha mii cye e, maa fê a fworó ntàani na.»

19 Nye ceenj'à yire jwo Yusufu na ke, ka u poonji lùuni si yîri sèl'e. 20 Ka u u Yusufu cû a le kàsuni i ná saanji kàsujyibil'e. U à mɔ wani.

21 Nka lire ná li wuuni mu i, Kafoonji Kile à kwôro ná Yusufu i, maa jwɔ u na, ka Yusufu kyaa si ntáan kasubage nùŋufoonj'á. 22 Ka uru si Yusufu yaha kàsujyibii puni nùŋɔ na, maa u pyi u a pi kàanmucaa. Nye lire pyinŋkanni na, Yusufu mpyi na karigii puni yyaha cwɔnre kasubage e. 23 Kasubage kàanmucyafoonj'à pa cyeyi láha karigii puni na, maa cyi kan Yusufu u u mpyi, jaha na ye Kafoonji mpyi ná u e, marii u karigii puni jwɔge.

40

Yusufu à kàsujyibii pìi shuunni nɔɔyɔ jwɔhe jwo

1 Nye ncyii karigii kàntugo, *Misira saanji Farɔn* yabyaare kanfeebii nùŋufoonji ná bwúurufwoobii nùŋufoonj'à kyaa pyi, ndemu lemɛ p'à pi Farɔn nyii na ke.

2 Ka u lùuni si yîri pire nùŋufeebii mú shuunniŋi taan. 3 Maa jwo na pi pi cû a le kàsuni i. Kuru kasubage na mpyi sòrolashiibii nùŋufembwɔhe pyenge e, Yusufu mpyi kàsuni ŋgemu i ke. 4 Sòrolashiibii nùŋufembwɔh'à pi lèŋɛ ná Yusufu i, maa u pyi u

* 40:1 Farɔn: kuru mɛge na mpyi pèene mɛge ŋkemu ku mpyi na leni Misira kɪni saanbii puni na ke

a pi kàanmucaa. Yusufu u mpyi na pi karigii puni cwəənre. Pi à tère pyi wani kasubage e.

⁵ Canŋka, mà pi yaha kasubage e, yabyaare kanfeebii ñùŋufoonji ná bwúurufwəəbii ñùŋufoon'á ñəəyɔ ñəə numpilage ninuge e. Pi shin maha shin ná u wogo, wà ná wà wogo ñwəhə ñye niŋkin mə. ⁶ Ñye ñyeəəəge na, Yusufu à pa pi kàanmucya ke, ka u u pi yyahayi ñya y'à tanha. ⁷ Ka u u pi yíbe: «Naha na yii yyahay'á tanha niŋjaa ye?» ⁸ Ka pi i jwo: «Wuu à ñəəyɔ ñəə, sùpya sí nàha naha ŋemu u sí n-jà yi ñwəhe cè ñjwo wuu á mə.» Ka Yusufu si jwo «Yii ñye a cè na Kile u sí n-jà ñəəyi ñwəhe jwo mà? Yii yii ñəəyi jwo na á.»

⁹ Ka saanji yabyaare kanfeebii ñùŋufoonji si u u ñəəge jwo Yusufu á na «Mii ñəəge e, *εεεεε cige mii à ñya naye yyaha na, ¹⁰ ŋkényi taanre na mpyi ku na, ku mpyi a fyèn, maa se, yasεere s'à nə. ¹¹ Farəñ lùbyaceni mpyi mii cye e, ka mii i εεεεεni nimpinji lwá a yŋg'a le lùbyaceni i mà kan u á.»

¹² Ka Yusufu si jwo u á «Mu ñəəge ñwəhe ku ñye ŋke: cige ŋkényi taanrenji ñwəhe ku ñye canmpyaa taanre. ¹³ Canmpyaa taanrenji ká fŋnə, Farəñ sí mu yige kàsunji i si mu pēe si mu le ma báaranji niŋjyenji i. Mu sí raa yabyare kaan u á bà mu mpyi a fyànha na li pyi mə. ¹⁴ Ŋka mu aha fèremε ta tēni ndemu i ke, ma hà funŋə wwə na na mə, maa ñwə na na, maa na kyaa jwo Farəñ á, bà u si mpyi si mii yige kàsunji i mə. ¹⁵ Naha kurugo ye pi à mii cŋ fànhe e mà yiri *Eburu shiinbii k̀ni i mà k̀re naha. Pi à mii le kàsunji i mà li ta mii ñye a kapii pyi mə.»

¹⁶ Ñye bwúurufwoobii ñùŋufoon'á li ñya na Yusufu à u shèrəfoonji ñəəge ñwəhe jwo a táan u na ke, ka

uru mú si jwo «Mii ɲɔɔge e, sàhagii taanre na mpyi mii a tugo ɲ̀ɲke e, bwúuru na mpyi cyi e. ¹⁷ Sàhani li mpyi cyi puni ɲ̀ɲyɲi na ke, Farɔn ɲ̀yɲii bwúuruɲi shɲi puni na mpyi lire e. ɲ̀yɲe ka saɲcyɛɛnre tà si mpaa uru bwúuruɲi j̀ɔore sàhani i mii ɲ̀ɲɲ'i.»

¹⁸ Ka Yusufu si jwo «Mu ɲɔɔge ɲ̀wɔhe ku ɲ̀yɲe ɲ̀ke. Sàhagii taanreɲi mú na ɲ̀yɲe canmpyaa taanre. ¹⁹ Canmpyaagii taanre ká f̀ɲɲɔ, Farɔn sí mu yige kàsɲi i si mu d̀urugo cige k'e si mu bò. Saɲcyɛɛnre sí n-pa a mu j̀ɔore.»

²⁰ ɲ̀yɲe canmpyaagii taanreɲ'a f̀ɲɲɔ ke, ka canmpyitanrewuuni si mpa bê Farɔn canzege canmbilini na. Kuru canɲke katáanni mege na, u à ɲ̀j̀yɲi ɲ̀ɲyahawa shwɔhɔ k̀ini shinbwoobii puni mɛɛ na. Maa yabyare kanfeebii ɲ̀ɲɲufooɲi ná bwúurufwɔɔbii ɲ̀ɲɲufooɲi yige kàsɲi i, u k̀ini shi-inbwobii puni ɲ̀yɲii na. ²¹ Maa yabyare yaafeebii ɲ̀ɲɲufooɲi le u báaraɲi ɲ̀ɲj̀yɲeɲi i, ka uru si wá na yabyaare kaan u á. ²² ɲ̀ka u à bwúuruɲi yaafeebii ɲ̀ɲɲufooɲi p̀wɔ cige e, mà tàanna ná Yusufu j̀wumpe e.

²³ Lire ná li wuuni mú i, mà lwó yabyaare kanfeebii ɲ̀ɲɲufooɲ'a f̀woro kàsɲi i ke, u ɲ̀yɲe a s̀ɔɲɲ'a nɔ Yusufu na mɛ, u à funɲɔ wẁɔ u na punɔ punɔ.

41

Yusufu à saanɲi Farɔn ɲɔɔyi ɲ̀wɔhɔ jwo

¹ ɲ̀yɲe yye shuunni k̀antugo, ka Farɔn yabilɲi si ɲɔɔge kà ɲ̀ɔɔ. U à ɲ̀ɔɔ mà uye ɲ̀ya Nili baɲi ɲ̀wɔge na. ² Maa ɲ̀iye nimbwoyo baashuunni ɲ̀ya, yi lem'à ɲ̀wɔ s̀èl'e, y'à f̀woro lwɔhe e, mà paa lỳi baɲi ɲ̀wɔge na. ³ Maa ɲ̀iye ɲ̀ɲcwɔgɔrɔ baashuunni

nya, yi lem'à pi sèl'e, yire mú à fworò lwəhe e,
 nìiyi nìjncɛnɛnyi baashuunninji kàntugo, mà pa yyére
 yi taan baŋi jwəge na. ⁴ Ka nìinyi nìjcwəgəre
 baashuunninji si nìinyi nimbwoyi baashuunninji
 kyà. Puru jwəhə na, ka Farən si jè ɲəmpɛ na.
⁵ Nyɛ lire jwəhe na, ka u u núr'a ɲəge kabɛɛ
 ɲó. Maa sùmɔɔcahaya baashuunni nya y'à fworò
 sùmɔɔcige ninɔin na, yi puni pyàŋi mpyi a bùuɲə, u
 lemɛ mú s'à jwə. ⁶ Lire kàntugo, ka sùmɔɔcahayi
 yabɛɛ baashuunni si fworò kuru sùmɔɔcige ninuge
 na, yire sùmɔɔcahayi mpyi a cyére cyére, síwage
 kafɛɛge mpyi a yi waha. ⁷ Nyɛ sùmɔɔcahayi y'à
 waha waha ke, yir'à sùmɔɔcahayi nìjncɛnɛnyi lyi.
 Puru jwəhə na, ka Farən si jè mà li ta na ɲəgə
 ur'à ɲó. ⁸ Nyɛ kuru jyèsəge na, ka Farən funɲke
 si mpɛn, ka u u *Misira kìnì céefebii ná jɛféebii
 puni yyere, maa u ɲəyi yyahe jwo pi á, ɲka pi
 wà jyɛ a jà a ku kà yyaha cè a jwo u á mɛ. ⁹ Lire
 tɛni i ke, ka Farən yabyaare kanfeebii jùɲufooŋi
 si puru jwumpe lógo, maa jwo u á «ɲgurugoŋi
 u à mii ta ke, mii funɲ'à cwo uru na nìjja.»
¹⁰ Maa jwo «Cannka, mu, Farən lùuni mpyi a yiri
 ma kìnì shiinbwoobii pi taan. Mu mpyi a mii
 ná bwúurufwoobii jùɲufooŋi cù lire tɛni i, mà le
 sòrolashiibii jùɲufembwəhe kàsɔni i. ¹¹ Mà wuu
 yaha wani, wuu mú shuunnin'jà ɲəyɔ ɲó numpi-
 lage ninuge e, yi ɲəyi jyɛ a pyi ninɔin mɛ, yi jwəhe
 mú jyɛ a pyi ninɔin mɛ. ¹² *Eburu nàŋjiŋi wà
 u mpyi ná wuu e kàsɔni i, sòrolashiibii jùɲufooŋi
 báarapyinji wà u mpyi a fyànha a pyi u wi. Ur'à wuu
 à wuu ɲəyi yyaha jwo, ka u u yi jwəhe cè a jwo u
 á. ¹³ Pyinɲkanni na u à yi jwəhe jwo wuu á ke, y'à

tòro li jwuŋkanni na. Mii à le na báaraŋi niŋjyeni i, ka bwúurufwoobii ñuŋufooŋi si mpwə cige e.»

¹⁴ Nye Farən à puru lógo ke, ka u u wà tun u sà Yusufu yyere. Ka pi i fyâl'a sà u yige kàsuni i, maa u ñuŋke ná u mahajwoŋi kûlu, maa vàaŋyi yabere le u na, maa ñkàre ná u e Farən yyere.

¹⁵ Yusufu à nə wani ke, ka Farən si jwo u á «Mii à ñəəgo ñóó, sùpya sí nyε a jà a ku ñwəhe cè a jwo mii á mε. Mii s'à lógo na ñəəgo ká jwo mu á, mu maha jà a ku ñwəhe jwo.»

¹⁶ Ka Yusufu si jwo saanŋ'á «Sèenji na, Kile yabilinji u sí mu funŋke ñiŋe si mu ñəəge ñwəhe jwo mu á.»

¹⁷ Ka Farən si u pyi «Mii ñəəge e, mii à naye nya Nili baŋi ñwəge na.

¹⁸ Maa ñiye nimbwəyo baashuunni nya, yi lem'à ñwə sèl'e, y'à fworó lwəhe e mà pa a lyí baŋi ñwəge na.

¹⁹ Lire ñwəhe na maa ñiye niŋcwəgəɔ baashuunni nya, yi lem'à pi sèl'e, y'à fworó lwəhe e. Misira kɪni puni i, mii nyε a yi ñiyyi lempe piŋkanni fiige nya mε.

²⁰ Nye ka ñiyyi niŋcwəgəyi si mpa nimbwoyi kyà.

²¹ Nka lire ná li wuuni mú i, l'à pyi mu à jwo yaaga nyε yi funŋyi i mε. Ka yi i ñkwóro bà yi mpyi mε. Lire kàntugo, mii à ñè.

²² Nye mii à núr'a ñəəge kabere ñóó. Kur'e, mii à sùmaŋcahaya baashuunni nya y'à fworó sùmacige niŋkin na, yi puni pyàŋ'à bùuŋə, u lemε mú s'à ñwə.

²³ Sùmaŋcayai yabere baashuunn'à fworó yire kàntugo, yi mpyi a cyére cyére, maa waha síwage kafεεge cye kurugo.

²⁴ Nye sùmaŋcayai y'à cyére ke, ka yire si niŋcɛŋyi jò. Nye nje ñəəyi mii à jwo na céefeebil'á, ñka pi wà nyε a jà a yi ñwəhe cè a jwo mε.»

²⁵ Ka Yusufu si yi jwo Farən á «Ñəəyi shuunniŋi mu à ñóó ke, yi nyε niŋkin, nde Kile sí n-

pa n-pyi ke, lire u à cyêe mu na. ²⁶ Niiyi niŋcɛŋnyi baashuunniŋi nyee yye baashuunni, sùmaŋcahayi niŋcɛŋnyi baashuunniŋi mú nyee yye baashuunni. Yire puni na nyee ŋɔɔgɔ niŋkin. ²⁷ Niiyi niŋcwɔgɔyi baashuunniŋi (y'à fwo ro nje sanŋyi kàntugo ke), yire nyee yye baashuunni katege. Sùmaŋcahayi baashuunniŋi y'à cyéε, kafεεge s'à yi waha ke, yire mú na nyee yye baashuunni katege. ²⁸ Bà mii à yi jwo mu Farɔn á numε mε, nde Kile sí n-pa n-pyi ke, lire u à cyêe mu na. ²⁹ Nyee yyeegii baashuunniŋi cyi na ma ke, sùmaŋi sí ŋwɔ Misira kɔni i sèe sèl'e. ³⁰ Ŋka yyeegii cyiberii baashuunni sí n-pa kàntugo, cyire nyee katege, li sí n-pyi fo sùpyire funŋɔ sí n-wwɔ yyeegii baashuunniŋi sùmataani na. Katege sí kɔni puni kèεge. ³¹ Katege piŋkanni sí n-si sùpyire funŋɔ pyi ku wwɔ yyeegii nintòrogii sùmatani na. ³² Kampyi mu à nje ŋɔɔyi ŋóŋkanagii shuunni ŋó, lir'à li cyêe sèeŋi na, Kile kayaana li, li si mɔ si mpyi mε. ³³ Nyee numε, mu à yaa mu u wà cya, ŋgemu nyee yákilifoo maa mpyi kacèŋε ke, ma yaha Misira kɔni puni ŋuŋɔ na. ³⁴ Maa sùpyire tà tiŋε kɔni ŋuŋɔ na ná u e, bà li si mpyi sùmaŋi ŋgemu ká nta ke, uru u taa tatayi kaŋkuro, si taage niŋkin yaha ŋkère na, Misira kɔni puni yyeegii niŋcɛŋŋkii baashuunniŋi funŋke e mε. ³⁵ Sùmaŋi ká ŋwɔ yyeegii ŋcyiimu i ke, pi i wà bégel'a yaha mu, Farɔn mεge na, kanyi puni na, pi raa u kàanmucaa. ³⁶ Yyeegii baashuunniŋi katege ká nɔ Misira kɔni na tɛni ndemu i ke, sùmaŋi u à bégel'a yaha ke, uru u sí n-tèεge raa sùpyire ŋwɔ caa. Lire ká mpyi, katege saha si kɔni kèεge mε.»

Yusufu à pyi Misira kɔni kacwɔnrɔŋi niŋcyiŋi

³⁷ Nyɛ nje Yusufu à jwo ke, yir'à táan Farɔn ná u kɪni yyaha yyére shiinbil'á. ³⁸ Ka Farɔn si jwo pi á «Sùpyanɪ ŋgi u sí n-jà n-ta, Kile à yákili niŋcɛnɛ le ŋgemu i ŋge nàŋi fiige yɛ?» ³⁹ Maa jwo Yusufu á «Bà Kile à ŋcyii karigii cyêe mu na mɛ, sùpya saha sì nta ŋgemu u nyɛ yákilifoo, maa mpyi kacɛnɛ mà mu kwò mɛ.» ⁴⁰ Maa núr'a jwo: «Mii sí mu tìŋɛ na pyenge ná na kɪni shiinbii jùŋɔ na. Mu aha ndemu jwo ke, lire pi sí n-pyi. Mii kanni u sí n-pyi mu jùŋɔ na *saanre tatèenge kurugo. ⁴¹ Mii à *Misira kɪni puni jùŋufente le mu cye e niŋjaa.» ⁴² U à puru jwo a kwò ke, maa u yabiliŋi fànhe kampefegenɪ wwû mà le Yusufu kampeeni na, maa vâanɲcɛnɲyi le u na, maa sɛen ŋkèŋcuro le u na. ⁴³ Maa Yusufu dùrugo shɔngɔ wòtoro ŋuŋ'i mà taha u yabiliŋi wuŋi fye e. Sùpyire tà na mpyi pi yyaha yyére na ŋkwúuli, marii yu «Yabwòhe, yabwòhe na ma!» Nyɛ lire pyiŋkanni na, Farɔn à Misira kɪni jùŋufente puni kan Yusufu á. ⁴⁴ Maa jwo Yusufu á sahanɲi «Mii u nyɛ saanɲi Farɔn. Nka sùpya saha nyɛ a yaa u kyaa pyi Misira kɪni puni funɲke e na mu bà u à kuni kan urufol'á mà yɛ.» ⁴⁵ Maa Yusufu mɛge le Zafinati Panɛkya. Maa ceewe kan u á, ceenɲi mɛge na mpyi Asanati. Ceenɲi tunɲi mɛge mpyi Potifira, uru u mpyi Ōni kànhe sáragawwuŋi. Ka Yusufu si ntèen lire pyiŋkanni na Misira kɪni puni jùŋɔ na. ⁴⁶ U à báaranɲi sii Misira saanɲi Farɔn á, mà u shɪŋi ta yyee beŋjaaga ná kɛ. Puru jwòhɔ na, u à yîri Farɔn taan, mà sà Misira kɪni puni jaara. ⁴⁷ Nyɛ yyee baashuunni funɲ'i, sùmanɲ'à jwò sèl'e. ⁴⁸ Ka Yusufu si cyire yyegii baashuunniŋi sùmanɲi wà bégele mà yaha Misira kɪni cyeyi puni i. U à kànha

maha kànha wu bégele kuru kànhe e uye kanna na. ⁴⁹ Sùmaŋi u à bínni ke, uru mpyi a ɲaha mu à jwo suumpe lwøhe ɲwøge nticyɛnni fiige. Pi mpyi a li ɲwø cû na u peseli, ŋka pi à pa li ɲwø yyéɛŋɛ, ɲaha na ye u pèɛge mpyi na sî n-jà n-cè mɛ.

⁵⁰ Nyɛ mà jwo katege tɛni li nɔ ke, Yusufu mpyi a pùnampyire shuunni si u cwɔŋi Asanati na, Ōni kànhe sáragawwuŋi Potifira pworɔŋi u mpyi u wi. ⁵¹ Ka Yusufu si u jyaŋi niɲcyiini mɛge le Manase, ɲaha na ye Kile à uru funŋɔ wwɔ u yyefuge karigii puni na, ɲcyii cyi à u ta mà u yaha u tupyɛnge e ke* ⁵² Maa u jyaŋi shɔnwuŋi mɛge le Efirayimu, ɲaha na ye ur'à kyaala kîni ndemu i ke, Kile à pyîbii kan ur'à lire kîni i†. ⁵³ Nyɛ yyeegii baashuunniŋi sùmaŋi u mpyi a ɲwø Misira kîni i ke, cyir'à pa ŋkwò. ⁵⁴ Lire kântugo, bà Yusufu mpyi a yi jwo mɛ, ka yyeegii baashuunniŋi katege si sîi. Katege mpyi kîrigii sannkii puni i, ŋka yalyîre na mpyi Misira kîni cyeyi puni i. ⁵⁵ Nyɛ katege mú a pa nɔ Misira kîni puni na tɛni ndemu i ke, sùpyir'à paa ŋkwúuli Farɔn taan na u yalyîre kan pir'á. Ka u u pi pyi «Yii a sî Yusufu yyére, u àha ɲjemu jwo yii á ke, yii i lire pyi.» ⁵⁶ Kuru kateg'à cwo Misira kîni puni na. Ka Yusufu si sùmaŋi tayahayi ɲwø múgo, marii u péréli Misira shiinbil'á, ɲaha na ye katege mpyi a pêe sèl'e kîni i.

⁵⁷ Mà bâra lire na, katege mpyi a jyè diɲyeŋi puni i. Ka sùpyire si wá na yîri kîrigii puni i, na ma na sùmaŋi shuu Yusufu á, Misira kîni i.

* **41:51** Manase mɛge ɲwøhe ku ɲye: «U à mii funŋke pyi k'à wwɔ.»

† **41:52** Efirayimu mɛge ɲwøhe ku ɲye: «U à pùnampyire kan»

42

Yusufu yyahawuubil'à ninjkure sín u á Misira k̀ini
i

¹ Ka *Yakuba si mpa lógo na s̀umaŋi na ntaa *Misira e. Ka u u yi jwo u jyaabil'á «Naha kurugo yii à t̀een naha na yiye wíi ye? ² Mii à lógo na s̀umaŋi na ntaa Misira e. Yii a sì, yii sà wà shwə wani wuu á, bà wuu si mpyi si shwə katege na mε.» ³ Ka Yusufu yyahawuubii keŋi si yîr'a kàr'a sà s̀umaŋi wà shwə Misira e. ⁴ Nka Yakuba nyε a Yusufu cəonŋi Benzhama yaha u à kàre ná pi e mε, u mpyi na fyáge na kapii kà ŋkwə u ta wani mε. ⁵ Nyε Yakuba jyaabii kanni bà pi mpyi na s̀umaŋi shuu mε, naha na ye katege mpyi a jyè *Kana k̀ini puni i.

⁶ Lir'à ta Yusufu u nyε Misira k̀ini puni juŋə na, uru u mpyi na s̀umaŋi péreli s̀upyr'á. Yusufu yyahawuubil'à pa nə wani ke, ka pi i ninjkure sín, maa yyahayi s̀ogo u taan. ⁷ Yusufu à u yyahawuubii nya t̀eni ndemu i ke, maa ntíl'a pi cè, ŋka u à uye yaha mu à jwo u nyε a pi cè mε. Maa yu ná pi e, mu à jwo u l̀un'á yîri pi taan. Maa jwo «Taa yii à yîri ke?» Ka pi i u pyi «Wuu à yîri Kana k̀ini i mpa s̀uma shwə naha.»

⁸ Yusufu méε mpyi a u yyahawuubii cè ke, ŋka pire mpyi a u cè mε. ⁹ Nəoyi Yusufu mpyi a ŋóó u yyahawuubii kyaa na ke, ka u funŋke si ŋcwo yire na. Maa jwo pi á «Yii à pa mpa k̀ini ŋwəhə ŋgí, cyeyi yii sí n-jà n-t̀un l'e ke, si yire cè.» ¹⁰ Ka u yyahawuubii si jwo «Wuu ǹuŋufoonji, lire bà mε! Mu bilibil'à pa mpa s̀uma shwə kannu. ¹¹ Wuu puni nyε tu ninjkin pyi. S̀enji wuu na yu. Wuu

nyε a pa mpa k̀ini ηwəhə ηg̀i mε.» ¹² Ka Yusufu si núr'a jwo «Sèe bà mε! Yii à pa k̀ini tawíge e, cyeyi yii sí n-jà n-t̀ùn ke, si yire cè.» ¹³ Ka pi i jwo «Wuu na nyε mu bilii. Wuu na mpyi s̀hεε ke ná shuunni, wuu puni na nyε tu niŋkin pỳi, wuu à tèen Kana k̀ini i. Wuu puni k̀antugo wuŋi nyε ná wuu tuŋi i pyεngε, wà niŋkin à p̀inni.» ¹⁴ Ka Yusufu si jwo «Nje mii à jwo ke, yire ỳi nyε s̀eŋi. Yii à pa mpa wuu k̀ini ηwəhə ηg̀i kanna. ¹⁵ Mii sí yii k̀aanmucya, ná yii puni nimbileni nyε a pa mε, mii à k̀aa Farən mεge na, yii s̀i n-ỳiri naha mε. ¹⁶ Yii wà niŋkin u ǹuru u a s̀i yii c̀əŋŋi fye e, u raa ma ná u e. Yii sanmpii sí n-kwōro naha k̀asunji i. Mii sí yii jwumpe k̀aanmucya si j̀cè kumpyi s̀eε yii à jwo. Yii aha mpyi yii nyε a lire pyi mε, lire t̀eni i ke, mii à k̀aa Farən mεge na, na yii à pa k̀ini ηwəh'a wí.» ¹⁷ Yusufu à yire jwo ke, maa pi le k̀asunji i canmpyaa taanre.

¹⁸ Canntanrawoge, ka u u jwo pi á «Numε, nde mii sí n-jwo yii á ke, yii aha lire pyi, lire t̀eni i ke, mii saha s̀i yaage pyi yii na mε, naha na yε mii na fyáge Kile na. ¹⁹ L'aha nta yii na s̀eŋi yu, lire t̀eni i ke, yii wà niŋkin u tèen naha k̀asunji i, yii sanmpii s'a s̀i ná s̀umaŋi i, yii sà ŋkan yii pyεngε shiinbii katege wuubil'á. ²⁰ Puru ηwəhə na, yii ninúrubbii yii raa ma ná yii c̀əŋŋi nimbileni i naha, lire ká mpyi, mii sí n-c̀è na yii à s̀eε jwo. Lire e, mii s̀i yii bò mε.» Ka u yyahawuubii si nt̀een lire taan.

²¹ Ka pi i wá na yu piy'á «S̀eŋi na, wuu à kapii pyi wuu c̀əŋŋi Yusufu na, u kyaaga wuŋ'à wuu njáare na wuu uru j̀ùjaare ta, ŋka wuu nyε a jεε mε. Lire kurugo, ŋke yyefuge pun'à wuu ta niŋjaa.»

²² Ka Urubən si jwumpe lwó maa jwo «Mii ná ỳi jwo

yii á na wuu àha kapii pyi nge pyàŋi na mà? Yii nyε a nyen'a mii jwumpe lógo mε. Ku ke numε, kuru kyaage fwooni Kile na ntùni wuu na amε.»

²³ Nyε pi nyε a mpyi a cè na Yusufu na pire jwumpe núru mε, naha na yε wà u mpyi na Yusufu jwumpe kèenŋi pi á. ²⁴ Yusufu à puru jwumpe lógo pi jwɔ na ke, ka u u yíri pi taan mà sà mεε sú. Maa núr'a pa jwo ná pi e. Lire kàntugo, maa Simiyɔn cù pi nyii na, mà le kàsuyi i.

²⁵ Maa u báarapyiibii pyi na pi pi bɔrigii jî sùmaŋi na, pi i pi puni sùmaŋi lwɔɔre le pi bɔrigil'e, pi i pi kuni njyŋi kan pi á. Ka báarapyiibii si li pyi amuni.

²⁶ Ka pi i pi bɔrigii dùrugo dùfaanyi nun'i na nkèεge.

²⁷ Pi à sà nɔ cyage k'e, lir'à numpilage ta k'à wwò, ka pi i shwɔn wani. Ka pi wà ninŋin si u boni jwɔ múgo si yalyîre kan u dùfaanŋk'á, maa u sùmaŋi lwɔɔre ta wani. ²⁸ Maa jwo pi sanmpil'á «Ei! pi naha mii sùmaŋi lwɔɔre núrun'a le mii boni i, u we.» Pi sanmpil'à lire nyá ke, ka li i mpen pi e. Ka pi i fyá fo na nyçéenni, maa jwo «Naha Kile à pyi wuu na amε ye?»

²⁹ Nyε pi à pa nɔ pi tunj Yakuba yyére, Kana kîni i ke, nde l'à pi ta ke, ka pi i lire puni jwo u á, maa jwo ³⁰ «Misira nùhufoonj nyε a jwo ná wuu e tìcenmε na mε. U à jwo na wuu à kàr'a sà pire kîni njwɔhɔ ngíi kanná. ³¹ Wuu à yi jwo na sèeshiin pi nyε wuu, na wuu nyε a pa mpa kîni njwɔhɔ ngíi mε. ³² Wuu à yi jwo u á na wuu na mpyi sìnεε kε ná shuunni wuu tunj na, wà ninŋin sàha nyε mε, wuu puni kàntugo wunj na nyε ná wuu tunj i, Kana kîni i.

³³ Nyε ka u u jwo «Kani li sí mii pyi mii u dá na yii na nyε sèeshiin ke, lire li nde. Yii yii sìnεenji wà

nin̄kin yaha naha, yii sanmpii sí sùman̄ji lwó a sà n̄kan yii pyenge shiinbii katege wuubil'á. ³⁴ Yii aha n̄kàre, yii núr'a pa ná yii puni kàntugo wun̄ji i naha mii yyére. Lire e, mii sí n-cè na yii nyε a pa mpa k̄ini ηwəhə ηgíi mε, na yii na nyε sèeshiin. Lire ká mpyi, mii sí yii s̄iηεη̄ji yaha. Lire kàntugo, yii sí n-jà raa s̄i k̄ini cyeyi puni i s'a p̄εεmpe ná zhwōn̄ji pyi yiy'á.»

³⁵ Nyε t̄eni i pi à pa sùman̄ji wwú pi b̄origil'e ke, ka pi puni si pi wyé̄η̄ji ta wani. Pi à u nȳa ke, ka pi ná pi tun̄ji si fyá s̄è s̄èl'e. ³⁶ Ka pi tun̄ji Yakuba si jwo «Ei! yii sí mii pyi mii u p̄ō̄n ná pȳibil'e d̄ε! Yusufu s̄aha nyε mε, Simiyō̄n mú s̄aha nyε mε, ka yii la si núr'a pyi si Benzham̄a shwə mii na la? Naha na yii à tire tugure puni t̄è̄ε mii nȳn̄' i yε?» ³⁷ Ka Urub̄en si jwo tufōn̄'á «Mii aha mpyi mii nyε a núr'a pa ná Benzham̄a e mu yyére mε, maa na jyaabii mú shuunni b̄ò! Benzham̄a yaha na cye e, l'aha fwōro cyaga maha cyag'e, mii sí nuru n-pa ná u e mu yyére.» ³⁸ Ka Yakuba si jwo «Ō̄nhə, mii jyan̄ji s̄i n-s̄i n-kàre ná yii e Misira e mε, jaha na yε u ná ηge u nyε jirini na ke, ur'à kwû, maa uye nin̄kin yaha. Kyaa ká bú u k̄ushewun̄ji ta, yii sí mii nin̄jyen̄kwon̄ji n̄avun̄η̄o wun̄ji yaha mii u kàre kwùu k̄anha na.»

43

Yusufu yyahawuubil' à nuru na ηk̄ε̄ge Misira e ná Benzham̄a e.

¹ Nyε katege mpyi na n̄are *Kana k̄ini i.
² *Yakuba jyaabii mpyi a pa ná sùman̄ji ηgemu i, mà ȳiri *Misira e ke, uru mpyi a kwò, ka Yakuba si yi jwo pi á «Yii nuru, yii a s̄i Misira e, yii sà sùman̄ji wà cya.» ³ Ka u jyan̄ji *Zhuda si u pyi «Misira n̄an̄' à

yi jwo a waha, na wuu aha mpyi wuu nyε a núr'a shà ná wuu cɔɔŋŋi i mε, na uru sì wuu cumɔ lemε jwɔ mε. ⁴ Lire e, kampyi mu sí jεε wuu cɔɔŋŋi yaha u kàre ná wuu e, wuu sí sà sùmaŋi shwɔ mpa mu á. ⁵ Nka mu aha mpyi mu sì jεε u yaha u kàre ná wuu e mε, wuu sì mε, naha na ye nàŋ'à jwo na wuu cɔɔŋŋi ká mpyi u nyε ná wuu e mε, na uru si wuu cumɔ lemε pi.»

⁶ Ka tufooni Yakuba si jwo «Yii à kapii pyi mii na dε! Naha na yii à yi jwo ŋge nàŋ'á na cɔɔnfoonji wabere na nyε yii á ye?» ⁷ Ka u pyiibii si u pyi «Nàŋi u à wuu yyahayi fwɔhɔrɔ ná yibiŋi i, wuu ná wuu pyεngε shiinbii kyaa na, u à jwo «Yii tunji na nyε shì na la? Sìjεεŋi wabere na nyε yii á la?» Ka wuu mú si u jwɔ shwɔ: «ɔɔn.» Di wuu mpyi na sí n-jà n-cé, na u sí n-jwo, wuu a ma ná wuu cɔɔŋŋi i ye?»

⁸ Ka Zhuda si jwo «Baba, pyàŋi yaha na cye e, u raa sì ná wuu e, wuu yaha wuu yîri, wuu a sì, wuu sà yalyîre cya bà katege si mpyi k'àha wuu puni bò naha mε. ⁹ Mii sí n-yyére ná pyàŋi jùŋɔ karigil'e. Kyaa ká u ta, maa na yîbe. Mii aha mpyi mii nyε a núr'a pa ná u e mu yyére mε, lire tɛni i, mii jɔcêεge wuu u sí n-pyi tɛrigii puni i mu yyahe taan. ¹⁰ Kàmpyi wuu mpyi a cwùunnɔ mε, numε mpyi a wuu ta wuu à tooyi shuunni pyi mà kwɔ.»

¹¹ Ka pi tunji Yakuba si jwo «Nyε ná yii ŋkàriŋi sí naha pyi fàŋha, lire tɛni i, nde yii sí n-pyi. Yii wuu kîni yacenyi yà le yii bɔrigil'e, yii a sì yii sà ŋkan Misira nàŋ'á: wyεere tà ná nùguntanga yaayi yà ná sεere tà, ná cire yasεere tà mu à jwo pisitasi ná amandi woore tà. ¹² Yii yii wyéεŋi figii shuunni lwó, lire e wyéεŋi pi à le yii bɔrigil'e ke, yii núru ná

u e, pi sí n-jà n-ta pi à wurugo.

¹³ Nyε yii cɔɔŋŋi lwó, yii i núru yii a sì Misira nàŋi yyére. ¹⁴ Kile Siŋi Punifoo u yii jùŋaare le nàŋi i, bà u si mpyi si yii sìŋεεŋi sanŋi ná Benzhama yaha pi a ma mε. Nka kampyi mii à yaa mii u pɔɔn ná pyilibil'e, lire tɛni i sí n-pɔɔn pi e.»

¹⁵ Nyε Yusufu yyahafeebil'à uru bùŋyεŋi lwó, wyéŋŋi i pi mpyi a yaa pi à ŋkèεge ke, maa uru fiigii shuunni lwó. Ka pi ná Benzhama si yíri mà kàre Yusufu yyére Misira e. ¹⁶ Tɛni i Yusufu à Benzhama nya ná pi e ke, ka u u jwo u báarapyiibii jùŋufoon'á «Mpii shiinbii lɛŋε pyεŋge e, maa yatɔge kà bò a shwɔhɔ, pi sí canŋalyige lyí ná mii yabiliŋi i niŋjaa.»

¹⁷ Ka nàŋi si lire pyi. Maa ŋkàre ná pi e Yusufu pyεŋge e. ¹⁸ Yusufu yyahafeebil'à pi nya pi à kàre ná pire e Yusufu pyεŋge e ke, ka pi i fyá, maa jwo «Wyéŋŋi u à kwôro toŋcyiige e wuu bɔrigil'e ke, mu sí n-ta lire kurugo, pi à pa ná wuu e naha ŋke cyage e. sí wwɔ wuu na jɔcú mpyi pi bilii, si wuu dùfaanyi ta mú.»

¹⁹ Tire fyagare funŋke e, pi à file Yusufu báarapyiibii jùŋufoonŋi na, pyεŋge jwɔge na, maa jwo ná u e. ²⁰ Pi a jwo: «Yàkɛŋi yaha, wuu jùŋufoonŋi, wuu à tɛl'a pa sùma shwɔ naha. ²¹⁻²² Wuu sùmaŋi shwɔŋcyiini na, wuu à núr'a nɔ wuu tashwɔŋge e ke, wuu à bɔrigii múgo mà sùmaŋi lwɔɔre ta wani, uye jwɔ na. Wuu jye a wyéŋŋi lefoonŋi cè wuu bɔrigil'e mε. Numε wuu à núru ná uru wyéŋŋi i wuye cye e mpa ŋkan. Wuu à pa ná wyéŋŋi waber'e mpa sùmaŋi wà shwɔ.» ²³ Ka báarapyiibii jùŋufoonŋi si jwo pi á «Tapege jye mε, yii àha lire tɛge yiye funŋɔ pɛn mε. Yii Kilenŋi, yii

tunji u Kilenji, uru u à uru wy'érenji yaha yii bərigil'e. Ná lire bà mε, sùmanji lwəore yii à kan ke, ur'à nə mii na.» Nəŋ'à puru jwo a kwò ke, maa mpa ná Simiyən e mà pa ŋkan pi á.

²⁴ Maa pi lèŋε Yusufu bage e, maa lwəhə kan pi à pi tooyi jyé, maa yalyíre kan pi dùfaanŋy'á. ²⁵ Pi à pa ná bùnyenji yaayi ŋjemu i Yusufu mεε na ke, ka pi i yire bégel'a yaha, na u sigili canvwuge na. Yi mpyi a jwo pi á na pi ná Yusufu sí n-pa lyí siŋcyan u pyenge e.

²⁶ Yusufu à pa tēni ndemu i ke, ka pi i yire yaayi kan u á, maa niŋkure sín u taan, maa fwù kan u á sèl'e. ²⁷ Ka Yusufu si pi yíbe «Yii à cùuŋə la? Yii tunji kyaa yii à jwo na u à lyε ke, u à cùuŋə la? U saha na ŋyε ŋyii na la?» ²⁸ Ka pi i u pyi «Mu bilinanji u ŋyε wuu tunji ke, u ŋyε ŋyii na, u à cùuŋə.» Ka pi i núr'a niŋkure sín Yusufu taan, maa u shéere.

²⁹ Tēni i Yusufu à u jiriŋwəɔŋεenji Benzhama ŋya ke, maa jwo «Yii cəəŋŋi kyaa yii à jwo ke, uru u ŋyε ŋge la?» Ka pi i jwo «Uru wi.» Ka Yusufu si jwo Benzhama á «Mii jyanji, Kile u jwó le ma á.» ³⁰ Ka Benzhama ŋyanji funntange si Yusufu ta fo mà mεεsuu tírige u funŋ'i. Ka u u fyâl'a jyé u baashənge e, maa mεε sú.

³¹ Puru ŋwəhə na, u à u yyahe jyé, maa fworu u baashənge e. Mεεsuuni lage saha mpyi u na, ŋka u à jà a cū uye na. Maa jwo u báarapyiibil'á na pi a ma ná yalyíre e. ³² Ka pi i Yusufu ŋjyìŋi wwú uye kanni na, maa u siŋεebii wuŋi wwú uye kanni na. Misira shiinbii pi mpyi ná pi e ke, maa pire wuŋi wwú uye kanni na, ŋaha na yε Misira shiinbii mpyi na ŋεεg'a lyí ná *Eburu shiinbil'e mε. Mà tàanna ná pi Kile

kuni i, lire nyε a tí mε. ³³ Ka pi i Yusufu s̄n̄εεbii t̄n̄ε u yyaha na, lyεga lyεga, mà lwó n̄n̄jyεn̄i na mà k̄are n̄imbileni na. Ka pi k̄àk̄yanhala wuubii si wá na piye wíi. ³⁴ Yalyíre ti mpyi Yusufu taan ke, ka u u tire tà kan pi á. Maa pi sanmpii n̄àzhann̄i fiigii kan̄kuro kan Benzhama á. Ka pi i lyí maa bya, maa mùguro ná Yusufu i.

44

Yusufu à u yyahawuubii k̄ànmucya a wí sahan̄ki.

¹ Nyε puru n̄wəhə na, Yusufu à yi jwo u báarapyiibii n̄̀n̄ufoon̄'á «Mpii shiinbii b̄origii n̄́i n̄́i s̄umañi na, pi f̄anhe sí n-jà n̄gemu na ke, uru kan pi á. Maa pi puni wyéren̄i taha taha s̄umañi na pi b̄origil'e. ² Maa nta a mii wyèrefyiin̄i f̄un̄ncwokwuuni le pi puni n̄imbileni boni i, u wyéren̄i n̄un̄'i.» Nyε bà Yusufu à yi jwo mε, ka báarapyiibii n̄̀n̄ufoon̄i si li pyi amuni.

³ Nyèg'à múgo ke, ka pi i kuni kan *Yakuba jyaabil'á. Ka pi i pi tugure taha pi dùfaanyi n̄un̄'i mà k̄are. ⁴ Pi à fwooro k̄anhe e ke, mà pi ta pi s̄aha n̄kwò a laaga wwû mε, ka Yusufu si u báarapyiibii n̄̀n̄ufoon̄i yyere, maa yi jwo u á na u yîr'a taha pi fye e wahawaha, na u aha n̄ə pi na, u u yi jwo pi á «Naha na yii à kacenni fwooni tò ná kapiini i ye? ⁵ Ta yii nyε a mii n̄̀n̄ufoon̄i f̄un̄ncwokwuuni lwó mε, ná nde e u maha c̄εere pyi ke? Yii à kapii n̄imbwoo pyi amε de!»

⁶ Nyε báarapyiibii n̄̀n̄ufoon̄'á pi k̄àr'a ta ke, maa yi jwo pi á amuni. ⁷ Ka pi i u pyi «Wuu n̄̀n̄ufoon̄i, naha na mu na puru jwumpe shin̄i yu ye? Kile u wuu shwə lire kani shin̄i na. ⁸ Wyéren̄i wuu à n̄ya

wuu b̄origil'e ke, wuu nyε a ȳiri ná u e *Kana k̄ini i mà pa ŋkan mu á mà? Di wuu sí n-pyi si wyèεfyin, lire nyε mε seen yu mu ñũũfooŋi bage e ye? ⁹ Nyε nde fũŋɔcwokwuuni ká nyε wuu shin maha shin ñũŋ'i ke, yii urufoo b̄ò, wuu sanmpii sí n-pyi yii bilii.» ¹⁰ Ka báarapyiibii ñũũfooŋi si jwo «Nyε ñje yii à jwo ke, mii à ñεε, ŋka fũŋɔcwokwuuni ká nta shinŋi ŋgemu ñũŋ'i ke, urufoo u sí n-pyi mii biliwe, yaaga si n-pyi yii sanmpii na mε.»

¹¹ Ka pi puni si ntíl'a pi b̄origii t̄rige, maa cyi múgo. ¹² Ka báarapyiibii ñũũfooŋi si wá na b̄origii funŋyi wíi. Maa ku s̄ii pi puni ñĩjyeni na, mà pa ŋkw̄ò nimbileni na. Ka fũŋɔcwokwuuni si sà nta Benzhama boni i. ¹³ L'à pyi amuni ke, ka li i tat̄enge f̄ò pi na fo pi na pi v̄aanntĩnyi cwuun. Maa n̄úr'a pi tugure taha dùfaanyi na, maa n̄uru k̄anhe e.

Zhuda à Yusufu ñáare Benzhama kyaa na

¹⁴ Ka *Zhuda ná u s̄iñεebii si ŋk̄are Yusufu pyenge e, mà sà u ta wani sahan̄ki, maa ñĩkure s̄in u taan maa u shéere. ¹⁵ Ka u u jwo pi á «Naha kafiile yii à pyi amε ye? Yii nyε a cè na mii shin̄i maha kan̄w̄əh̄oni ñaa mà?» ¹⁶ Ka Zhuda si jwo «Wuu ñũũfooŋi, ñaha wuu sí n-jwo bε? Jwum̄ə s̄aha nyε wuu á mε, di wuu sí wuye shw̄ə n-jwo nde kani na ye? Kile à wuu ñw̄əh̄ə múgo wuu kapyiĩŋkil'e. Numε, wuu mp̄ii wuu à pyi wuu ñũũfooŋi bilii, wuu ná ŋge u boni i fũŋɔcwokwuun'à ñya ke.» ¹⁷ Ka Yusufu si jwo: «Kile u na shw̄ə nde kani shin̄i mpyiŋi na. Mii fũŋɔcwokwuun'à ñya ŋgemu u bor'e ke, uru kanni, u sí n-pyi mii biliwe. Yii sanmpii pi ke, yaaga nyε mii ná yii shw̄əh̄əl'e mε. Yii a s̄i yii tun̄i yyéere.»

18 Ka Zhuda si file Yusufu na, maa yi jwo u á: «Mii jùŋufooŋi, maye sanŋa yaha, maa ma bilinaŋi yaha u jwo ná mu i. Ma hà lùuni yîrige na taan mε. Sèeŋi na, mu ná saanŋi Farøn tayîrige nyε ninŋin fànhe e. 19 Mii jùŋufooŋi, wuu paŋcyiini naha, mu u ná wuu yîbe na wuu tuŋi saha na nyε wani la? Na cɔnfooŋi wabεε na nyε wuu á la? 20 Ka wuu u mu pyi na wuu tuŋi na nyε wani, u à lyε, na wuu cɔnŋi wà na nyε wani mú, wuu tuŋ'a uru si, mà u ta u à lyε sèl'e mà kwò. Yyahafoo ná mpyi uru ŋge cɔnŋ'a mú, ŋka ur'à kwû, pi shuunniŋi mpyi jirinwɔɔŋεε. Nyε cɔnfooŋi kanni u nyε wani numε, u kyal'à táan wuu tuŋ'a sèl'e. 21 Mu à jwo na wuu a ma ná u e mu yyére, bà mu si mpyi si u nya mε. 22 Ka wuu u mu pyi na pyàŋi sɔ n-jà n-yîri u tuŋi taan mε. Lire ká mpyi, tufooŋi sí n-kwû. 23 Ka mu u jwo wuu á na, wuu cɔnŋi ká mpyi u nyε a pa mε, na mu saha si wuu cumu lemε jwɔ mε.

24 Tèni i wuu à núr'a kàre wuu tuŋi yyére ke, ka wuu u mu jwumpe ninjwumpe taha u á. 25 Canŋke wuu tuŋ'a jwo na wuu núr'a pa sùmaŋi wà shwɔ ke, 26 wuu à yi jwo u á, na wuu si n-jà n-pa ná wuu cɔnŋi nyε ná wuu e mε, jaha na ye *Misira nàŋ'a jwo na, wuu cɔnŋi ká mpyi u nyε ná wuu e mε, uru si wuu cumu lemε jwɔ mε. 27 Mu bilinaŋi, wuu tuŋ'a jwo «Yii à cè na mii cwonŋi Araseli à pùnampyire shuunni si mii á, 28 ninŋin à wil'a fô, mii na sônŋi sige yaage kà ku si nta k'à uru cû. 29 Yii aha mpa ŋge lwó mú, yaaga ká u ta wani, yii sí mii ninjyekwɔŋi yaha mii u kwû nàvunŋke e.»

30 Nyε numε wuu aha núr'a kàre mu bilinaŋi, wuu tuŋi yyére, mà li ta pyàŋi u nyε u karigii

puni ke, uru nyε ná wuu e mε, ³¹ nàvunke sí u nijnjekwɔ̀ni bò. Lire tɛ̀ni i, wuu pi nyε mu bilibii ke, wuu pi sí n-pyi lire ǹunke. ³² Mii ǹunjufooni, mii u à jwo na mii sí n-yyére ná pyà̀ni ǹunjo karigii puni i. Mii aha mpyi mii nyε a núru ná u e u tunj yyére mε, lire tɛ̀ni i, mii nc̀ὲεge wuu, u sí n-pyi t̀erigii puni i u yyahe taan. ³³ Lire kurugo, mii ǹunjufooni, maye sanja yaha, maa na yaha si nk̀wôro naha pyà̀ni cyaga, si mpyi mu biliwe, maa pyà̀ni yaha u a si ná u yyahafeebil'e pyεngε. ³⁴ Di mii sí n-kàre n-jwo na tunj yyére mà li ta pyà̀ni nyε ná mii i mà ye? Ei! Mii si n-jà n-kàre zà na tunj kyaaga wunji nya mε!»

45

Yusufu à uye cyêe u s̀njεebii na

¹ Nyε *Zhuda à kwò puru jwumpe na ke, Yusufu nyε a jà a c̀u uye na s̀upyire shwɔ̀hɔ̀l'e mε, ka u u s̀e maa jwo s̀upyire puni ti fworò bage e. Tɛ̀ni i Yusufu à uye cyêe u s̀njεebii na ke, s̀upyanj wabεre mpyi ná pi e mε. ² Yusufu à mεε sú, fo *Misira shiinbii pi mpyi ntaani na ke, pir'à u mεeni lógo, ka pure jwumpe si nò Farɔ̀n pyεngε.

³ Ka Yusufu si yi jwo u s̀njεebil'á «Mii u nyε Yusufu! Mii tunj saha na nyε shì na la?» ka pi i fyá fo pi nyε a jà a u nwɔ̀ shwɔ̀ mε. ⁴ Ka u u yi jwo pi á l̀utaan na «Yii file na na.» Pi à file u na ke, ka u u jwo «Mii u nyε yii s̀njεenji Yusufu, nge yii à pére cwɔ̀hɔ̀mpil'á pi i nk̀ὲεge Misira e ke. ⁵ Yii wà nyε a yaa u funnke pɛ̀n u u uye la wwú na yii à mii pére naha mε. Kile u à mii t̀ugo naha yii yyaha na, bà mii si mpyi si s̀upyire tà shwɔ̀ kẁunji na mε. ⁶ Katege yyee shuunni cyi nyε ncyii k̀ini i. Nyε faanji

saha sà n-jà n-pyi mε, sùmaŋi mú sà n-kwòn mε, fo yyee kaŋkuro ká ntòro sahaŋki ⁷ Kile u à mii tùugo yii yyaha na naha, bà yii tùluge si mpyi si ŋkwôro ñŋke na si ñyaha mε. ⁸ Yii bà pi à mii tun naha mε, Kile yabiliŋi wi. U à mii tŋe naha, maa mii pyi Farøn kacwørŋi niŋcyiŋi, maa mii yaha u bage puni ñŋke na, maa mii pyi Misira k̀ni puni ñŋufembwøhe.

⁹ Nyε yii a fyâa, yii a sà mii tuŋi yyére, yii i sà yi jwo u á na u jyaŋi Yusufu à jwo na Kile à uru pyi Misira k̀ni puni ñŋufoŋi. Na u a fyâa, u a ma naha uru yyére. ¹⁰ Na u sí n-pa n-tèen uru taan Gozheni i, u ná u pyìbii ná u ñampyiŋi, ná u yatøre ná u cyeyaayi puni. ¹¹ Na uru sí n-pa yalyîre kan u á, naha na ye katege sí n-pyi yyee kaŋkuro funŋ'i sahaŋki. U aha mpa naha u ná u pyεŋε shiinbii ná u yatøre sà n-fô yaag'e mε. ¹² Yii yabilimpïi ñyii wà li na, mii kàntugo wuŋi Benzhama yabiliŋi ñyii ñye li na, na mii Yusufu u ñye na yu ná yii e. ¹³ Pèente ti ñye mii i naha Misira k̀ni i ke, ná yii yabilimpïi mu à ndemu ñya ke, yii a sà, yii sà li jwo mii tuŋ'á. Lire kàntugo, yii i nta, yii a ma ná na tuŋi i naha fwøfwø.»

¹⁴ Nyε Yusufu à puru jwo ke, maa cyeyi mígine u cøŋŋi Benzhama yacige e maa mεε sú, ka Benzhama mú si u wuyi mígine Yusufu yacige e, maa mεε sú. ¹⁵ Ka Yusufu mεεsuwuŋi si u cyeyi mígine u yyahawuubii puni niŋkin niŋkin yaciy'e. Ka pi i nta a jwo ná u e.

Farøn à Yakuba yyere na u pa ntèen Misira k̀ni i

¹⁶ Nyε t̀eni i Yusufu s̀ŋεebii mpaŋ'à nø Farøn ná u k̀ni yyaha yyére shiinbii na ke, ka lire si ntáan pi

e. ¹⁷ Ka Farɔn si Yusufu yyere, maa yi jwo u á «Yi jwo ma sɪ̃ɛɛbil'á na pi pi dùfaanyi tugo sùmaŋi na, pi núru pi a si *Kana kɪ̃ni i. ¹⁸ Na pi aha nɔ wani, pi pi tuŋi ná pi pyenge shiinbii puni lwó, pi a ma, pi pa ntɛɛn naha na taan. Mii sí *Misira kɪ̃ni tacɛnŋke kà kan pi á. Pi sí n-pa a kɪ̃ni nɔyɪŋi niŋcɛnŋi lyí.» ¹⁹ Maa jwo Yusufu á sahaŋki «Yi jwo ma sɪ̃ɛɛbil'á na mii à jwo pi shɔnyi wòtorobii pìi lwó naha Misira e, pi i sà pi pyiibii ná pi cyeebii ná pi tuŋi lwó, pi a ma. ²⁰ Pi aha mpyi pi nyɛ a jà a pa ná yaayi y'e mɛ, lire kà pi funŋɔ pɛn mɛ, naha na yɛ Misira kɪ̃ni tacɛnyi puni niŋcɛnŋke ku sí n-kan pi á.»

²¹ Nyɛ Farɔn à ndemu jwo ke, ka *Yakuba jyaabii si lire pyi. Ka Yusufu si shɔnyi wòtorobii pii kan pi á, mà tàanna ná Farɔn jwumpe e. Maa nɔyɪŋi wà kan pi á na pi a uru lyí kuni na. ²² Maa vàanvɔnyɔ kan pi puni niŋkin niŋkinŋ'á, maa wyèɛfyiŋi darashii ŋkwuu taanre ná vàanvɔnyɔ kaŋkuro kan Benzama á. ²³ Maa dùfaanmpeeye ke tugo Misira nɔyɪŋi niŋcɛnŋi na, maa dùfaancyaa ke tugo sùmapyaŋi ná bwúuruŋi ná nɔyɪŋi shiŋi wabɛɛ na, pi i sà yire puni kan uru tuŋ'á, bà pi si mpyi pi aha ma, pi uru pyi kuni nɔyɪŋi mɛ. ²⁴ Lire nɔwɔhɔ na, u à kuni kan u sɪ̃ɛɛbil'á na pi a si. Maa jwo pi á «Yii àha ŋkwò ntùn kuni na mà dɛ!»

²⁵ Ka pi i yíri Misira e, mà kàr'a sà nɔ Kana kɪ̃ni i, pi tuŋi Yakuba yyére. ²⁶ Pi à nɔ ke, ka pi i yi jwo pi tuŋ'á «Yusufu na wá shì na! Uru yabilinɔ u à tɛɛn Misira kɪ̃ni nùŋɔ na.» Ka li i Yakuba pàa maa u yákiŋi wurugo fo u à fyâha fyiii, naha na yɛ u nyɛ a dá pi jwumpe na mɛ. ²⁷ Nka jyafeebil'à pa a Yusufu jwumpe puni yu u á tɛni ndemu i ke, shɔnyi

wòtorobii Yusufu mpyi a yaha a pa u talwóge e, ka u u pire nya ke, ka u yákiliŋi si nta a tɛɛn. ²⁸ Maa jwo «Mii jyaŋi Yusufu na nyɛ shì na la? Mii saha nyɛ na yaaga caa mà tòro lire na mɛ. Mii kɛɛge zà na nyiini tɛge u na mà jwo mii u kwû ke.»

46

Yakuba kàreŋkanni Misira kɪni i.

¹ *Yakuba niŋkàriŋi *Misira e, u à kàre ná u cyeyaayi puni i. U à sà nɔ Bɛrisheba e ke, maa sàraya wwû u tunji Ishaka u Kilenji á. ² Ka Kile si uye cyêe u na kuru numpilage e, maa u yyere «Yakuba, Yakuba!» Ka u u jwo «Yo!» ³ Ka Kile si jwo «Mii u nyɛ Kile, mu tunji u Kilenji. Ma hà raa fyáge si ŋkàre Misira e mɛ, nahà na yɛ mii sí mu tùluge nyaha wani kuru cyage e. ⁴ Mii, Kile yabiliŋi u sí n-kàre ná mu i Misira e, mii yabiliŋi mú u sí n-pa mu yige wani si núru mpa nahà. Yusufu yyére, mu sí n-kwû, uru mú u sí mu nyiigii tò.»

⁵ Nyɛ Yakuba à yíri Bɛrisheba kànhe e. Farɔn mpyi a wòtorobii mpiimu yaha pi sà u lwó ke, ka u jyaabii si u lèŋɛ pire wòtorobil'e, ná pi cyeebii ná pi pyiibii. ⁶ Maa pi yatɔɔre mú lwó, ná yaayi puni pi mpyi a ta *Kana kɪni i ke. Ka Yakuba ná u pyenge shiinbii puni si ŋkàre Misira e ⁷ Lire pyiŋkanni na Yakuba à kàre Misira kɪni i ná u pyenge shiinbii puni i: u jyaabii, ná u pùcɛribii, ná u nampyire.

Yakuba pyenge shiinbii mɛyi

⁸ Nyɛ *Yakuba pyiibii ná u nampyire pi à kàre *Misira e ke, pire mɛyi yi nyɛ nje. U jyaŋi niŋcyiini mɛge ku nyɛ Urubɛn. ⁹ Urubɛn jyaabii pi mpyi, Kyanɔki, Palu, Kyezirɔn, ná Karimi. ¹⁰ Simiyɔn

wuubii pi mpyi Yemuwoli, Yamini, Owadi, Yakɛn, Zokiyari, Shawuli. *Kana shin u mpyi Shawuli nunji. ¹¹ *Levi wuubii pi mpyi Gerishɔn, Kehati, Mɛrari. ¹² *Zhuda wuubii pi mpyi Ɛri, Ona, Shela, Pɛɛzi, ná Yeraki. Nka Ɛri ná Ona mpyi a kwû Kana kɪni i. Pɛɛsi u jyaabii pi mpyi Kyezirɔn ná Kyamuli. ¹³ Isakari wuubii pi mpyi Tola, Puva, Yobo ná Shimirɔn. ¹⁴ Zabalɔn wuubii pi mpyi Sɛɛdi, Elɔn, ná Yalɛli. ¹⁵ Tire pùnampyire Leya à si Yakuba á, mà pi yaha Mɛsopotami kɪni i, ná u pworɔŋi Dina. Leya pyɪibii ná u ɲampyire na mpyi shiin beɲjaaga ná ke ná taanre. ¹⁶⁻¹⁸ Nyɛ bilicwɔŋi Laban mpyi a kan u pworɔŋi Leya á ke, uru mɛge mpyi Zilipa, u à Gadi ná Ashɛri si Yakuba á. Gadi jyaabii pi mpyi Sifiyɔn, Kyagi, Shuni, Ezibɔn, Ɛri, Arɔdi, ná Arɛli. Ashɛri wuubii pi mpyi Yimina, Yishiva, Yishiwi, Beriya ná pi pùcɛɛŋi Serakyi. Beriya wuubii pi mpyi Kyeberɪ, ná Malikiyɛli. Zilipa pyɪibii ná ɲampyire mpyi shiin ke ná baani. ¹⁹ Yakuba cwɔŋi Araseli u jyaabii mpyi Yusufu ná Benzhamá. ²⁰ Yusufu à jyaa shuunni ta Misira e, pire pi mpyi Manase ná Efirayimu. U cwɔŋi Asanati, u à pire si u á. Asanati na mpyi Potifira pworɔŋi wà. Potifera na mpyi Ɔni kànhe sáragawwɔŋi wà. ²¹ Benzhamá jyaabii pi mpyi Bela, Bɛkɛri, Ashibɛli, Gera, Naamani, Ɛki, Ɔrɔshi, Mupimi, Kwupimi ná Aridi. ²² Araseli pyɪibii ná ɲampyire mpyi shiin ke ná sicyɛɛre.

²³⁻²⁵ Nyɛ bilicwɔŋi Laban mpyi a kan u pworɔŋi Araseli á, na u mɛge mpyi Bila ke, u à Dan ná Nɛfitali si Yakuba á. Dan jyaŋi u mpyi Kwushima. Nɛfitali jyaabii pi mpyi Yazɛli, ná Guni, Yɛɛri, ná

Shilemu. Zilipa pyìbii ná u ɲampyire na mpyi shiin baashuunni. ²⁶ Sùpyire t'à kàre Misira e ná Yakuba e ke, u yabiliŋi jyaabii ná u ɲampyire, pi puni mpyi shiin beetaanre ná baani. U napworibii ɲye a tòro me.

²⁷ ɲye jyaa shuunni mú à si Yusufu á Misira e, lire pyiŋkanni na, Yakuba ná u shiinbii pun'à bê shiin beetaanre ná ke na Misira e.

Yakuba ná u pyenge shiinbil'à nɔ Misira e

²⁸ ɲye mà jwo *Yakuba u kuni lwó u a ɲkèege *Misira kɪni i ke, u à *Zhuda yaha a kàre uye yyaha na, Yusufu yyére, u sà yi jwo u á na uru wá na ma Misira e, Gozheni kùluni i.

²⁹ Yusufu à yire lógo ke, ka u u shange wòtoronji wà bégel'a kàr'a sà u tunji Yakuba ɲùŋɔ be? Gozheni i. U à nɔ u tunji na ke, maa u cyeyi mígine u tunji yacige e, maa mɛɛ sú sèl'e. ³⁰ Ka Yakuba si jwo Yusufu á «Numɛ, mii mée ká ɲkwû, lire ɲye a waha mii na mɛ, ɲaha na ye mii à mu ɲya a kwɔ, mà cè na mu saha na ɲye shì na.» ³¹ Ka Yusufu si yi jwo u sɲɛɛbii ná u pyenge shiinbii sanmpil'á «Mii sí sà yi jwo Farɔn á na mii sɲɛɛbii ná mii tunji shiinbii pi mpyi *Kana kɪni i ke, na pi à pa. ³² Mii sí yi jwo u á na mii shiinbii na ɲye yatombyii, si yi jwo u á na yii à pa ná yii sikyaabii, ná yii mpàabii, ná yii ñiyi, ná yii cyeyaayi puni i. ³³ Farɔn ká yii yyere, maa yii yíbe «Naha báara fiwe yii na mpyi ye?» ³⁴ yii yi jwo u á «Mu bilibii na yatɔre byíi mà lwó pi nàɲkocyɛere e fo numɛ, wuu ná wuu tiibii pun'à lire pyi.» Lire ká mpyi, u sí yii yaha yii pi tɛɛn Gozheni kùluni i, ɲaha na ye mà tàanna ná pi Kile

kuni i, Misira shiinbii nyε a yaa pi a wwûu kari i na ná yatombiyibil'e mε.»

47

Yusufu à u pyenge shiinbii cyêe Farøn na

¹⁻² Nyε Yusufu à kàre ná u s̄nyεebii p̄i kaŋkure e, maa sà yi jwo Farøn á «Mii tunji ná mii s̄nyεebil'à ȳiri *Kana k̄ini i mà pa, ná pi mpàabii, ná sikyaabii, ná n̄iyyi, ná pi cyeyaayi puni i. Pi nyε Gozheni k̄uluni i.» U à puru jwo a kwò ke, maa pire s̄nyεebii kaŋkurunji cyêe u na. ³ Ka Farøn si pi ȳibe «Báaraŋi ŋgire yii na mpyi yε?» Ka pi i u pyi: «Wuu n̄uŋufoonji, wuu na nyε yatombiyii, wuu tiibii fiige. ⁴ Wuu à pa nàmpantεenre na mu k̄ini i. Wuu wuuni i, yalȳire sàha nyε wuu yatɔr'á mε. Kateg'á p̄e Kana k̄ini i. Wuu yaha wuu u nt̄εen Gozheni k̄uluni i.»

⁵ Ka Farøn si jwo Yusufu á «Nyε ná mu tunji ná mu s̄nyεebii s'à pa mu yyére, ⁶ *Misira k̄ini li nde mu taan, ma tunji ná ma s̄nyεebii yaha k̄ini tacεnyyi puni n̄jncεn̄ke e, Gozheni k̄uluni i. Mu aha p̄i ta ma c̄inmpyibiil'e mpiimu pi à yatombiyiini c̄e s̄èl'e ke, maa pire yaha pi a mii yabilinji yatɔre n̄aha.»

⁷ Ka Yusufu si mpa ná u tunji *Yakuba e mà pa jcyêe Farøn na. Ka Yakuba si jwó le Farøn á. ⁸ Farøn à Yakuba jya u à lyε ke, ka u u u yyeegii dáŋi ȳibe. ⁹ Ka Yakuba si u pyi: «Mii yyeε ŋkuu ná beŋjaaga ná kε u nyε n̄jnyee, cyire mii à pyi jani na. Mii nyε a lyε s̄èl'e mε, mii t̄inji mú s'à waha, mii si n-jà sh̄i nint̄ɔnwo ta, na tiibii fiige mε.» ¹⁰ U à puru jwo ke, maa jwó le Farøn á sahan̄ki, maa nta a kàre.

11 Ka Yusufu si cyage kà kan u tunji ná u sùnyεbil'á bà Farɔn mpyi a yi jwo mε, u à k̀ini tacεnɲke kà kan pi á, Gozheni k̀uluni i. 12 Maa n̄jỳi kan pi á mà tàanna ná s̀ùpyire d̀án̄ji i.

Kateg'à n̄ara Misira e sahan̄ki

13 Nyε n̄jỳi yaaga s̀aha mpyi na n̄taa *Misira k̀ini puni i mε, katege mpyi a n̄ara s̀èl'e. Ka Misira ná *Kana k̀irigii s̀ùpyire f̀anhe si n̄kwò fo mà cwəgə katege cye e. 14 Ka Yusufu si s̀umaŋi p̀εrε pi á, maa cyire k̀irigii wyéren̄ji puni shwə mà yaha n̄afuun̄ji tam̄arage e Farɔn mεε na.

15 Misira k̀ini ná Kana k̀ini wyéren̄'á pa n̄kwò t̀eni ndemu i ke, ka Misira shiinbii si mpa Yusufu yyére maa yi jwo u á «Yalỳre kan wuu á, ma hà wuu yaha katege ku bò mε. Wyére saha nyε a s̀i wuu á mε.» 16 Ka Yusufu si yi jwo pi á «Wyére ká mpyi u nyε yii á mε, yii pa yii yatəre fáa s̀umaŋi na.» 17 Ka pi i wá na ma ná pi yatəre e yyeeni puni i Yusufu yyére. Ka u u wá na pi shənỳi ná mp̄aabii ná sikyaabii ná n̄iyi ná dùfaanyi fáre s̀umaŋi na.

18 Lire yyeen'á pa n̄kwò ke, ka pi i mpa Yusufu yyére sahan̄ki, maa yi jwo u á «Wuu n̄un̄foon̄ji, wuu wyéren̄'á kwò, wuu à pa ná wuu yatəre puni i mu yyére. Wuu s̀i li n̄wəhə mu na mε, yaaga s̀aha nyε wuu pi kan mu á ná wuu yabilimp̄ii ná wuu taare bà mε. 19 Ma hà n̄εε wuu yaha wuu kẁu ma taan mε, wuu taare kà n̄kwòro s̀ùpyiibaa mε. Wuu ná wuu taare shwə, yalỳre kan wuu á. Wuu ná wuu taare sí n-pyi Farɔn yahare e. Wuu la nyε s̀i n̄kẁu si wuu taare yaha s̀ùpyiibaa mε, s̀uma kan wuu á, wuu n̄úgo. 20 Ka Yusufu si Misira taare puni shwə Farɔn

mεε na, ɲaha na ye, kateg'á ta Misira shiinbil'e ke, ka pi i pi taare puni pére Farɔn á.

Lire pyiŋkanni na taare pun'à pa mpyi Farɔn woro. ²¹ Ka Misira k̀ini s̀ùpyire puni si mpa mpyi Farɔn bilii, mà lwó k̀ini ɲ̀ɲke kà na, ma sà fwordo ku sanŋke na. ²² Taare t'à kwôro shwombaa ke, tir'à pyi sáragawwuubii woore. Farɔn mpyi a *saliyaŋi wà t̀ɲe sáragawwuubii kurugo, nte u mpyi na ŋkaan pi á ke, tire mpyi a jà na pi ɲwɔ caa. Lire l'à pi ta pi ɲye a pi taare pére me.

²³ Ka Yusufu si yi jwo s̀ùpyir'á «Nyε numε, mii à yii ná yii taare shwɔ a kan Farɔn á ɲɲjaa. Mii sí s̀ùmashiŋi kan yii á yii ǹũgo. ²⁴ Nka s̀ùmakwɔɔngii ká nɔ, yii sí s̀ùmaŋi t́aa tatáayi kanŋkuro, si taaga ɲɲkin kan Farɔn á. U sanŋi sí n-pyi shiŋi, ná yii pyεngε shiinbii ɲwɔlyiŋi.

²⁵ Ka pi i Yusufu pyi «Wuu ɲ̀ɲufoonji, mu à wuu shwɔ katege na. Nyε ná mu s'à lire kacenni nimbwoni pyi wuu á, wuu sí n-pyi Farɔn bilii.»

²⁶ Ka Yusufu si to le Misira k̀ini i: «Ǹɲɲgwɔhɔ maha ǹɲɲgwɔhɔ, yii sí yii s̀ùmaŋi nintani t́aa tatáayi kanŋkuro si taaga ɲɲkin kan Farɔn á.» Uru tonji ɲye wani fo ɲɲjaa. Sáragawwuubii u taare kanni t'à kwôro ti ɲye a pyi Farɔn wooro me.

²⁷ Nyε lire pyiŋkanni na, *Izirayeli shiinbil'à t̀ɛɛn Gozheni k̀uluni i, Misira k̀ini i. Ka pi cyeyaayi ná pi pyiibii si mpa ɲyaha.

²⁸ Lire k̀ántugo, *Yakuba à yyeε ke ná baashu-unnɪ pyi Misira k̀ini i. U shiŋi yyeegii pun'à b̀ɛ yyeε ŋkuu ná beeshuunni ná baashuunni na. ²⁹ U t̀èkwúun'à nɔ ke, ka u u u jyaŋi Yusufu yyere, maa yi jwo u á «Kampyi mii kyal'à t́aan mu á, ma t̀ange

ná ma ɲwəmfente cyêe na na. Mii aha ɲkwû ma hà na tò Misira e mɛ, mii la ɲye maa ma cyege le na cyiini ɲwəh'i, maa ɲkâa, na mu sì ɲɛɛ mii tò Misira e mɛ. ³⁰ Mii aha ɲkwû, maa na buwuɲi lwó a yige Misira kɪni i, mà sà ntò na tulyeyi tatonke e.» Ka Yusufu si jwo ur'à yi lógo, na uru sí li pyi, bà u à yi jwo mɛ. ³¹ Ka Yakuba si jwo «Lire tɛni i, mu sí n-kâa mii á.» Ka Yusufu si ɲkâa. Lire kàntugo, ka Yakuba si ɲɲkure sín u yasínniɲke ɲùŋɔ yyére, maa Kile pɛe.

48

Yakuba à jwó le Yusufu jyaabil'á

¹ Lire kàntugo, ka pi i mpa yi jwo Yusufu á, na u tuɲi *Yakuba ɲye a cùuŋɔ mɛ. Ka Yusufu ná u jyaabii shuunniɲi, Manase ná Efirayimu, si ɲkàre Yakuba taan. ² Tɛni i y'à jwo Yakuba á na u jyaɲi Yusufu wá na ma u yyére ke, ka u u ɲkàrama a yîr'a tɛɛn u yasínniɲke na.

³ Yusufu à pa ke, ka u u yi jwo u á «Kile Sɲi Punifol'à uye cyêe mii na Luzi kànhe e, *Kana kɪni i, maa jwó le mii á. ⁴ Maa jwo mii á «Mii sí pyi ɲɲyahamii kan mu á, si mu shiinbii ɲyaha, si pi pyi sùpyishi ɲɲyahawa, si nde kɪni kan mu tùlug'á, li sí n-pyi pi wuu tɛrigii puni i.» ⁵ Maa núr'a yi jwo Yusufu á «Pùnampyire shuunniɲi mu à ta naha *Misira kɪni i, mà mii ta mii sàha mpa mu yyére naha mɛ, Efirayimu ná Manase, pire sí n-pyi mii pyi, bà Urubɛn ná Simiyɔn ɲye mɛ. ⁶ ɲka pyiibii mu sí n-ta pire kàntugo ke, pire sí n-pyi mu yabiliɲi wuu. Pi sí pi nàntan kɔɔge ta Efirayimu ná Manase cyɛ kurugo. ⁷ Mii na lire pyi Araseli kurugo, ɲaha na ye mii ɲɲjîriɲi Mɛsopotami kɪni

i, mu nunɪ Araseli à kwû mii á Kana k̀ini i, Efirata k̀anhe taan. Ka mii i u tò kuru cyage e Efirata k̀anhe kuni na.» (Efirata k̀anhe pi maha mpyi Bɛtilehemu numɛ.)

⁸ Yakuba à Yusufu pỳibii nya ke, ka u u jwo «Mpii pi nyɛ mpii yɛ?» ⁹ Ka Yusufu si jwo «Kile à p̀unampyire shuunniɪ ntemu kan mii á naha Misira e ke, tire ti.» Ka Yakuba si jwo «Maye sanɲa yaha, maa pi file na na, bà mii si mpyi si jwó le pi á mɛ.»

¹⁰ Nyɛ lyage mpyi a Yakuba nyiɲyaani cyéɛɲɛ. U sàha mpyi na ɲaa na ɲcúu mɛ. Ka Yusufu si u pỳibii file u na, ka u u pi lwó a taha u tooyi na, maa pi pur'a cù. ¹¹ Maa jwo Yusufu á «Mii mpyi a t̀ɛɛn ná l'e na mii saha sí mu nya mɛ. Nka li le, Kile à li yaa mii à mu pỳibii yabilimp̄ii nya.» ¹² Ka Yusufu si u pỳibii láha u tunɪ tooyi na, maa niɲkure sín ɲ̀ɲke na u taan maa yyahe cyígile.

¹³ Lire k̀antugo, maa u jyanɪ Efirayimu yaha u k̀aniɲɛ cyage na, maa Manase yaha u k̀amɛɛ woge na. Maa file ná pi e u tunɪ na, maa Efirayimu yyéɛɲɛ tufoonɪ k̀amɛni na, maa Manase yyéɛɲɛ u k̀aniɲke na. ¹⁴ Nka u tunɪ Yakuba à u cyeyi para a taha, maa u k̀aniɲɛ cyɛge taha Efirayimu ɲ̀ɲke na, mà li ta uru u nyɛ cɔɔnfoonɪ, maa u k̀amɛni taha yyahafoonɪ Manase woge na. ¹⁵ Maa jwó le Yusufu á maa jwo

«Mii tulyage *Ibirayima ná mii tunɪ Ishaka, pir'à
Kilenɪ ɲgemu p̀ɛe ke, uru u jwó le mpii
pỳibil'á.

Uru Kilenɪ nyɛ ná mii i, mà lwó mii canzege na, mà
pa bẁɔn numɛ na.

¹⁶ Kile Mɛlɛkɛɲɪ u à mii shwɔ kawagii puni na ke,

Uru u jwó le mp̄ii pỳibil'á.
 Mp̄ii pỳibii pi mii m̄ege pyi ku kwôro shi,
 Mii tulyage Ibirayima ná mii tun̄ɪ Ishaka m̄ege kà
 mp̄ini m̄ε.

Pi t̄uluge ku nyaha n̄ɪn̄ke na.»

¹⁷ Nyε Yusufu à li n̄ya na u tun̄'á u kàniŋε cyεge taha c̄onfoon̄ɪ Efirayimu n̄ɪn̄ke na ke, ka li i mp̄en u e, ka u u tufoon̄ɪ kàniŋε cyεge láha Efirayimu n̄ɪn̄ke na mà taha Manase woge na. ¹⁸ Maa jwo «Baba, mu à wurugo, n̄ge u nyε jyafoon̄ɪ niŋcyiini ke, uru u n̄ɪn̄ke na mu m̄pyi a yaa mu u ma kàniŋε cyεge taha.» ¹⁹ N̄ka tufoon̄ɪ nyε a n̄εε m̄ε, maa jwo «Mii jyan̄ɪ, mii à yi cè fo mà n̄wɔ. Manase u t̄uluge mú sí nyaha n-pyi shiŋi wà. U sí n-pyi shinbwo, n̄ka u kàntugo wun̄ɪ sí n-p̄εe u na. U c̄on̄n̄ɪ t̄uluge sí nyaha n-pyi shi niŋyahawa.» ²⁰ Ka Yakuba si jwó le pi á kuru can̄n̄ke, maa jwo «*Izirayeli shiinbii sí raa jwón̄ɪ leni ná yii m̄ege e. Pi sí n-pa a n̄ko «Kile u jwó le yii á, bà u à u le Efirayimu ná Manase á m̄ε.»» Lire pyiŋkanni na, Yakuba à Efirayimu yaha Manase yyaha na.

²¹ Lire n̄wɔhɔ na, ka u u yi jwo Yusufu á «Mii à na tashàge byanhara, n̄ka Kile sí n-pyi ná yii e. U sí yii pyi yii núru yii tulyeyi k̄ini i, Kana k̄ini i. ²² Mà bàra lire na, mii sí mu k̄ɔge nyaha n-tòro mu s̄ɪn̄εbii sanmp̄ii woge taan. Mii sí Sik̄emu k̄uluni kan mu á. Mii à kuru shwɔ Am̄ori shiinbii na, ná na k̄ashikw̄on̄n̄w̄on̄ni ná sintaage e.

49

Yakuba à n̄umpan̄ɪa jwumpe jwo mà yyaha t̄ii ná u pỳibil'e

¹ Lire kàntugo, ka *Yakuba si u jyaabii yyere maa jwo: «Yii a ma, yii i mpa bínni na taan, karigii nimpaŋkii cyi sí nɔ yii na ke, mii sí cyire jwo yii á.
² Yakuba jyaabii, yii a ma yii i mpa bínni, yii lógo yii tunj *Izirayeli* jwɔ na.

³ Uruben, mu u nyε mii jyaŋi niŋcyiini,
 Mu u nyε mii nànte yaage, mii à mu si mà mii ta nàŋjiiwe.
 Pèente mu à ta ke, tir'a fànha tò mu sìŋεebii sanmpii woore na.
 Fànhe ku nyε mu i ke, kur'à nyaha mu sìŋεebii sanmpii woge na.

⁴ Nka mu na nyε mu à jwo lwəhə ŋkemu k'à dùgo jí a fwordo na fwu ke, mu tɛɛnm'à pɛn.
 Mu à dùgo ma tunj yasínniŋke juŋ'i, maa wwò ná ma tunj cwɔŋi w'e.
 Lire kurugo, mu saha sì yyaha yyereŋi ta mɛ

⁵ Simiyən ná *Levi kapyiŋkii nyε niŋkin,
 pi maha pi kàshikwəŋŋwəhəgii lwúu marii kakyaare pyi.

⁶ Mii nyε a sì ná pi e pi ŋgwòŋi i mɛ
 Pi kapyiŋkii mú sí nyε a táan mii á mɛ
 Naha kurugo yε mà pi lùyiriwuubii yaha, pi à sùpyire tà bò, pi pege kurugo.
 Mà pi yaha bàhage na, pi à nùpyahii cyi sirakapanya *kwòn.

⁷ Mii à pi láŋa pi lùyirini kurugo, naha na yε lùyirini l'à pi wà lire kapiini mpyiŋi na.
 Mii à pi láŋa pi lùyirintoroni kurugo, naha na yε lùyirintoroni l'à pi wà lire kapiini mpyiŋi na

* 49:2 Yakuba mɛge kà ku nyε Izirayeli

Mii sí pi tùluyi pyi yi láha yiye na Izirayeli k̀ini i,
Yi sí n-t̀èen n-t̀èen yiye Yakuba k̀ini† puni yyaha
kurugo.

8 *Zhuda, mu sìŋɛbii sí raa mu p̀êre,
mu sí ma cyege taha ma zàmpeɛnbii kapɛkwuunni
na,
mu sìŋɛbii sí raa niŋkure sínni mu á.

9 Mii jyaŋi, Zhuda, mu na nyɛ mu à jwo cànrage
ku maha sà jaare maa sige yaare tà c̀u a kyà,
maa núr'a pa sínni, maa tooyi sànhana.
Mà ku yaha tasínage e, jofoo u sí ɲɛ n-jwo na uru
sí ku k̀òrɔ n-ỳirige yɛ?

10 *Saandre k̀abiini sì n-fworo Zhuda pyɛnge e mɛ,
ɲ̀ùŋufente k̀abiini sí n-kwôro u t̀uluge cye e,
*supyishiŋi sannji sí raa làampunji kaan u á,
si ŋkúu u á.

11 Zhuda, mu *ɛɛzen cikɔage sí ɲwɔ sèè sèl'e,
fo si mpyi mu m̀éé ká dùfaanɲke pwɔ k'e, lire sì
yaaga k̀èɛge mɛ.

Mu sí raa ma v̀aanntinɲke jyíi ɛɛzenɲi lwɔh'e
s'a ma v̀aanntinmbwɔhe jyíi ɛɛzenɲi sinmpe e.

12 Mu ɲyigii sí raa ɲí ɛɛzenɲi lwɔhe cye kurugo,
ǹùjirimpe sí mu ɲkyanhagii pyi cyi f̀iniɲɛ.

13 Zabulon tat̀ènge sí n-pyi suumpe lwɔhe ɲwɔge
na,

batoo nimbwoo sí raa yyereli kuru cyage e,
mu k̀ini sí n-k̀àre sà nɔ fo Sidon k̀anha na.

14 Isakari f̀anh'à ɲyaha dùfaanɲa fiige,
u tat̀èng'à bɛ yat̀ɔre tabyige na,

† 49:7 Yakuba k̀ini ná Izirayeli k̀ini ɲyɛ niŋkin

15 u à tatèenge nya k'à jwɔ,
kìni mú s'à táan ke,
ka u u wá na báaraŋi niŋgaŋi pyi
mu à jwo biliwe.

16 Dan sí u k̀ini shiinbii shwɔ u zàmpɛɛnbii na,
Izirayeli t̀luyi saŋyi fiige.

17 U na nye mu à jwo wwɔ̀ ngemu u à sínni kuni i ke,
mu à jwo màcwɔn kɔncwɔre e,
u maha shɔnyi nɔni tooyi na, shɔndugubil'a s̀i wá
na jcwɔ.

18 Kafoonji Kile, mii à t̀ɛn ná l'e na mu sí mii shwɔ.

19 Gadi wi ke, kakuumpyiibii p̀i sí n-pa n-cwo u na,
s̀i u tun.
Nka u sí pi k̀ɔrɔ n-caala.

20 Asheri wi ke, yafaayi sí raa jwɔge u k̀ini i.
Saanbii nyj̀i niŋcɛnŋi sí raa ntaa l'e.

21 Nɛfitali na nye mu à jwo c̀ɛɛ, nkemu ku nye kuy'á
ke, ku maha c̀ɛmpyire nis̀nante sini.

22 Yusufu f̀anh'à nyaha mu à jwo sige dùfaanŋa ku
nye lwɔhɔ jwɔ na;
mu à jwo sige dùfaanmbile kafaawaga nyŋ'i.

23 Sintaayifeebil'à taha u fye e,
maa u jwɔ ná t̀anbil'e, maa u k̀anha s̀èl'e.

24 Nka u sintaag'à kwôro u cye e,
Yakuba u Kilenji Siŋifol'à f̀anha kan u cyey'á.
Uru Kilenji u nye Izirayeli k̀aanmucyafoonji,
uru mú u nye Izirayeli taŋwɔhɔge.

25 Mu tunji u Kilenji u sí mu tège,
 Kile Siŋi Punifoo u sí jwó le mu á,
 si nìnyiiŋi zàhe kan mu á,
 si jwó le mu á,
 si nìŋke lùbilibii kan mu á,
 si mu pyìlibii pyi pi nyaha;
 si mu yatɔ̀re pyi ti pùgo.

26 Jwóobii Kile à le mu tunj'á ke,
 pir'à fànha tò nanyi nìnyeyi yacenyi na,
 Kile u jwó le Yusuflu á amuni,
 Kile u jwó le u á,
 uru ŋgemu u nyɛ u cìmpyiibii nùŋɔ na ke.

27 Benzhamana na nyɛ mu à jwo sige pwun katege
 wu.
 Nyège na, u maha sige yaare tà cù a kyà,
 yakoŋke u maha tà taa taa u pyìlibii na.»

28 Nyɛ Izirayeli tùluyi ke ná shuunniŋ'á fworompii shiin ke ná shuunniŋi i. Pi tunji Yakuba jwumpe nizanmpe pu mpyi mpe mà yyaha tí ná pi puni niŋkin niŋkinŋi i, wà ná wà wumɔ nyɛ a pyi niŋkin mɛ.

Yakuba kwùŋi kani

29 Nyɛ lire kàntugo, ka *Yakuba si yi jwo a waha u jyaabil'á na: «Mii aha bú ŋkwù, yii i sà na tò na tulyeyi tatonke e, nanyige ku nyɛ Kyiti shinŋi Efirɔn kerɛge e ke, wani yii sí n-sà mii tò na tulyeyi taan. 30 Kuru nanyige na nyɛ Makipela kerɛge e, Mamire cyage e, *Kana kini i. *Ibirayima u à kuru cyage shwɔ Kyiti tùluge shinŋi Efurɔn á, mà pyi u kwùu tatòŋɔ. 31 Wani Ibirayima ná u cwonji Sara, ná Ishaka ná u cwonji Erebeke à tò, wani mii à na

cwoŋi Leya tò mú. ³² Kuru kεεge ná naŋgyige ku ŋyε k'e ke, yire pun'à shwə Kyiti shiinbil'á.»

³³ Nyε Yakuba à puru jwumpe jwo a kwò u jyaa-bil'á ke, maa tooyi dùrugo yasínniŋke na, maa sínni, ka u múnaani si fwooro u e.

50

¹ Tèni i Yusufu à cè na u tuŋ'à kwû ke, ka u u u yyahe bûru u woge na, maa mεε sú.

² U à kwò mεεsuni na ke, maa u wyempiiibii pyi pi à u tuŋi buwuŋi yal'a yaa ná nùguntangayaayi i mà yaha. ³ Ka pi i ŋkwôro u ŋjaani na fo mà sà nta canmpyaa beeshuunni, ŋaha na yε *Misira k̀ni làda u mpyi ure. Ka Misira shiinbii si yamεeni sú fo canmpyaa beetaanre ná ke. ⁴ Cyire canmpyaagil'à f̀nnŋə ke, ka Yusufu si yi jwo Farən fyεŋwəhəshiinbil'á «Kampyi sèe wi, mii kyal'à táan yii á, yii na pwəhə yii sà yi jwo Farən á, ⁵ na mà mii tuŋi yaha u sàha ŋkwû mε, u à yi jwo mii á na uru ká ŋkwû, mii i sà uru tò u fanŋke nintùgoge e *Kana k̀ni i, mii s'à k̀aa u á na mii sí li pyi. Lire kurugo, mii la ŋyε si sà na tuŋi tò si láha núru mpa.»

⁶ Nyε puru jwump'à nə Farən na ke, ka u u yi jwo Yusufu á «Sà ma tuŋi tò Kana k̀ni i, maa núru, ŋaha na yε mu à k̀aa mà kwò u á na mu sí lire pyi».

⁷ Yusufu niŋkàriŋi ná u tuŋi buwuŋi i, Farən k̀ni ǹŋufeebii pun'á sà u t̀ugo, Farən ǹŋkolyeebii ná Misira k̀ni ǹŋkolyeebii sanmpii puni, ⁸ ná Yusufu pyεngε shiinbii puni, ná u s̀ŋεebii, ná u tuŋi pyεngε shiinbii puni. Pyiibii ná yatəore kanni t'à kwôro Gozheni k̀luni i, Misira k̀ni i. ⁹ Shənyyi wətorobii ná shəndugubii mú na mpyi ná pi e. S̀pyiŋyahara ti mpyi tiye fye e na ŋkèεge.

10 Tafafyinge ku nyε Zhurudεn baŋi kàntugo, ná ku mεge nyε Atadi ke, pi à nɔ wani maa yamεeni sú, maa kwuuyi wà sèl'e. Canmpyaa baashuunni pi à pyi kuru kwùge na wani. 11 Kana shiinbii pi nyε lire kɪni i ke, pir'à kuru kwùge pyiŋkanni nya Atadi tafafyinge e ke, maa jwo «ŋke à pyi kwùbwəhɔ Misira shiinbil'á de!» Lire kurugo, pi à kuru cyage mεge le na *Abeli Misirayimu, kuru cyage na nyε Zhurudεn baŋi kàntugo*

12 Lire pyiŋkanni na, *Yakuba mpyi a njemu jwo u pyiibil'á u kwùge kyaa na ke, lire pi à pyi. 13 Pi à kàre ná u buwuŋi i Kana kɪni i. Nanɣyige ku nyε Makipela kεrege e ke, mà sà ntò wani. *Ibirayima u mpyi a kuru cyage shwɔ Kyiti tùluge shinŋi Efirɔn á, mà yaha kwuutatonɔ, kuru cyage laage nyε a tɔɔn Mamire woge na mε. 14 Yusufu à u tunjì tò a kwò ke, ka u u núr'a kàre Misira kɪni i. U sɪŋεbii ná shin maha shin u mpyi a kàre ná u e tufoonjì tatonjke e ke, ka pire puni si núr'a pa Misira e.

Yusufu yyahafeebil'à yàfa cya u á

15 Nyε Yusufu sɪŋεbil'à li nya na pire tunj'à kwù ke, ka pi i jwo: «Yusufu ká yîri wuu kurugo numε de! Wuu à kapiini ndemu pyi u na ke, u aha jwo u sí lire fwooni tò wuu na de!» 16 Ka pi i wà yaha a kàr'a sà yi jwo Yusufu á «Mà jwo mu tunjì u kwù ke, u mpyi a jwo na 17 wuu sà jwo ná mu i, wuu u mu náare, maa náanji maa yàfa ma sɪŋεbii na, naha na yε pi à kapii pyi mu na.» Ka pi i jwo Yusufu á «Wuu na nyε mu tunjì Kilenjì bilii, náanji (maa yàfa*)

* **50:11** Abeli Misirayimu, njwəhɔ ku nyε Misira shiinbii yamεeni tasúge.

maa ma sɪŋɛbii kapiini yàfa pi na.» Yusufu à puru jwumpe lógo ke, ka u u mɛɛ sú.

¹⁸ Ka u yyahawuubii si ŋkàr'a sà niŋkure sín u taan, maa jwo «Mu bilibii pi mpíi.» ¹⁹ Ka u u pi pyi «Yii àha vyá mɛ, mii u ŋyɛ Kile la? ²⁰ Yii pi ke, yii la mpyi si kapii pyi mii na, ŋka Kile à li kêɛŋŋ'a pyi kacɛnnɛ, maa li kàntugo pyi nde niŋjaa, bà sùpyire niŋyahara si mpyi si shwɔ mɛ. ²¹ Lire e ke, yii àha raa fyáge mɛ, mii sí yii ná yii pyìbii puni le na kaloge ŋwɔh'i.» Maa jwo ná pi e tìpoom'i, mà pi zòmpii tìŋɛ.

Yusufu kwùŋi

²² Lire kàntugo, Yusufu ná u cìmpyiibil'à kwôro *Misira e. Yusufu shìŋi tɛɛŋŋ'à pyi yyeɛ ŋkuu ná kɛ.

²³ U à u jyaŋi Efirayimu pyìbii ná u ŋampyire ŋya. Nyɛ Manase ŋampyir'à si ke, ka Yusufu si pire pyi u pyi. Manase ŋampyire na mpyi Makiri pyi.

²⁴ Canŋka Yusufu à jwo u sɪŋɛbil'á «Li sí mɔ mɛ, mii sí n-kwû, ŋka yii i dá li na na Kile sí yii le u kaloge ŋwɔh'i, si yii yige nde kìni i. Kìni ŋwɔmɛɛni u à lwó wuu tulyeyi *Ibirayima ná Ishaka ná *Yakuba á ke, u sí n-kàre ná yii e wani.» ²⁵ Lire kàntugo, Yusufu à u sɪŋɛbii pyi «Yii kâa na ŋyii na, na Kile ká bú yii yige Misira e, yii niŋkàribii, yii sí n-kàre ná mii kaciyyi i.»

²⁶ Nyɛ Yusufu à pa ŋkwû mà u shìŋi yaha yyeɛ ŋkuu ná kɛ ke, ka pi i u buwunji bégele ná latikol'e mà le keshu funŋ'i mà tò Misira kìni i.

KILE JWUMPE SEMEŋI JWUMPE NINTANMPE
New Testament in Senoufo, Supyire Farakala; spp

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Supyire Sénoufo (Sénoufo, Supyire)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Senoufo, Supyire

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

9c94658e-b59d-5cd7-bd2e-4e0770667d41